

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ - ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

«Διακυβέρνηση, Ανάπτυξη και Ασφάλεια στη Μεσόγειο»

**Οριοθετήσεις θαλασσίων ζωνών στην Ανατολική Μεσόγειο.
Γεωπολιτικές και γεωοικονομικές προκλήσεις και προοπτικές**

Διπλωματική εργασία του Ιωάννη Φλεβάρη, Α.Μ: 4332019011

Επιβλέπων Καθηγητής

Ντάλης Σωτήρης

Μέλη Τριμελούς Επιτροπής

1. Στριμπής Ιωάννης

2. Μαρής Γεώργιος

ΡΟΔΟΣ, ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2020

Δήλωση μη λογοκλοπής και ανάληψης προσωπικής ευθύνης

Η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιώ πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές. Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες που δύναμαι να αντιμετωπίσω σε περίπτωση που η εργασία μου αποδειχθεί ότι αποτελεί προϊόν λογοκλοπής, σύμφωνα με τον Κανονισμό του Ιδρύματος.

Περίληψη

Στην διεθνή πολιτική και διπλωματία, η στρατηγική, ο σχεδιασμός και οι ενέργειες των κρατών, καθορίζουν τις εξελίξεις. Η τακτική, οι πρωτοβουλίες, οι συμφωνίες ή οι συγκρούσεις τους αποκτούν ιδιαίτερη βαρύτητα στην γεωπολιτική σκακιέρα. Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνεται στα ζητήματα οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών στην Ανατολική Μεσόγειο.

Στόχος αυτής της διπλωματικής εργασίας είναι η συνοπτική μελέτη των οριοθετήσεων και της κήρυξης Αποκλειστικών Οικονομικών Ζωνών (ΑΟΖ) σε σχέση με τις γεωπολιτικές και γεωοικονομικές επιδιώξεις στην ευρύτερη περιοχή. Γίνεται αναδρομή στο θεμελιώδη ρόλο που διαδραμάτισε η Συνθήκη της Λωζάννης στην ελληνική κυριαρχία των νησιών του Αιγαίου, η οποία εξακολουθεί να επενεργεί στις προσπάθειες ανακήρυξης ΑΟΖ αλλά και οι θέσεις που έχουν διατυπωθεί από την Τούρκικη πλευρά για αναθεώρηση της. Εξετάζεται παράλληλα η περίοδος της Ιταλοκρατίας στη Δωδεκάνησο και οι συμφωνίες Ιταλίας - Τουρκίας προ της Συνθήκης των Παρισίων και της ενσωμάτωσης της στην Ελλάδα.

Καταγράφεται η επιδίωξη της Τουρκίας να επεκτείνει τα θαλάσσια σύνορα της με την ιδέα της «Γαλάζιας Πατρίδας», το «Τουρκολιβικό Μνημόνιο» την επιχειρησιακή χρησιμοποίηση του στόλου της και σκαφών σειсмоγραφικών ερευνών, την ανακήρυξη NAVTEX και στρατιωτικές επεμβάσεις που προκαλούν αντιδράσεις και αύξηση των στρατιωτικών εξοπλισμών στην περιοχή.

Διερευνάται συνολικά η ελληνοτουρκική διαμάχη καθώς και ζητήματα που αφορούν τον εναέριο χώρο, την υφαλοκρηπίδα, το δικαίωμα άμυνας των νήσων, την ενεργειακή ασφάλεια, την εργαλειοποίηση του μεταναστευτικού προβλήματος και το Διεθνές Δίκαιο.

Ερμηνεύονται η στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ισχυρών δρώντων κρατών, η ισορροπία δυνάμεων, τα συμφέροντα της Ελλάδας καθώς και η σύνδεση της γεωστρατηγικής σύγκρουσης στην Ανατολική Μεσόγειο με την οικονομία και την ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας.

Η μελέτη ολοκληρώνεται με αναφορά στις προκλήσεις και στις προοπτικές που προκαλεί η προσπάθεια εφαρμογής του Δικαίου της θάλασσας στην Ανατολική Μεσόγειο και οδηγείται σε σειρά αιτιολογημένων συμπερασμάτων καθώς οι θαλάσσιες οριοθετήσεις, η διπλωματία των αγωγών και η εξύφανση νέων σχημάτων και συμμαχιών οδηγεί σε γεωπολιτικές ανακατατάξεις.

Οι «λέξεις κλειδιά» που παραπέμπουν στην εργασία είναι: #ΑΟΖ, #ΑνατολικήΜεσόγειος, #Δικαιοτηςθαλασσας, #Ελληνοτουρκικά, #EastMed, #θαλάσσιεςζώνες, #οριοθετήσεις.

Abstract

In international politics and diplomacy, the strategy, planning and actions of states determine developments. Their tactics, initiatives, agreements or conflicts acquire special weight on the geopolitical chessboard. This finding is confirmed by the delimitation of maritime zones in the Eastern Mediterranean.

The aim of this dissertation is the brief study of the demarcations and the declaration of Exclusive Economic Zones (EEZ) in relation to the geopolitical and geo-economic aspirations in the wider region.

The fundamental role played by the Treaty of Lausanne in the Greek sovereignty of the Aegean islands is reviewed, which continues to influence the efforts to declare an EEZ, as well as the positions expressed by the Turkish side for its revision. The period of Italian Rule in the Dodecanese and the Italian – Turkish agreements before the Treaty of Paris and its integration into Greece are also examined.

Records of Turkey's pursuit to expand its maritime borders with the idea of "Blue Homeland", the "Turkish-Libyan Memorandum" and operational use of its fleet, seismic survey vessels, the announcement of NAVTEX and military interventions that provoke reactions and an increase in military equipment in the area.

The Greek-Turkish conflict are thoroughly investigated, as well as issues concerning the airspace, the continental shelf, the right of the islands to defense, energy security, the instrumentation of the migration problem and International Law.

The attitude of the European Union and powerful acting states, the balance of power, the interests of Greece as well as the connection of the geostrategic conflict in the Eastern Mediterranean with the economy and the European perspective of Turkey are interpreted.

The study concludes with a reference to the challenges and prospects posed by the effort to implement the Law of the Sea in the Eastern Mediterranean and leads to a series of reasoned conclusions as maritime demarcation, pipeline diplomacy and the emergence of new formations and alliances lead to geopolitical realignments.

Περιεχόμενα

Περίληψη	2
Abstract	3
Ευχαριστίες	6
Εισαγωγή.....	7
Κεφάλαιο 1: Το Δίκαιο της Θάλασσας.....	12
1.1 Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) και Υφαλοκρηπίδα	12
1.2. Το εθιμικό Δίκαιο και η έννοια της δίκαιης λύση.....	14
1.3 Μεθοδολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου	16
Κεφάλαιο 2: Οριοθετήσεις στις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου	18
2.1 Κύπρος	18
2.1.1 Τουρκοκυπριακή Κοινότητα	23
2.2 Τουρκία	26
2.2.1 Αντιπαράθεση Ελλάδας – Τουρκίας και casus belli	28
2.3 Αίγυπτος. Η συμφωνία μερικής οριοθέτησης με την Ελλάδα	31
2.3.2 Αξιολόγηση της Συμφωνίας με βάση τις επιδιώξεις της Ελλάδας.....	34
2.4 Ισραήλ	38
2.5 Λιβύη	41
2.5.1 Τα μνημόνια με την Τουρκία.....	46
2.6 Συρία	53
2.7 Λίβανος	56
2.8 Παλαιστινιακή Αρχή.....	61
2.9 Ιταλία. Η συμφωνία θαλάσσιας οριοθέτησης με την Ελλάδα.....	63
2.9.1 Η περίοδος της Ιταλοκρατίας στο Αιγαίο. Οι Συμφωνίες Ιταλίας - Τουρκίας για την Δωδεκάνησο	63
2.9.2 Οριοθέτηση ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας	68
2.9.3 Ο αντίκτυπος της συμφωνίας	69
2.10 Επέκταση ελληνικών χωρικών υδάτων στα 12 ν.μ. στο Ιόνιο	72
Κεφάλαιο 3: Η συνθήκη της Λωζάννης και η επιρροή της στις θαλάσσιες οριοθετήσεις. 74	
3.1 Το πλαίσιο υπογραφής της συνθήκης	74
3.2 Η Ελληνική κυριαρχία στα νησιά και στις θαλάσσιες ζώνες	75
Κεφάλαιο 4: Η Ανατολική Μεσόγειος ως πεδίο σύγκρουσης συμφερόντων	80
4.1 Η γεωστρατηγική θέση	80
4.2 Γεωγραφία, επίδειξη σημαίας και διαμάχες	84
Κεφάλαιο 5: Γεωπολιτικές και γεωοικονομικές προκλήσεις.....	90

5.1 Οι διεθνείς εξελίξεις και η ενταξιακή πορεία της Τουρκίας.....	90
5.2 Ενίσχυση της θέσης της Ελλάδας στην Μεσόγειο.	94
Συμπεράσματα.....	98
Βιβλιογραφία.....	107
Παράρτημα 1 Κατάλογος Πινάκων.....	116
Παράρτημα 2 Κατάλογος Εικόνων.....	116

Ευχαριστίες

Πρωινό Σαββάτου σε έναν γραφικό πεζόδρομο της Ρόδου, με χρώμα από μποκαμβίλιες και άρωμα καφέ στον αέρα. Μια τυχαία συνάντηση με ευχάριστη διάθεση έδωσε αφορμή για συζήτηση. Άκουσα τον Σωτήρη Ντάλη να μιλά για την Ευρώπη και την Μεσόγειο. Ανταλλάξαμε σκέψεις για τη σύνθεση δυνάμεων Γαλλίας – Γερμανίας στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης που παραμένει ανθεκτική μη αφήνοντας περιθώριο σε ανησυχίες για κλυδωνισμούς, θυμηθήκαμε τον Γιάννο Κρανιδιώτη με τις μεγάλες δυνατότητες και τους μεγάλους στόχους και είδαμε την τρικυμία να έρχεται στα θαλάσσια σύνορα μας. Η προυπάρχουσα επιθυμία μου για συμμετοχή στο πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών του Πανεπιστημίου Αιγαίου για τη διακυβέρνηση και τις διεθνείς σχέσεις αναζωπυρώθηκε με πρόταση του καθηγητή μου τον οποίον βαθύτατα ευχαριστώ, καθώς τις επόμενες μέρες υπέβαλλα δικαιολογητικά και τίτλους σπουδών και ξεκίνησα την απαιτητική διαδρομή στη γνώση και στην εξειδίκευση της γεωπολιτικής, της γεωοικονομίας και της στρατηγικής στον ευρύτερο χώρο μας, την λεκάνη της Μεσογείου. Προτείνω ανεπιφύλακτα σε όσους το θέλουν να ακολουθήσουν τον ίδιο δρόμο. Συναντήθηκαν επίσης οι δρόμοι μας με δύο ξεχωριστούς επιστήμονες που μεταξύ άλλων έγκριτων συναδέλφων τους, έτυχε να είναι τα έτερα μέλη της Τριμελούς Επιτροπής. Ο διαπρεπής συνάδελφος νομικός, Γιάννης Στριμπής έχοντας βαθιά γνώση και ανεκτίμητη προσωπική εμπειρία στις διαπραγματεύσεις χάραξης θαλασσίων συνόρων, δίδαξε το Δίκαιο της θάλασσας και προϋδέασε, γνωρίζοντας πρόσωπα και πράγματα, για όσα θα επακολουθούσαν το επόμενο διάστημα όπως η κήρυξη ΑΟΖ με Ιταλία και Αίγυπτο εντός του 2020 και ο σχεδιασμός επέκτασης της ελληνικής χωρικής θάλασσας από τα 6 στα 12 μίλια στο Ιόνιο προς απάντηση του διαβόητου τουρκολιβικού «μνημονίου». Μοίρα καλή έφερε κοντά τον συντοπίτη και φίλο των νεανικών χρόνων Γιώργο Μαρή. Ικανότατο επιστήμονα και ακαδημαϊκό στον οποίον ανήκει το μέλλον και που ενισχύει με την παρουσία του τις τάξεις του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Στήριξε τη διπλωματική με προσεγγίσεις που αφορούν την Πολιτική Οικονομία των Διεθνών Σχέσεων και με γνώμες για την σύνδεση της οικονομικής επιστήμης με την ενεργειακή ασφάλεια και τη διπλωματία. Θα συνεχίσω να παρακολουθώ τη δραστηριότητα, τις εισηγήσεις και τις τοποθετήσεις τους, οφείλοντας τους ειλικρινείς ευχαριστίες. Με όλους τους καθηγητές, τους συμφοιτητές και τις συμφοιτήτριες μου, συγκροτήσαμε σε μια ιδιαίτερη και δύσκολη περίοδο, αυτήν της πρωτοφανούς πανδημίας του covid -19 και των περιοριστικών μέτρων, μία ισχυρή ομάδα με θετικές αλληλεπιδράσεις. Ευχαριστώ τέλος την οικογένεια μου, τη σύζυγο μου Βούλα και τα παιδιά μου Αναστασία και Σαββίνα για την πολύτιμη στήριξη τους στις μελέτες και στην εκπόνηση της διατριβής για τις θαλάσσιες οριοθετήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο.

Εισαγωγή

Η κατάσταση στην Ανατολική Μεσόγειο θυμίζει έργο αρχαίου θεάτρου με δρώμενα έντονης πλοκής, συγκρούσεις και αδιέξοδα. Απουσιάζει ο από μηχανής Θεός που θα δώσει έτοιμες λύσεις αλλά οι πρωταγωνιστές είναι παρόντες και διασταυρώνουν τα ξίφη τους επί σκηνής. Έτσι θα συνεχίσουν. Στις κερκίδες οι θεατές παρακολουθούν με αγωνία τα επεισόδια να εναλλάσσονται γοργά και στο κοχύλι του θεάτρου γράφεται η ιστορία των θαλασσίων οριοθετήσεων που θα σημαδέψει αναμφίβολα την πορεία των χωρών που βρέχει η θάλασσα αυτή. Η αόρατη πλευρά του χώρου, είναι «το νοητό σημείο που ενώνει τον κόσμο¹».

Η γεωστρατηγική και γεωοικονομική σημασία της Ανατολικής Μεσογείου διαρκώς αυξάνεται και υπάρχουν ενδείξεις πολυλειτουργικής γεωπολιτικής και γεωοικονομικής διεργασίας. Είναι ενεργοί συγκεκριμένοι γεωπολιτικοί δείκτες όπως ανταγωνισμός κρατών², περιφερειακές συγκρούσεις, ανακαλύψεις υδρογονανθράκων, αύξηση αμυντικών δαπανών και εξάπλωση του ριζοσπαστικού Ισλάμ μετά και τη δευτερογενή κρούση των συνεπειών της Αραβικής Άνοιξης³. Η περιοχή αποτελεί περιφερειακό υποσύστημα που αποτελείται σήμερα από εννέα κράτη. Την Ελλάδα, την Κύπρο, την Τουρκία, την Αίγυπτο, το Ισραήλ, την Συρία, την Ιορδανία, τον Λίβανο, τη Λιβύη και την Παλαιστινιακή Αρχή. Στο σύνολο αυτό η Τουρκία έχει ως στρατηγικό στόχο να εισαγάγει το ψευδοκράτος (ΚΚΤC) των παράνομα κατεχομένων από αυτήν εδαφών της Κυπριακής Δημοκρατίας στο πλαίσιο «σχεδίου επίλυσης» του Κυπριακού με αναγνώριση δύο κρατών⁴.

Ιδιαίτερη σπουδαιότητα για τις ελληνικές οριοθετήσεις διαδραματίζουν οι συμφωνίες για τα θαλάσσια σύνορα με την Ιταλία και δευτερευόντως οι διαπραγματεύσεις με την Αλβανία καθώς έχουν άμεση αντανάκλαση στις διερευνητικές επαφές για τις υπόλοιπες. Για το λόγο αυτό θα συμπεριληφθούν στη μελέτη των ζητημάτων της Ανατολικής Μεσογείου καθώς βρίσκονται στην περίμετρο της, μπορούν να θεωρηθούν μέρος της και επηρεάζουν ουσιαδώς την κατάσταση. Με τις θαλάσσιες ζώνες της Ανατολικής Μεσογείου συνορεύουν η χωρική θάλασσα και η ΑΟΖ του νησιωτικού κράτους της Μάλτας γεγονός στο οποίο δεν εστίασε έως σήμερα η ελληνική βιβλιογραφία και αρθρογραφία αν και τούτο είναι αναγκαίο και σημαντικό για μια σειρά από λόγους. Οι κυριότεροι εξ αυτών αφορούν την ίδια τη φύση

¹Denis Diderot, Η θεωρία του «τέταρτου τοίχου» στη δραματουργία.

<https://hellenicus.lib.aegean.gr/handle/11610/18650>

² Σωτήρης Ντάλης-Μανώλης Στεφανάκης, Επετηρίδα Μεσογειακών Σπουδών 2020

³ Γεωπολιτικό Πολύγωνο Κρίσης στο Λεβάντε και η Κύπρος <https://zenonas-tziarras.net> 10.10.2014, Ανακτήθηκε 30/11/2020

⁴ Συρίγος Άγγελος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Πατάκη, 4^η έκδοση, Αθήνα 2020, σελ. 767

της Μάλτας ως νησιωτικού κράτους, τη θέση της ως μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την ύπαρξη σημαντικής διεθνούς νομολογίας που αφορά τις θαλάσσιες ζώνες της, την παράδοση και ετερόκλητη σύμπλευση και συμμαχία της με την Τουρκία στην κρίση της Λιβύης καθώς και στην στήριξη της χώρας αυτής στις Συνόδους κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Η Ελληνική εξωτερική πολιτική οφείλει να επανεξετάσει και να σχεδιάσει προσεκτικά με γεωπολιτικούς όρους τις σχέσεις της με τη Μάλτα, την οποία πρέπει να γνωρίσει και να κατανοήσει καλύτερα. Το Πανεπιστήμιο της νησιώτικης χώρας κοσμεί άλλωστε επιγραφή που αναφέρει στα ελληνικά ««Προπύλαιον της τιμής η μάθησις». Αυτό απαιτείται να πράξει η Ελλάδα για όλες τις ανεξαιρέτως τις χώρες στο απαιτητικό και μεταβαλλόμενο περιβάλλον της Μεσογείου.

Η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου περιλαμβάνει παράκτια και νησιωτικά κράτη, τα στενά του Βοσπόρου και τη διώρυγα του Σουέζ, που περιορίζουν παραδοσιακά τη ρωσική επιρροή και ελέγχουν την εμπορική δίοδο της Ευρώπης προς τον Περσικό Κόλπο, τον Ινδικό ωκεανό και τη Νότια και Ανατολική Ασία.⁵ Συγκεντρώνει διεθνές ενδιαφέρον στο ζήτημα των θαλασσιών οριοθετήσεων, της ενεργειακής ασφάλειας και του συσχετισμού δυνάμεων. Οι ανακαλύψεις υδρογονανθράκων σε συνδυασμό με την στρατηγική επιδίωξη των δρώντων κρατών για κυριαρχία στη θάλασσα, προκαλούν σύγκρουση συμφερόντων που μπορεί να οδηγήσει σε επαναπροσδιορισμό του συσχετισμού δυνάμεων και μετατοπίσεις ισχύος.

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS)⁶ αποτελεί τη ρύθμιση του διεθνούς δικαίου για τη δημιουργία Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) και την οριοθέτηση θαλάσσιων συνόρων. Υπεγράφη στο Montego Bay της Τζαμάικα στις 10 Δεκεμβρίου 1982. Δόθηκε περιθώριο υπογραφής έως τις 9 Δεκεμβρίου 1984 και υπέγραψαν 157 χώρες και η τότε Ευρωπαϊκή Κοινότητα καθώς μπορούν να συμβληθούν διεθνείς οργανισμοί. Η Σύμβαση τέθηκε σε ισχύ στις 16 Νοέμβριου 1994. Στις 28 Ιουλίου του ίδιου έτους την υιοθέτησε πανηγυρικά σε έκτακτη συνεδρίαση η Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. και μπορούμε να την συναντήσουμε σε μερίδα της διεθνούς βιβλιογραφίας με το όνομα της έδρας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών ως «Συμφωνία της Νέας Υόρκης». Βασική αιτία της πολυετούς καθυστέρησης έως την έναρξη εφαρμογής υπήρξε το μέρος ΙΧ που αφορά την αξιοποίηση του θαλάσσιου βυθού. Η UNCLOS περιέχει ρυθμίσεις και παραδοχές μάλλον ευνοϊκές για την Ελλάδα.⁷ Στην Ανατολική Μεσόγειο, η Τουρκία, η Λιβύη,

⁵Inbar, E. The New Strategic Equation in the Eastern Mediterranean. The Begin- Sadat Center for Strategic Studies. Mideast Security and Policy Studies, (109). Bar Ilan University, 2014, σελ 21

⁶Κρατερός Ι - Στρατή Α *Δίκαιο της Θάλασσας*, Νομική Βιβλιοθήκη, 4^η έκδοση, Αθήνα 2013, σελ 11

⁷Ντάλης Σωτήρης. *Mare Nostrum. Μετατοπίσεις ισχύος στον Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου. Γεωπολιτικές και Γεωοικονομικές Προκλήσεις*. Αθήνα (2020) Εκδόσεις Παπαζήση, σελ. 57

η Συρία και το Ισραήλ, δεν προχωρήσαν στη Σύμβαση και δεν δεσμεύονται εκτός των διατάξεων που ενσωματώνουν εθιμικό δίκαιο ή έχουν καταστεί κατόπιν ευρύτατης αποδοχής εθιμικοί κανόνες δικαίου. Από τις χώρες αυτές κάποιες προχώρησαν σε θαλάσσιες οριοθετήσεις, όπως το Ισραήλ, γεγονός που καταδεικνύει την τάση του Δίκαιου της Θάλασσας να επικρατήσει. Έως το έτος 2003 οι χώρες της Ανατολικής Μεσογείου επέλεξαν άτυπα και σιωπηρά να μην προβούν σε θαλάσσιες οριοθετήσεις και συμφωνίες Αποκλειστικών Οικονομικών Ζωνών. Η εξέλιξη των τεχνικών μέσων και η ικανότητα των εταιρειών εξόρυξης υδρογονανθράκων να προσεγγίσουν μεγαλύτερα θαλάσσια βάθη προκάλεσε την μετακίνηση των κρατών από την πρακτική της αποχής σε αυτήν της έναρξης οριοθετήσεων. Το έτος αυτό η Αίγυπτος και η Κύπρος προχώρησαν στην πρώτη συμφωνία οριοθετήσεως ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο, ανοίγοντας τον κύκλο χάραξης θαλασσίων συνόρων.

Η Τουρκία αν και κατέβαλε μακροχρόνιες και διαρκείς προσπάθειες ένταξης στην Ευρωπαϊκή Ένωση εντούτοις με την επιθετική και παραβατική πολιτική που εφαρμόζει στο θέμα των θαλασσίων οριοθετήσεων σε συνδυασμό με την ενεργή ανάμιξη σε περιφερειακές συγκρούσεις, δείχνει να απομακρύνεται συνεχώς από τον στόχο αυτό. Ανασταλτικός παράγοντας στην ενταξιακή πορεία της Τουρκίας είναι οι προκλήσεις και οι διεκδικήσεις της σε βάρος των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας και της Κύπρου. Η σύγκρουση και η αντιπαράθεση με κράτη - μέλη αποτελεί αρνητική επιλογή για μία χώρα που επιθυμεί ένταξη στην Ε.Ε. Στον αντίποδα, οι σημαντικές επενδύσεις της σε μέσα και εξοπλισμό θαλασσίων ερευνών καθώς και η ύπαρξη συγκροτημένου και επαρκώς προετοιμασμένου σχεδίου επέκτασης της στην Ανατολική Μεσόγειο, την μετέτρεψαν σε οδηγό των εξελίξεων και ένα εκ των βασικών δρώντων κρατών.

Η Ελλάδα στις 9 Ιουνίου 2020 υπέγραψε στην Αθήνα, ιστορική συμφωνία οριοθετήσεως ΑΟΖ με την Ιταλία⁸ την πρώτη κατά σειράν που σηματοδοτεί αλλαγή σελίδας στην εξωτερική πολιτική. Έγινε το 133ο κράτος στον κόσμο που ανακήρυξε Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη, δίνοντας τέλος σε μια μακρά και επιζήμια περίοδο απραξίας και αποχής από την άσκηση νόμιμων δικαιωμάτων. Βασίζεται στην μέση γραμμή δηλαδή την γραμμική ίσης αποστάσεως και ακολουθεί το θαλάσσιο όριο για την υφαλοκρηπίδα μεταξύ των δύο χωρών που έχει συναφθεί ήδη από το έτος 1977 και έχει κυρωθεί από το Ελληνικό Κοινοβούλιο με τον Ν. 768/1978⁹. Η «μέση γραμμή» ισχύει επίσης για τα υπερκείμενα ύδατα της υφαλοκρηπίδας. Η Συμφωνία αυτή μπορεί να θεωρηθεί ότι εντάσσεται στις οριοθετήσεις

⁸ Ροζάκης Χρήστος, Το Δίκαιο της Θάλασσας και η διαμόρφωση του από τις διεκδικήσεις των παρακτίων κρατών, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1976, σελ 24

⁹ Βαληνάκης, Γιάννης. ΑΟΖ: Ελλάς επί τέσσερα – Η Ελλάδα των τεσσάρων θαλασσών, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2020, σελ. 170 - 172

της Ανατολικής Μεσογείου καθώς ασκεί σημαντική επιρροή σε αυτές και όπως τόνισε ο Έλληνας Πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης «αναγνωρίζει κυριαρχικά δικαιώματα σε όλα τα εδάφη «χερσαία και νησιωτικά». Συμπερασματικά η Συμφωνία αναγνωρίζει το δικαίωμα των νήσων σε θαλάσσιες ζώνες, γεγονός θεμελιώδες για ένα νησιωτικό κράτος όπως η Ελλάδα και αποτελεί δεδομένο στις διαπραγματεύσεις που διεξάγονται με άλλες χώρες.¹⁰

Δύο μήνες αργότερα, η Ελλάδα συνήψε και με την Αίγυπτο, τμηματική συμφωνία θαλάσσιας οριοθέτησεως μετά από 13 γύρους διαπραγματεύσεων, παρέλευση 15 ετών και 8 μηνών, που επετεύχθη στις 6 Αυγούστου 2020. Το Κείμενο της πολυπόθητης για την Ελλάδα συμφωνίας, αναφέρεται στην «Οριοθέτηση Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης» και αποτελείται από πέντε άρθρα. Το Συμβούλιο της Επικρατείας κατά την προβλεπόμενη διαδικασία ενέκρινε κατόπιν ελέγχου νομιμότητας το περιεχόμενο του Προεδρικού Διατάγματος για την επέκταση των χωρικών υδάτων στο Ιόνιο πέλαγος στα 12 ναυτικά μίλια, το οποίο είχε κατατεθεί τον Νοέμβριο του 2020. Αυτό σηματοδοτεί την ολοκλήρωση εντός σύντομου χρονικού διαστήματος της νομικής διαδρομής από την υπογραφή του Π.Δ., την δημοσίευση του στο ΦΕΚ στις 27/12/2020 έως και την εισαγωγή του στην Ελληνική Βουλή για να αποτελέσει νόμο του κράτους.¹¹ Με τον τρόπο αυτό εισέρχεται η Ελλάδα για πρώτη φορά σε έναν σημαντικό τομέα των θαλασσιών οριοθετήσεων, αυτόν που προσδιορίζεται ρητώς στο άρθρο 3 της Συμβάσεως για το Δίκαιο της Θάλασσας και αφορά το μονομερές δικαίωμα κάθε χώρας να επεκτείνει έως τα 12 ν.μ. το εύρος της χωρικής θάλασσας. Βασική αιτία μη άσκησης έως τώρα κυριαρχικών δικαιωμάτων όπως η επέκταση χωρικών υδάτων στα 12 ν.μ. και η κατάθεση συντεταγμένων ΑΟΖ, είναι ότι στο Υπουργείο Εξωτερικών και γενικότερα στην Ελληνική εξωτερική πολιτική και διπλωματία είχε επικρατήσει η λογική κατευνασμού της Τουρκίας παρόλο που η ιστορία διδάσκει ότι ο κατευνασμός αναθεωρητικών δυνάμεων δεν αποσοβεί μια σύρραξη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η ναζιστική Γερμανία και η αρχική κατευναστική στάση της Μεγάλης Βρετανίας που απέτυχε να αποτρέψει την έκρηξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Εξ αιτίας των ακραίων αναθεωρητικών ενεργειών της Τουρκίας στο θέμα των θαλάσσιων οριοθετήσεων, η ελληνική Κυβέρνηση φαίνεται ότι αποστασιοποιείται από την γραμμή αυτή, υπάρχουν αλλαγές προσώπων, αλλαγή πολιτικής και αναμένονται εξελίξεις.

¹⁰Τσακίρης Θ. (2018) Ενεργειακή ασφάλεια και διεθνής πολιτική. Η γεωπολιτική του "μαύρου χρυσού" από την ανακάλυψη πετρελαίου στη Μέση Ανατολή έως τη σχιστολιθική επανάσταση (1908-2018) Εκδόσεις Παπαζήση, σελ 719

¹¹ [tribune.gr: 27/12/2020 Είσοδος ομοίως](https://www.tribune.gr/politics/news/article/715649/pros-epektasi-tis-aigialitidas-sta-12-milia)
<https://www.tribune.gr/politics/news/article/715649/pros-epektasi-tis-aigialitidas-sta-12-milia>

Η διπλωματική εργασία είχε την σπάνια τύχη να γραφεί την ώρα που χαράζονται στην Ανατολική Μεσόγειο οι πρώτες ελληνικές θαλάσσιες οριοθετήσεις, συγκυρία ευεργετική με ραγδαία μεταβολή δεδομένων και αλλαγή τα στάσης της Ελλάδας από την απραξία στην έντονη κινητικότητα. Κάποια κεφάλαια ξαναγράφηκαν από την αρχή καθώς αναφερόταν σε διαπραγματεύσεις και άκαρπες προσπάθειες ενώ τελικά επιτεύχθηκαν και υπεγράφησαν συμφωνίες. Αποτελεί το 2020, έτος μεταίχμιο που σημάδεψε την ανθρωπότητα με την πανδημία του Covid-19 αλλά ως προς τα καθ' ημάς, σηματοδοτεί την μετάβαση της Ελλάδας στην εποχή των ΑΟΖ και στην πραγματική της έξοδο στην Μεσόγειο. Τούτο το έπραξε με την πολιτική και την διπλωματία¹² αλλά ταυτόχρονα με τον στόλο και τις ένοπλες δυνάμεις, προβάλλοντας αποτρεπτική ισχύ και συμπεριφερόμενη μετά πολλά χρόνια ως αναδύομενη Μεσογειακή δύναμη. Αυτό είναι εξάλλου το ζητούμενο. Ξεκινώντας τον Μάρτιο του 2020 από τα ελληνοτουρκικά σύνορα στον Έβρο, βγήκε αποφασιστικά τον Ιούνιο στο Αιγαίο και στην ανοιχτή θάλασσα εμποδίζοντας και ξαφνιάζοντας την Τουρκία, αποτρέποντας σε σημαντικό βαθμό την πραγματοποίηση των σκοπών και των στοχεύσεων της. Για να συνεχίσει να κινείται εντός αυτής της στρατηγικής η Ελλάδα πρέπει να ακολουθήσει σταθερά την ευρωπαϊκή της πορεία,¹³ να διατηρήσει αρμονική αμυντική σχέση με Ηνωμένες Πολιτείες και NATO και παράλληλα να αναζητήσει τις προκλήσεις που προσφέρει η διαμόρφωση σχέσεων συμμαχίας και σύμπραξης με την Γαλλία, την Αίγυπτο,¹⁴ το Ισραήλ, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, την Κύπρο και σταδιακά με άλλες δυνάμεις της περιοχής όπως η Ιταλία και το «East Med Gas Forum» που μετεξελίσσεται σε διεθνή οργανισμό .

Εν κατακλείδι, η Ελλάδα, οφείλει να είναι έτοιμη να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά την επόμενη κίνηση της Τουρκίας, που δεν θα αργήσει να εκδηλωθεί και δε θα αφορά ζητήματα θαλασσιών οριοθετήσεων ή ενεργειακής ασφάλειας αλλά κυριαρχίας.¹⁵

Τα παραπάνω θέματα πραγματεύεται η μεταπτυχιακή διατριβή που φιλοδοξεί να εισάγει πρωτότυπα ζητήματα και να είναι λόγω και του χρόνου σύνταξης της, από τις πρώτες μελέτες που αναφέρονται στην αλλαγή πλεύσης της κατεξοχήν νησιωτικής μας χώρας προς την επίτευξη συμφωνιών για τις θαλάσσιες ζώνες, περιγράφοντας προκλήσεις και προοπτικές.

¹² ο.π. Ντάλης Σωτήρης- Επετηρίδα Μεσογειακών Σπουδών 2020, εκδόσεις Παπαζήση 2020, Γιώργος Σαββαΐδης, σελ 52. Η χώρα επανακάμπτει με φιλοδοξίες στο διεθνές γίνεσθαι.

¹³ο.π. Ντάλης Σωτήρης (2018). Η «δύσκολη» Ευρώπη. Εκδόσεις Παπαζήση, σελ 28

¹⁴ Παπακωνσταντίνου, Δ. (2020). ΑΟΖ με Αίγυπτο: Κίνηση – ματ στη σκακιέρα της Μεσογείου. Capital.gr. Διαθέσιμο στο: [https://www.capital.gr/diethni/3473432/aoz-me-aigupto-kinisi-mat-sti-\]](https://www.capital.gr/diethni/3473432/aoz-me-aigupto-kinisi-mat-sti-)

¹⁵Καθημερινή, 05/12/2020, Ανακοίνωση τουρκικού υπουργείου Εξωτερικών: https://www.kathimerini.gr/politics/561185668/kyriarchika-dikaiomata-sto-kastellorizo-vlepei-tora-i-agkyra/ανακτήθηκε_09/12/2020, «Καμία κύρωση δεν πρόκειται ποτέ να κάνει την Τουρκία να απεμπολήσει τα κυριαρχικά της δικαιώματα στο Καστελλόριζο ή τον εναέριο χώρο των 10 ν.μ.».

Κεφάλαιο 1: Το Δίκαιο της Θάλασσας

1.1 Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) και Υφαλοκρηπίδα

Η καινοτόμος ιδέα της τρίτης διάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών που πραγματοποιήθηκε το 1973 στη Νέα Υόρκη, ήταν η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ). Αφορά χώρες που έχουν ακτές και επαφή με τη θάλασσα και συγκεκριμένα γεωγραφικά χαρακτηριστικά. Μπορεί να χαρακτηριστεί ως έκφραση του «ιμπεριαλισμού της ξηράς απέναντι στη θάλασσα¹⁶». Την εξέλιξη αυτή διαδέχθηκε η υπογραφή στο Montego Bay της Ιαματικής της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS) στις 10 Δεκεμβρίου 1982 που αποτελεί σημαντικό και θεμελιώδες βήμα για το Διεθνές Δίκαιο.¹⁷

Ως ΑΟΖ ορίζεται η περιοχή που βρίσκεται πλησίον και πέρα από τα χωρικά ύδατα και μπορεί να εκτείνεται έως 200 nm από τη γραμμή βάσης (UNCLOS, άρθρο 57). Για τη μέτρηση του εύρους των χωρικών υδάτων λαμβάνεται υπόψη η γραμμή χαμηλών υδάτων κατά μήκος της ακτής και υποδεικνύεται σε χάρτες μεγάλης κλίμακας που έχουν επισήμως εγκριθεί από παράκτια χώρα (UNCLOS, άρθρο 5).

Εντός της ΑΟΖ ένα κράτος έχει δικαιώματα στην εύρεση και χρήση θαλάσσιων πόρων που μπορεί να είναι ζώντες ή μη, στα υπερκείμενα του βυθού ύδατα και το υπέδαφος, την παραγωγή ενέργειας (ΑΠΕ), την εξόρυξη υδρογονανθράκων, την προστασία του περιβάλλοντος και γενικότερα την εκμετάλλευση του φυσικού πλούτου.¹⁸ Η παράκτια χώρα καθορίζει τα επιτρεπόμενα αλιεύματα (βάσει του άρθρου 61 της Σύμβασης) και όταν δεν είναι σε θέση να τα αλιεύσει μπορεί να διαθέσει σε τρίτα κράτη το πλεόνασμα. (UNCLOS, p.49). Τα παράκτια κράτη έχουν τον έλεγχο των πόρων σύμφωνα με τις εθνικές προτεραιότητες.¹⁹ Η λήψη μέτρων προστασίας της φύσης είναι σημαντική καθώς από την ποιότητα του θαλάσσιου περιβάλλοντος εξαρτώνται σημαντικά η αειφορία, η αλιεία, σειρά από οικονομικές δραστηριότητες όπως ο τουρισμός και κυρίως η ίδια η ζωή στη γη.

¹⁶Στριμπής, Ιωάννης, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Πανεπιστημιακές παραδόσεις

¹⁷ Κρατερός Ι - Στρατή Α Δίκαιο της Θάλασσας, Νομική Βιβλιοθήκη, 4η έκδοση, Αθήνα 2013, σελ 378

¹⁸Καρυώτης Θεόδωρος "Η ΑΟΖ της Ελλάδας" Εκδοτικός Οίκος Α. Α. Λιβάνη, Αθήνα 2014, σελ.20

¹⁹ Βενιζέλος Ευάγγελος, Οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών και ελληνοτουρκικές σχέσεις, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Αθήνα 2020 σελ.38

Η συνορεύουσα ζώνη, βρίσκεται δίπλα στα χωρικά ύδατα και εκτείνεται έως και 24 nm από την παράκτια γραμμή βάσης. Ένα παράκτιο κράτος ασκεί έλεγχο²⁰ επιβολής του νόμου σε αυτήν τη ζώνη (UNCLOS, άρθρο 33).²¹

Η υφαλοκρηπίδα περιλαμβάνει τον βυθό και το υπέδαφος των υποβρυχίων περιοχών που εκτείνονται πέρα από τα χωρικά ύδατα καθ' όλη τη φυσική προέκταση του εδάφους έως το εξωτερικό άκρο της ηπειρωτικής όχθης ή σε απόσταση 200 nm από τις γραμμές βάσης από τις οποίες προσμετράται το πλάτος της χωρικής θάλασσας όπου το εξωτερικό άκρο της ηπειρωτικής όχθης δεν εκτείνεται μέχρι αυτήν την απόσταση (UNCLOS, άρθρο 76). Το παράκτιο κράτος υποχρεούται να σέβεται τα δικαιώματα άλλων χωρών και την ελευθερία της ναυσιπλοΐας.

Η διαφορά μεταξύ χωρικών υδάτων και ΑΟΖ είναι ότι ο πρώτος όρος αποδίδει πλήρη κυριαρχία ενώ ο τελευταίος αποτελεί ένα «κυρίαρχο δικαίωμα» του παράκτιου κράτους κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας. Τα επιφανειακά ύδατα είναι διεθνή ύδατα.²² Τα κράτη με απέναντι ή παρακείμενες ακτές και μια θαλάσσια ζώνη που τέμνεται μεταξύ τους πρέπει να καταλήξουν σε διμερή ή πολυμερή συμφωνία για την οριοθέτηση της αντίστοιχης ΑΟΖ σύμφωνα με το άρθρο 74 παράγραφος 1 της UNCLOS. Ασφαλές συμπέρασμα αποτελεί η διαπίστωση πως η συζήτηση για τα θαλάσσια όρια δημιούργησε διεκδικήσεις και σοβαρές αντιπαραθέσεις στην Ανατολική Μεσόγειο.

Πίνακας 1. Θαλάσσιες συμφωνίες (*Geneva Convention on the High Seas (1958), Geneva Convention on the Cont. Shelf (1958), Law of the Sea Convention (1982)*)

	CHS 1958	CCS 1958	UNCLOS
Cyprus	Yes	Yes	Yes
Egypt	No	No	Yes
Greece	No	Yes	Yes
Israel	Yes	Yes	No
Lebanon	signed	signed	Yes
Turkey	No	No	No

²⁰Η επιβολή του νόμου σε μια ιδιαίτερη περιοχή όπως η Ανατολική Μεσόγειος απαιτεί σημαντικές επενδύσεις και υποδομές από το παράκτιο κράτος σε σύγχρονα τεχνολογικά μέσα και εξοπλισμό, ισχυρό λιμενικό σώμα και ακτοφυλακή και διάθεση ανάλογου μέρους του ετήσιου προϋπολογισμού.

²¹Ο.π. Στρατή Α Δίκαιο της Θάλασσας, Νομική Βιβλιοθήκη, 4η έκδοση, Αθήνα 2013, σελ 769-775

²²Patuzi, D. The concept of the Economic Exclusive Zone. Academic Journal of Business, Administration, Law and Social Sciences, 1(1), 149-159., 2015

1.2. Το εθιμικό Δίκαιο και η έννοια της δίκαιης λύση

Η Ελλάδα επικύρωσε την UNCLOS με το Ν.2321/1995 ο οποίος αναγνωρίζει τα δικαιώματα της σε υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ.²³ Αποτελεί γενικό κανόνα και παράλληλα διεθνές εθιμικό δίκαιο που ακολουθούν ακόμη και μη υπογράφοντα κράτη. Η οριοθέτηση απαιτεί συμφωνία κρατών. Συχνά ακολουθείται η «αρχή της ίσης απόστασης» και ο κανόνας της «μέσης γραμμής». Είναι απαραίτητη η διαδικασία καθορισμού των σημείων που βρίσκονται κατά μήκος της ακτογραμμής από την οποία θα ξεκινήσει η μέτρηση των ζωνών. Η μεθοδολογία μέτρησης εφαρμόζεται από την φυσική ακτογραμμή είτε με τη χάραξη ευθειών γραμμών βάσης και έναρξη από αυτές, σε περίπτωση που υπάρχει απότομη διακοπή των ακτογραμμών και πληθώρα νησιών.²⁴ Ως φυσική ακτογραμμή για την μέτρηση του συνολικού εύρους της χωρικής θάλασσας, λαμβάνεται η γραμμή που βρίσκεται στην κατώτατη ρηχία και κατά μήκος της ακτής.²⁵ Η μέθοδος των ευθειών γραμμών που χρησιμοποιείται για την σύνδεση των σημείων οριοθέτησης, εφαρμόζεται στο πεδίο χάραξης της γραμμής βάσεως μέσω της οποίας μετρούνται τα χωρικά ύδατα.²⁶ Η Ελλάδα, ακολουθεί την τεχνική της φυσικής ακτογραμμής στη μέτρηση των θαλάσσιων ζωνών.²⁷ Από αυτό προκύπτει απώλεια εύρους της αιγιαλίτιδας ζώνης, από 2% έως 7% .

Εάν οι ακτές δύο κρατών συνορεύουν, κανένα δεν έχει το δικαίωμα, εκτός αν υπάρχει αντίθετη συμφωνία, να εκτείνει την χωρική του θάλασσα πέραν της μέσης γραμμής²⁸ της οποίας το σύνολο των σημείων βρίσκονται σε ίση απόσταση σε σχέση με τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσεων.²⁹

Σημαντική είναι η οριοθέτηση της συνορεύουσας ζώνης. Εφαρμόζονται αναλογικά³⁰ οι διατάξεις της αιγιαλίτιδας ζώνης και ως προς τη συνορεύουσα. Στη σύμβαση της Γενεύης (1958), είχε καθοριστεί συγκεκριμένη μεθοδολογία για την οριοθέτηση συνορεύουσας και

²³ο.π. Βαληνάκης, Γ, *Ελλάς επί τέσσερα – Η Ελλάδα των τεσσάρων θαλασσών*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2020, σελ. 151-158

²⁴ Βάσει των διατάξεων του άρθρου 5 της σύμβασης

²⁵ Η ακτή εντοπίζεται από εγκεκριμένους ναυτικούς χάρτες

²⁶ Το άρθρο 7 σχετικά με τις «ευθείες γραμμές βάσης» ορίζει περιοχές που η ακτογραμμή εμφανίζει οδοντώσεις ή βαθιές κοιλώσεις, ή υπάρχει γειτνίαση με συστάδα νησιών.

²⁷ Βενιζέλος Ευάγγελος, *Οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών και ελληνοτουρκικές σχέσεις*, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Αθήνα 2020 σελ.80

²⁸ Άρθρο 15 της σύμβασης

²⁹ Βαληνάκης, Γιάννης. *Ελλάς επί τέσσερα – Η Ελλάδα των τεσσάρων θαλασσών*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2020, σελ. 123

³⁰ Γιάννης Στριμπής, *Δίκαιο της Θάλασσας*, Πανεπιστημιακές Παραδόσεις, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

αιγιαλίτιδας ζώνης.³¹ Αν τα παράκτια κράτη προχωρήσουν στη διακήρυξη ΑΟΖ, αυτή συμπεριλαμβάνει και τη συνορεύουσα ζώνη. Η οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας αλλά και αποκλειστικής οικονομικής ζώνης, διενεργείται μετά από συμφωνία.³² Σύμφωνα με τις διατάξεις του Διεθνούς δικαίου, και το καταστατικό του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης³³ που αναφέρεται στα κριτήρια έκδοσης δικανικής απόφασης όπως οι διεθνείς συνθήκες, το εθιμικό δίκαιο και η νομολογία, η λύση που θα επιτευχθεί πρέπει να είναι δίκαιη. Από την ανάλυση των διατάξεων για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας και της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης προκύπτει ότι το καταστατικό του Διεθνούς δικαστηρίου περιλαμβάνει τρία βασικά σημεία που είναι η οριοθέτηση μετά από συμφωνία, η εφαρμογή των διατάξεων του Διεθνούς δικαίου και η έννοια της δίκαιης λύσης. Υπάρχει εδώ συμβιβασμός των τάσεων που υποστήριζαν την «Αρχή της ίσης απόστασης και της μέσης γραμμής» και αυτών που υποστήριζαν την «Αρχή της ευθυδικίας» λαμβάνοντας υπόψιν το σύνολο των ειδικών περιστάσεων.³⁴

Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι συμφωνίες για οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών προχωρούν στην υιοθέτηση της αρχής της ίσης απόστασης και της μέσης γραμμής. Στις περιπτώσεις που προκρίνεται η «Αρχή της δίκαιης λύσης» καθορίζεται με συμφωνία που όμως δεν γίνεται να εξευρεθεί σε αντίθεση με τους κανόνες του Διεθνούς δικαίου. Εν προκειμένω η θέση της Τουρκίας ότι τα νησιά της Ελλάδας δεν διαθέτουν υφαλοκρηπίδα με επίκληση της αρχής της ευθυδικίας μπορεί να λειτουργήσει μόνο *infra legem* και σε καμία περίπτωση *contra legem*.³⁵

Η Ελλάδα διαθέτει μεγάλο αριθμό νησιών και την μεγαλύτερη ακτογραμμή στην Ανατολική Μεσόγειο. Διαθέτουν αιγιαλίτιδα ζώνη, υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ, βάσει των οριζόμενων στη σύμβαση. Οι βράχοι, που δεν επαρκούν για ανθρώπινη επιβίωση και για την ανάπτυξη οικονομικής δραστηριότητας δεν δικαιούνται υφαλοκρηπίδας η ΑΟΖ.³⁶ Τα δικαιώματα που ασκεί το παράκτιο κράτος στην υφαλοκρηπίδα, υπάρχουν εξ αρχής και αυτοδίκαια και δεν μπορούν να εξαρτηθούν από οποιαδήποτε ρητή διακήρυξη. Οι δικαιοδοσίες που έχει ένα κράτος επί της ΑΟΖ μπορούν να αποκτηθούν μόνο στην περίπτωση που αυτό κηρύξει ρητώς τη συγκεκριμένη θαλάσσια ζώνη. Η νομική υφαλοκρηπίδα βασίζεται στην ύπαρξη της γεωλογικής υφαλοκρηπίδας. Ο θεσμός της ΑΟΖ διέπεται από το κριτήριο της απόστασης

³¹Στη νέα Σύμβαση, δεν αναφέρεται κάποια διάταξη στο θέμα

³²Στα άρθρα 83 και 74, για τα κράτη που έχουν προσκείμενες ή έναντι ακτές

³³Άρθρο 38

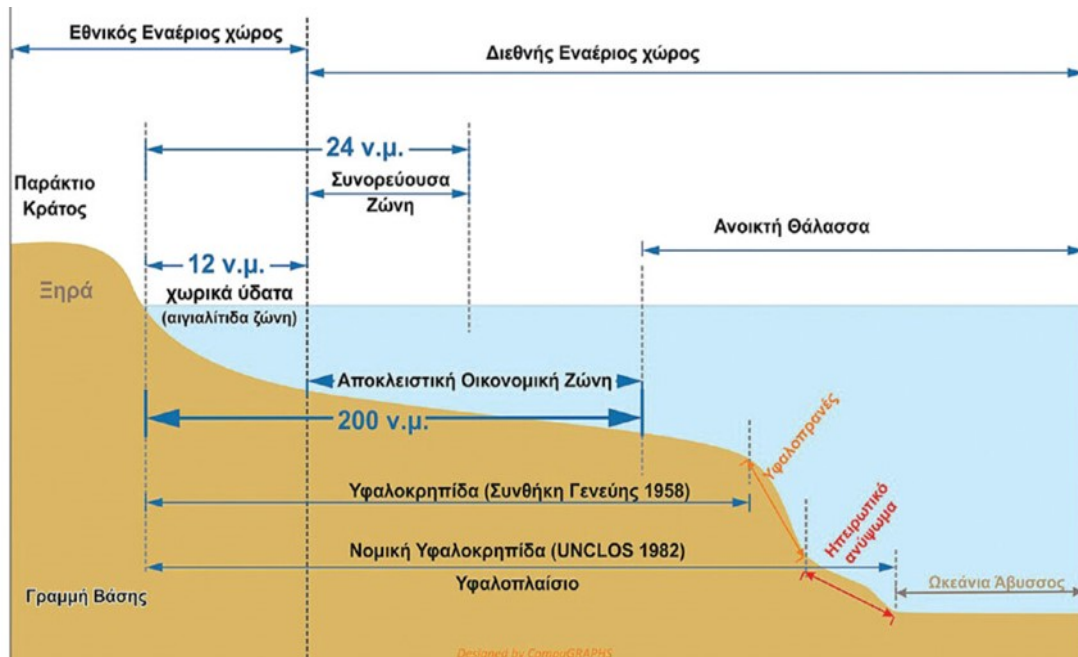
³⁴Στρατή Α «Δίκαιο της Θάλασσας», Νομική Βιβλιοθήκη, 4η έκδοση, Αθήνα 2013, σελ 196

³⁵Στρατή Α «Δίκαιο της Θάλασσας», Νομική Βιβλιοθήκη, 4η έκδοση, Αθήνα 2013, σελ 195 παρ. 683

³⁶ Βαληνάκης, Γ. *Η Ελλάδα των τεσσάρων θαλασσών*, Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα 2020, σελ. 194-196

χωρίς να συνδέεται με τη φυσική προέκταση της ξηράς στη θάλασσα, όπως συμβαίνει με το θεσμό της νομικής υφαλοκρηπίδας.³⁷

Σαφώς ενισχύει τις ελληνικές θέσεις η διαπίστωση ότι το σύνολο σχεδόν των κρατών-μελών του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών αναγνωρίζουν το Δίκαιο της Θάλασσας ως μέρος του εθιμικού διεθνούς δικαίου.

Εικόνα 1 : Σχηματική παράσταση και ορολογία Δικαίου της Θάλασσας. Πηγή: ΚΟΜ.ΕΠ

1.3 Μεθοδολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου

Η νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου Δικαιοσύνης, της Χάγης (International Court of Justice - ICJ) και του Διεθνούς Δικαστηρίου για το Δίκαιο της Θάλασσας (International Tribunal for the Law of the Sea - ITLOS), που εδρεύει στο Αμβούργο διαμορφώνει τις διαφιλονικούμενες θαλάσσιες οριοθετήσεις και εφαρμοστέες αρχές.

³⁷Ντάλης Σ. *Mare Nostrum. Μετατοπίσεις ισχύος στον Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου*. Γεωπολιτικές και Γεωοικονομικές Προκλήσεις. Αθήνα (2020) Εκδόσεις Παπαζήση, Οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών, Γεώργιος Σαββαΐδης, σελ. 63

Καθορίζονται οι έννοιες της απόστασης και των ειδικών περιστάσεων για την οριοθέτηση χωρικής θάλασσας, υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ, με χάραξη διάμεσης γραμμής εάν τούτο κριθεί δίκαιο. Οι αποφάσεις επί ενδίκων υποθέσεων συγκροτούν νομολογία που μπορεί να καθορίσει βασικές αρχές στην οριοθέτηση του θαλάσσιου χώρου, λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη τα επιχειρήματα των διαδίκων κρατών.³⁸ Ελλείπει συμφωνίας, τα κράτη δεν μπορούν να επεκτείνουν τα χωρικά ύδατα πέρα από τη διάμεση γραμμή, εκτός εάν υπάρχουν ιστορικές ή άλλες «ειδικές» περιστάσεις που υπαγορεύουν διαφορετικά». Το κριτήριο της «ίσης απόστασης και των ειδικών περιστάσεων» έχει γίνει αποδεκτό ως εθιμικό διεθνές δίκαιο στο πλαίσιο αποφάσεων που διαμορφώνουν την πρόσφατη νομολογία και μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις δεν θα εφαρμοστούν μεταξύ επικαλυπτόμενων χωρικών θαλασσών.³⁹

Οι προαναφερθέντες όροι παρέμειναν στο άρθρο 15 της UNCLOS, το οποίο αφορά την οριοθέτηση της χωρικής θάλασσας. Η πλειονότητα των διμερών συνθηκών θαλάσσιας οριοθέτησης χρησιμοποιεί γραμμή βασισμένη σε απλουστευμένη εξίσωση. Σε αρκετές υποθέσεις Διεθνούς δικαστηρίου, οι δικαστές τάσσονται υπέρ της χρήσης της γραμμής ισοροπίας ως το σημείο εκκίνησης της διαδικασίας οριοθέτησης. Η ίδια προσέγγιση υιοθετήθηκε από τη Σύμβαση της Γενεύης για την υφαλοκρηπίδα (1958) και την οριοθέτησή της, αλλά η εφαρμογή της έχει αποδειχθεί συζητήσιμη.

Οι αποφάσεις στις υποθέσεις Νικαράγουα εναντίον Ονδούρας (ICJ) 2007, Ρουμανία κατά Ουκρανίας (ICJ) 2009, Νικαράγουα κατά Κολομβίας (ICJ) 2012 και Μπαγκλαντές κατά Μιανμάρ (ITLOS) 2012, αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα που συνδέονται με την ελληνική υπόθεση λόγω συνάφειας σε μια πιθανή θαλάσσια οριοθέτηση στο Αιγαίο με αντικρουόμενες δικαστικά θέσεις Ελλάδας και Τουρκίας.⁴⁰

Συνεπώς η οριοθέτηση αποκλειστικής οικονομικής ζώνης και υφαλοκρηπίδας μεταξύ κρατών με αντίθετες ή παρακείμενες ακτές πραγματοποιείται με συμφωνία βάσει του διεθνούς δικαίου, προκειμένου να επιτευχθεί αποδεκτή λύση. Σε διαφορετική περίπτωση τα ενδιαφερόμενα μέρη προσφεύγουν στις διαδικασίες που προβλέπονται στο Μέρος XV» και στις διατάξεις της UNCLOS για επίλυση διαφορών.

³⁸Συρίγος Άγγελος, *Ελληνοτουρκικές Σχέσεις*, Εκδόσεις Πατάκη, 4η έκδοση, Αθήνα 2020, σελ. 784

³⁹ Ωστόσο οι όροι ίση απόσταση και διάμεση γραμμή δε περιλαμβάνονται στο κείμενο των άρθρων 74 και 83 της UNCLOS που αφορούν τις βασικές διατάξεις οριοθέτησης ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας

⁴⁰Ντάλης Σ. *Mare Nostrum. Μετατοπίσεις ισχύος στον Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου*. Αθήνα (2020) Εκδόσεις Παπαζήση, *Πρόσφατες Εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο*, Μαρία Τελαλιάν, σελ. 103

Κεφάλαιο 2: Οριοθετήσεις στις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου

2.1 Κύπρος

Οι θαλάσσιες οριοθετήσεις στη Μεσόγειο έχουν ως αφετηρία την εξωτερική πολιτική και τις διπλωματικές κινήσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας. Οι πρωτοβουλίες της οδήγησαν αρχικά στον τερματισμό ενός άτυπου μορατόριουμ και εν συνεχεία σε ένα επιτυχημένο κύκλο χάραξης θαλασσίων συνόρων. Στη συνέχεια αφυπνίστηκαν οι υπόλοιποι δρώντες και η Ανατολική Μεσόγειος κατέλαβε κεντρική θέση στη στρατηγική της Ελλάδας, της Αιγύπτου, της Τουρκίας, του Ισραήλ και άλλων χωρών.

Εικόνα 2 : Η θέση της Κύπρου στην Ανατολική Μεσόγειο. Πηγή Politis.com

Η Κυπριακή Δημοκρατία άνοιξε το πρώτο κεφάλαιο του συγκρουσιακού ανεξάρτητου βίου της στις 16 Αυγούστου 1960 με την αποτίναξη της Βρετανικής αποικιοκρατίας. Το Σύνταγμα της δικοινοτικής κρατικής της υπόστασης ήταν προϊόν των

Διεθνών Συνθηκών «Ζυρίχης – Λονδίνου» (Φεβρουάριος 1959)⁴¹ και όχι ενάσκησης πρωτογενούς συντακτικής εξουσίας του Κυπριακού λαού. Το νεοσύστατο κράτος όπως εξ αρχής είχε διαφανεί, δεν είχε ομαλό συνταγματικό και κοινωνικό βίο. Οι αναταραχές μεταξύ των δυο κοινοτήτων, Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων και η σύνθεση του πολιτειακού μορφώματος με τις ξένες δυνάμεις να διατηρούν παρεμβατικό ρόλο, δημιουργούσε εκρηκτικό μείγμα.⁴² Στις 15 Ιουλίου 1974 η δικτατορική κυβέρνηση της Ελλάδας υποκίνησε πραξικόπημα για την ανατροπή του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου, Προέδρου της Δημοκρατίας, προκειμένου να επιτύχει την ένωση με την Ελλάδα. Αυτή ήταν η αφορμή που αναζητούσε ήδη από τα έτη 1963 – 1964 η Τουρκία, με αιτιολογία την προστασία των Τουρκοκυπρίων, για να πραγματοποιήσει σχέδιο διχοτόμησης. Στις 20 Ιουλίου 1974 εισέβαλλε στρατιωτικά στο σχεδόν ανυπεράσπιστο από άλλες δυνάμεις νησί. Μετά την ολοκλήρωση της δεύτερης φάσης της εισβολής⁴³ τον Αύγουστο του ίδιου έτους κατέλαβε το 37% των εδαφών της Κυπριακής Δημοκρατίας και επέβαλε παράνομη κατοχή του βορείου τμήματος της. Ακολούθησε στις 15 Νοεμβρίου 1983, η παράνομη μονομερής ανακήρυξη «ανεξαρτησίας» των κατεχομένων εδαφών με την ονομασία ΤΔΒΚ (ΚΚΤΚ). Αυτό προκάλεσε πλήρη διαχωρισμό και αποξένωση των δύο κοινοτήτων, της Ελληνοκυπριακής (80% περίπου του πληθυσμού) και της Τουρκοκυπριακής (18%) και πληθώρα άλλων προβλημάτων (εδαφικό, ασφάλεια, περιουσιακό, δημογραφική αλλοίωση, διανομή και αξιοποίηση φυσικών πόρων). Στην ελληνική βιβλιογραφία⁴⁴ και αρθρογραφία συνήθως η «υποτελής στην Τουρκία διοίκηση» των κατεχομένων (ΕΔΔΑ) αναφέρεται ως «ψευδοκράτος».⁴⁵

Το Κυπριακό έκτοτε επικεντρώνεται στους τρόπους επανένωσης του νησιού, και της πολιτειακής και κοινωνικής συμβίωσης των δύο κοινοτήτων⁴⁶, στο πλαίσιο μιας λειτουργικής και βιώσιμης, συμφωνημένης λύσης ενώ υπήρξε σειρά από άκαρπες προσπάθειες επίλυσης με αποκορύφωμα το πολυσυζητημένο, σχέδιο Ανάν τον Απρίλιο του 2004⁴⁷ ενώ ακολούθησαν οι διαπραγματεύσεις στη διάσκεψη του Κραν-Μοντανά τον Ιούνιο του 2017. Είναι αληθές και κατανοητό χωρίς τούτο να αναφέρεται στην ελληνική βιβλιογραφία ότι με την συντριπτική

⁴¹Σακκάς Γιάννης Δ. «Η Ελλάδα, το Κυπριακό και ο αραβικός κόσμος, 1947 – 1974»

Εκδόσεις Πατάκη 1912, σελ 15

⁴²Αβέρωφ Ευάγγελος, Κυπριακό. Ιστορία χαμένων ευκαιριών, εκδόσεις Εστία, Αθήνα 1982, σελ. 99

⁴³Με την επιχειρησιακή ονομασία «Αττίλας»

⁴⁴Βενιζέλος Κώστας, Ιγνατίου Μιχάλης, Μελέτης Νίκος – Συλλογικό έργο, *Σχέδιο Ανάν. Το Μυστικό Παζάρι*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 2005, σελ 75

⁴⁵Ρολάνδης Ν. (2019) Ματιές στη ζωή και την ιστορία. Εκδόσεις Η. Επιφανίου

⁴⁶Κυριάκου Νικόλας, “10+1 μύθοι για το Κυπριακό, Εκδόσεις Ψηφίδες, Θεσσαλονίκη 2020, σελ 83

⁴⁷Συρίγγος Ά. Σχέδιο Ανάν, οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος. Εκδόσεις Πατάκη, 2005

απόρριψη του Σχεδίου Ανάν,⁴⁸ σε αντίθεση με την τουρκική πλευρά που το αποδέχθηκε⁴⁹ στο σχετικό δημοψήφισμα, ο Ελληνικός – Κυπριακός λαός,⁵⁰ δεν επιθυμεί επανένωση και συνεταιρισμό με τους τούρκους στα πρότυπα του Συντάγματος του 1960 και με ασαφή τα όρια του παρεμβατικού ρόλου της Τουρκίας στο σχεδιαζόμενο νέο ενιαίο κράτος.

Η ένταξη της νήσου στην Ευρωπαϊκή Ένωση (2004) και στην ΟΝΕ, αποτελεί γεγονός ύψιστης σημασίας και σπουδαία επιτυχία της Ελληνικής διπλωματίας. Η Κύπρος πέραν της οικονομικής ανάπτυξης ελπίζει ότι η συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση θα αποτελέσει, σε κάποιο βαθμό, ασπίδα προστασίας από την τουρκική επιθετικότητα.⁵¹ Την ίδια χρονική περίοδο η Κύπρος παρά το πολιτικό πρόβλημα της διχοτόμησης, κινείται με υποδειγματικό τρόπο, ως αρχικός και βασικός δρών στην Ανατολική Μεσόγειο για τον καθορισμό θαλασσιών οριοθετήσεων με τα γειτονικά κράτη. Στις 17 Φεβρουαρίου 2003 υπέγραψε την πρώτη καθολική και ιδιαίτερα σημαντική συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ με την Αίγυπτο που αποτελεί και την πρώτη θαλάσσια οριοθέτηση στην Ανατολική Μεσόγειο.⁵² Το 2007 συμφώνησε με τον Λίβανο για οριοθέτηση των μεταξύ τους θαλάσσιων συνόρων. Στις 17 Δεκεμβρίου 2010 υπέγραψε συμφωνία οριοθέτησης και με το Ισραήλ⁵³. Η οριοθέτηση που πραγματοποιείται με αυτές τις συμφωνίες βασίζεται στη μέση γραμμή⁵⁴. Για να επιτύχει τον σπουδαίο στόχο η Κυπριακή Δημοκρατία κινήθηκε με μυστικότητα, συγκρότηση και σχέδιο.⁵⁵

Από το έτος 2000 προϋδέασε για ύπαρξη μελετών που καθιστούν πιθανή την ύπαρξη κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στα ύδατα της και την θέληση να διερευνήσει το θέμα. Έρευνες είχαν διεξαχθεί στην Κύπρο και κατά την περίοδο της Βρετανικής αποικιοκρατίας. Το 2011 η Noble Energy μετά από ανακαλύψεις στο Ισραήλ, εντοπίζει κοιτάσματα ανοικτά της Κύπρου που τοποθετείται πλέον στο χάρτη των ανακαλύψεων της Ανατολικής Μεσογείου. Στις 28 Δεκεμβρίου ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Δ. Χριστόφιας ανακοίνωσε τον εντοπισμό αξιοποιήσιμων κοιτασμάτων φυσικού αερίου, στο τεμάχιο 12 της Κυπριακής ΑΟΖ γνωστό ως «Αφροδίτη».

⁴⁸Στο δημοψήφισμα της 24ης Απριλίου 2004, το 76% των ελληνοκυπρίων απέρριψαν το Σχέδιο

⁴⁹Το Σχέδιο εγκρίθηκε από την τουρκοκυπριακή κοινότητα σε ποσοστό 65%.

⁵⁰Προσφώνηση του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ. Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας την 15^η Ιουλίου 1974, μετά την εκδήλωση του πραξικοπήματος και την απόπειρα δολοφονίας εις βάρος του «Ελληνικό Κυπριακό λαέ! Γνώριμη είναι η φωνή που ακούεις. Είμαι ο Μακάριος...».

⁵¹Βασιλείου Γιώργος, *Κύπρος – Ευρωπαϊκή Ένωση*, Εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα 2004, σελ. 73

⁵²Ο.π. Στρατή, 2012

⁵³Παπαβαρνάβα, Ε. *Κύπρος και φυσικό αέριο: Μία αναδρομή από το 1980 έως σήμερα*, 2020

⁵⁴Republic of Cyprus (2016) Territorial Sea Exclusive Economic Zone Continental Shelf

⁵⁵Μιλέση, Ε. (2019). Ανάλυση: Πώς επηρεάζει τις εξελίξεις στην περιοχή η «φλέβα χρυσού» στην Κυπριακή ΑΟΖ. Ανακτήθηκε από <https://www.cnn.gr/news/kosmos/story/167383/analysisi-pos-epireazei-tis-exelixeis-stin-perioxi-i-fleva-xrysoy-stin-kypriaki-aoz>

Τα σημαντικά αποθέματα φυσικού αερίου που ανακαλύφθηκαν⁵⁶ αποτέλεσαν πεδίο ανταγωνισμού κολοσσιαίων εταιρειών⁵⁷ εξόρυξης υδρογονανθράκων και μοχλό διπλωματικών εξελίξεων. Επίκεντρο τους η διεθνής θέση της Κύπρου, οι συμμαχίες στην περιοχή, η πραγματική δυνατότητα εκμετάλλευσης και αξιοποίησης τους και η συμμετοχή των Τουρκοκυπρίων στον ενεργειακό πλούτο. Το ζήτημα των θαλασσιών οριοθετήσεων και το ενεργειακό δεν αποτελεί ανεξάρτητο ζήτημα από το Κυπριακό πρόβλημα αλλά κοινές συνιστώσες στη χρόνια διένεξη.

Το 1982 η Κυπριακή Δημοκρατία επικύρωσε τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας. Σύμφωνα με τον περί Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης και Υφαλοκρηπίδας⁵⁸ Νόμο του 2004, το εξωτερικό όριο της ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας προσδιορίζεται σε απόσταση 200 ναυτικών μιλίων από τις βασικές γραμμές βάσης από τις οποίες μετράται το εύρος της χωρικής θάλασσας. Λαμβάνοντας υπόψη ότι στη Μεσόγειο Θάλασσα οι αποστάσεις μεταξύ των παράκτιων χωρών είναι μικρότερες από 400 ναυτικά μίλια και ότι δεν είναι πρακτικά δυνατό να διεκδικηθεί ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα έως τα 200 ναυτικά μίλια, το όριο της ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας, όπως και η υφαλοκρηπίδα της, είναι η διάμεσος γραμμή μεταξύ των ακτών της και των ακτών των αντίθετων χωρών (σε περίπτωση που δεν υπάρχει διαφορετική συμφωνία). Οι δύο ζώνες αλληλεπικαλύπτονται, καθώς τα όριά τους συμπίπτουν, ενώ τα συναφή κυριαρχικά δικαιώματα και οι αρμοδιότητες της Κυπριακής Δημοκρατίας ως παράκτιου κράτους συμπίπτουν σύμφωνα με τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, παραμένουν όμως δύο διακριτές θαλάσσιες ζώνες.⁵⁹

Στις 31 Μαρτίου 1998 ο Ν. Ρολάνδης, ως Υπουργός Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού, ξεκίνησε τις διαδικασίες για την οριοθέτηση της ΑΟΖ με τα γειτονικά κράτη. Τον Σεπτέμβριο του 2002 βρέθηκε στο Λίβανο με τον Πρόεδρο Emile Lahoud, και τον

⁵⁶Η Noble Energy εντόπισε στο τεμάχιο 12 - «Αφροδίτη» εκτιμώμενη ποσότητα φυσικού αερίου 4,5 τρισεκατομμυρίων κυβικών ποδιών.. Το έτος 2018 η εταιρεία Eni εντόπισε στο πεδίο Calypso 1 - τεμάχιο 6, κοίτασμα πλησίον της οριοθέτησης Κύπρου και Αιγύπτου, εκτιμώμενο έως 8 περίπου τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια. Στη συνέχεια η ExxonMobil εντόπισε κοίτασμα στο τεμάχιο 10 το οποίο η κοινοπραξία Exxon και Qatar Petroleum εκτίμησαν σε έως 8 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια (tcf) φυσικού αερίου.

⁵⁷Μεγάλες ενεργειακές εταιρείες έλαβαν άδειες ερευνών στα 13 υπεράκτια πεδία της Κυπριακής ΑΟΖ πραγματοποιώντας σημαντικές επενδύσεις

⁵⁸ Ως προς τις θαλάσσιες οριοθετήσεις η Κυπριακή Δημοκρατία θέσπισε τον νόμο 8/1974 περί προστασίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του κράτους, σύμφωνα με τη Σύμβαση για την Υφαλοκρηπίδα (1958)

⁵⁹Ministry of Foreign Affairs Cyprus (2016) Territorial Sea

πρωθυπουργό Rafic Hariri όπου καταρχήν συμφώνησαν για προσεχή χάραξη θαλασσίων συνόρων και ΑΟΖ, με τον Λίβανο να επιζητεί την τήρηση ισορροπιών με την Τουρκία.

Η Κυπριακή Δημοκρατία στις 17 Φεβρουαρίου 2003 υπέγραψε την πρώτη καθολική συμφωνία οριοθέτησης της ΑΟΖ με τον Υπουργό Εξωτερικών της Αιγύπτου, Ahmed Maher. Στη συνέχεια το 2007 συμφωνήθηκε η οριοθέτηση με τον Λίβανο. Στις 4 Μαΐου 2007 ανακοίνωσε τον 1ο Γύρο Αδειοδότησης ερευνών⁶⁰ ανακάλυψης Υδρογονανθράκων για τα τεμάχια 1, 2, 4-12. Στις 17 Δεκεμβρίου 2010 υπέγραψε συμφωνία⁶¹ οριοθέτησης με το Ισραήλ⁶². Η οριοθέτηση πραγματοποιήθηκε βασιζόμενη στην Αρχή της μέσης γραμμής.⁶³ Με αυτόν τον τρόπο οριοθετήθηκε ΑΟΖ με τα γειτονικά κράτη στο νότιο και νοτιοανατολικό τμήμα της, ενώ μένει σε εκκρεμότητα η οριοθέτηση με Συρία, Ελλάδα και Τουρκία.

Η Κύπρος δεν προέβη σε διαπραγματεύσεις σύναψης ΑΟΖ με την Ελλάδα, γεγονός που οφείλεται στην κρατούσα επί δεκαετίες αλλά προφανώς εσφαλμένη ελλαδική πολιτική κατευνασμού της Τουρκίας ή οποία όμως συνήψε θαλάσσιες οριοθετήσεις με το ψευδοκράτος που η ίδια δημιούργησε στο κατεχόμενο Βόρειο τμήμα της μεγαλονήσου. Η άτολμη και ασθενής στάση της Ελλάδος αντί να οδηγήσει σε άμβλυνση των διαφορών, επιτείνει το αδιέξοδο με δημιουργία συνθηκών θερμής αντιπαράθεσης καθώς αποθρασύνεται μία ισχυρή, τολμηρή και αναθεωρητική περιφερειακή δύναμη την οποία ο ελληνοισμός για να επιβιώσει στην ιστορική του κοιτίδα πρέπει να είναι εις θέση να αντιμετωπίσει προετοιμάζοντας, οργανώνοντας και εφαρμόζοντας το ανάλογο δόγμα. Ως προς την αποφασιστικότητα και το σθένος δεν χρειάζεται η Ελλάδα να ανατρέξει σε ξένα πρότυπα αλλά στην δική της ιστορία.

Η οριοθέτηση ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας με την Κύπρο με αναγνώριση πλήρους ή ικανής επήρειας στο νησιωτικό σύμπλεγμα της Μεγίστης θα προσδώσουν κοινά ή εγγύτατα θαλάσσια όρια. Για να συμβεί αυτό πρέπει να δοθούν πειστικές απαντήσεις στην επιθετικότητα και τα *casus belli* της νεοοθωμανικής Τουρκίας.⁶⁴ Εν κατακλείδι η Κύπρος έπραξε με το παραπάνω, όσα της αναλογούσαν στο θέμα των αποκλειστικών οικονομικών ζωνών, τώρα είναι η σειρά της Ελλάδας.

⁶⁰ Γεωτρήσεις: Η ασφυκτική «περικύκλωση» της Κύπρου από Τουρκία», (2019). <https://www.skai.gr/news/world/geotriseis-i-asfyktiki-perikyklosi-tis-kyprou-apo-tourkia-deite-ton-xarti> Είσοδος 18.12.2020

⁶¹ Χαρίτος, Γαβριήλ, Κύπρος το γειτονικό νησί, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2018, σελ 115

⁶²Ο.π. Παπαβαρνάβα, 2020

⁶³Ο. π. Republic of Cyprus (2016)

⁶⁴Με βάση τη Σύμβαση UNCLOS και την αρχή της μέσης γραμμής, με την οριοθέτηση της ΑΟΖ Ελλάδας και Κύπρου θα υπάρχουν κοινά θαλάσσια σύνορα μήκους 27 ν.μ. εάν γίνει δεκτό ότι οι νήσοι Μεγίστη και Στρογγύλη ασκούν πλήρη επήρεια στις θαλάσσιες ζώνες.

2.1.1 Τουρκοκυπριακή Κοινότητα

Η Τουρκία, αμφισβητεί τα θαλάσσια όρια της Κυπριακής Δημοκρατίας για να δημιουργήσει τετελεσμένα, να ασκήσει κυριαρχικό έλεγχο και να αποτρέψει την αξιοποίηση των κοιτασμάτων της. Υποστηρίζει ότι μόνο τα χερσαία εδάφη δικαιούνται ΑΟΖ και όχι τα νησιωτικά. Χρησιμοποιεί το ζήτημα της Κατεχόμενης Βόρειας Κύπρου όχι ως πρόβλημα που η ίδια προκάλεσε αλλά σύμφωνα με τα συμφέροντά της, επικαλούμενη ότι η Τουρκοκυπριακή κοινότητα έχει ίσα δικαιώματα στους υδρογονάνθρακες της Κυπριακής ΑΟΖ. Η Κυπριακή Δημοκρατία θα μπορούσε άμεσα να υιοθετήσει πιο γενναιόδωρη πολιτική συμμετοχής των Τουρκοκυπρίων στις ενεργειακές της αναζητήσεις και στα προσδοκόμενα κέρδη για να αποτρέψει την αναμενόμενη αντίδραση της κατοχικής δύναμης, πράγμα που δεν έπραξε σε ικανοποιητικό βαθμό. Από τον Νίκο Αναστασιάδη, Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας, προτάθηκε η τήρηση ειδικού λογαριασμού «escrow account» όπου θα κατατίθεται μέρος των εσόδων της εκμετάλλευσης φυσικού αερίου υπέρ των Τουρκοκυπρίων, ανάλογο με το ποσοστό τους (18%) επί του συνολικού πληθυσμού προ της Τουρκικής εισβολής του 1974, το οποίο όμως θα μπορεί να χρησιμοποιηθεί μετά την επίλυση του Τουρκοκυπριακού ή μετά την οριοθέτηση και αναγνώριση της Κυπριακής ΑΟΖ από την Τουρκία.

Εικόνα 3: Τουρκικά γεωτρήματα σε παράνομες γεωτρήσεις στη Κύπρο Πηγή: lawandorder.gr

Όταν τον Σεπτέμβριο του 2011 η Τουρκία καθόρισε τα θαλάσσια σύνορά της με το ψευδοκράτος,⁶⁵ δεν προέβη σε οριοθέτηση ΑΟΖ αλλά υφαλοκρηπίδα⁶⁶ και διεκδικεί «τεμάχια» του Κυπριακού γύρου παραχωρήσεων δηλώνοντας ότι ανήκουν στην υφαλοκρηπίδα της ή στην αντίστοιχη των κατεχομένων της βορείου Κύπρου⁶⁷. Οι περιοχές που αμφισβητεί η Τουρκία αφορούν τα οικόπεδα 4, 5, 6 και 10.⁶⁸ Το γεωτρητικό σκάφος Fatih», της κρατικής πετρελαϊκής εταιρείας (ΤΡΑΟ), «υπό την προστασία του τουρκικού ναυτικού, πραγματοποίησε παράνομα διάτρηση στις 4 Μαΐου 2019 εντός της Κυπριακής ΑΟΖ. Η τακτική αυτή⁶⁹ δεν αποσκοπεί σε στήριξη της τουρκοκυπριακής κοινότητας αλλά λειτουργεί αποκλειστικά υπέρ της Τουρκίας και έρχεται σε αντίθεση με τα συμφέροντα των Τουρκοκυπρίων που θα στερηθούν τους ενεργειακούς πόρους της θαλάσσιας περιοχής ανοιχτά της Κύπρου. Η Τουρκία υποστηρίζει ότι δεν πρόκειται να προχωρήσει σε άνοιγμα των λιμένων και του εναερίου χώρου της στην Κυπριακή Δημοκρατία μέχρι να τερματιστεί η «|απομόνωση των Τουρκοκυπρίων» και να υπάρξει απελευθέρωση του απευθείας εμπορίου ανάμεσα στην Ε.Ε και των κατεχομένων.

Η Τουρκία ως χώρα με μεγάλο πληθυσμό και μέγεθος δεν ωφελείται γεωπολιτικά ή εδαφικά από την πραγματοποίηση του σεναρίου της ενσωμάτωσης των κατεχομένων.⁷⁰ Με «λύση» δυο κρατών αποκτά δεύτερη φωνή και έκφραση γνώμης σε μια περιοχή σπουδαίας σημασίας, ίσως και εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέσω της «υποτελούς της διοίκησης» κατά το χαρακτηρισμό του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (ΕΔΔΑ).⁷¹ Η Κύπρος έχει επανειλημμένα καλέσει την Τουρκία σε διαπραγματεύσεις για οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών.⁷² Η Τουρκία δεν αποδέχτηκε καμία προσπάθεια για ειρηνική επίλυση.⁷³ Ελλείψει συμφωνίας οριοθέτησης, η Κύπρος έχει δηλώσει ως εξωτερικό όριο υφαλοκρηπίδας

⁶⁵Για την υπογραφή της συμφωνίας με την υποτελή σε αυτήν Διοίκηση των κατεχομένων επέλεξε για προφανείς λόγους την Νέα Υόρκη και πραγματοποιήθηκε στο περιθώριο της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ.

⁶⁶ [energia.gr](https://www.energia.gr/article/50267/nea-toyrkikh-proklshsh-yprographh-symfonias-toyrkias--pseydokratoys-gia-thn-yfalokhrpida) , *Νέα Τουρκική Πρόκληση: Υπογραφή Συμφωνίας Τουρκίας - Ψευδοκράτους για την Υφαλοκρηπίδα* <https://www.energia.gr/article/50267/nea-toyrkikh-proklshsh-yprographh-symfonias-toyrkias--pseydokratoys-gia-thn-yfalokhrpida>

⁶⁷«Αδειοδότηση» πλωτού γεωτρήπανου Γιανυζ από τις Αρχές των κατεχομένων.

⁶⁸Παναγιούλης, Θ. Η ακτινογραφία των κοιτασμάτων στα οικόπεδα της Κύπρου – Γιατί πήρε «φωτιά» η Ν.Α. Μεσόγειος, 2018

⁶⁹ Επιστολή της Τουρκίας στον ΟΗΕ για γεωτρήσεις εντός της κυπριακής ΑΟΖ (21/04/2019).

Ανακτήθηκε στις 06/06/2020 από <https://www.kathimerini.gr/1020715/gallery/epikairothta/kosmos/epistolh-ths-toyrkias-ston-ohe-gia-gewtrhseis-entos-ths-kypriahs-a>

⁷⁰Αντίστοιχο παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της Κριμαίας από τη Ρωσία το έτος 2014

⁷¹Παπαρρηγόπουλος Κωνσταντίνος – Καρολίδης Π. «*Η ιστορία του Ελληνικού Έθνους*», Τόμος 11, σελ 43 Εκδόσεις Καρακούσης, Αθήνα (2000)

⁷²Σχετική επιστολή απευθύνθηκε στον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ, στις 12 Δεκεμβρίου 2018

⁷³Κατά παράβαση των άρθρων 74 παράγραφος 3 και 83 παράγραφος 3 του UNCLOS, που αντικατοπτρίζουν διεθνώς αποδεκτές αρχές όπως η καλή πίστη, η συγκράτηση και η ειρηνική επίλυση

και ΑΟΖ τη διάμεση γραμμή με την Τουρκία. Οι ισχυρισμοί όμως της Τουρκίας εκτείνονται πέρα από τη διάμεση γραμμή, σε μια τεράστια θαλάσσια περιοχή στην Ανατολική Μεσόγειο υποστηρίζοντας ότι κείται εντός της υφαλοκρηπίδας της, θέση ασυμβίβαστη με το διεθνές δίκαιο⁷⁴. Η Τουρκία όχι απλώς δεν περιορίζει τις προκλήσεις και τις απειλές εις βάρος της Κυπριακής Δημοκρατίας αλλά αντίθετα τις αναβαθμίζει αποσκοπώντας σε διεθνή αναγνώριση της κρατικής υπόστασης των κατεχομένων. Αναμένεται σύντομα η κατευθυνόμενη από την Άγκυρα προσπάθεια του ψευδοκράτους για «θαλάσσιες» οριοθετήσεις με την Λιβύη ή άλλο πρόθυμο παράκτιο κράτος έναντι τουρκικών ανταλλαγμάτων. Η Ελλάδα σε μια τέτοια περίπτωση πρέπει να αντιδράσει άμεσα με συμφωνία ΑΟΖ με την Κυπριακή Δημοκρατία και επέκταση των χωρικών της υδάτων νότια της Κρήτης στα 12 ν.μ. Θεωρείται βέβαιο ότι όσο η ιδέα της «Γαλάζιας Πατρίδας» ξεθωιάζει αδύναμη να θεμελιωθεί νομικά ή επί του πεδίου με θερμή αναμέτρηση, τόσο η Τουρκία θα χρησιμοποιεί την τουρκοκυπριακή Κοινότητα και το Τουρκολιβυκό Σύμφωνο για να δημιουργεί ζητήματα και εντάσεις.

Σε αυτή την κατεύθυνση συντελεί και η πολιτική αλλαγή στο κατεχόμενο βόρειο τμήμα του νησιού με την επικράτηση του Ερσίν Τατάρ στις εκλογές του Οκτωβρίου 2020 έναντι του πρώην «Προέδρου» Μουσταφά Ακιτζί ο οποίος βρισκόταν σε τροχιά ανοικτής σύγκρουσης με την Άγκυρα και τον Πρόεδρο Ερντογάν ενώ αντίθετα είχε προσεγγίσει αρκετά την Ελληνοκυπριακή πλευρά. Η οριακή νίκη⁷⁵ του εκλεκτού της Τουρκίας στη θέση της ηγεσίας των Τουρκοκυπρίων οφείλεται στην ανοικτή υποστήριξη της τελευταίας και στη κατευθυνόμενη ψήφο των εποίκων. Η ισχυρή εκλογική επικράτηση είναι πιθανόν να οδηγήσει σε κυβερνητική αστάθεια στα κατεχόμενα ή ακόμα και σε αδυναμία εκλογής Προέδρου της Βουλής, ενώ το ενδεχόμενο πρόωρης προσφυγής στις κάλπες δεν θα πρέπει να αποκλειστεί. Παρόλα αυτά τα πρώτα δείγματα γραφής του Τατάρ ήταν αναμενόμενα και θα οδηγήσουν με βεβαιότητα σε περαιτέρω απομάκρυνση και σύγκρουση των δυο κοινοτήτων. Το παράνομο άνοιγμα των Βαρωσίων⁷⁶ και της περικλειστης κατεχόμενης Αμμοχώστου οδηγούν σε αντιπαράθεση και σύγκρουση και όχι σε προσέγγιση. Εκ των βασικών ζητημάτων της

⁷⁴Tzionis, T. Recent developments in the continental shelf/EEZ of the Republic of Cyprus. Ministry of Foreign Affairs Republic of Cyprus, 2019

⁷⁵Διαφορά περί των 5.000 ψηφοδελτίων έκρινε το αποτέλεσμα

⁷⁶<https://www.kathimerini.gr/politics/561108436/anoigma-varosion-se-ti-prosvlepei-i-agkyra/>, Καθημερινή, Άνοιγμα Βαρωσίων: Σε τι προσβλέπει η Άγκυρα.

διένεξης πέραν του πολιτικού προβλήματος⁷⁷ θα παραμείνουν οι θαλάσσιες οριοθετήσεις και ο σφετερισμός από την Τουρκία των «τεμαχίων» της Κυπριακής ΑΟΖ.

2.2 Τουρκία

Η Τουρκία έχει τους δικούς της γεωγραφικούς μύθους, πολλές πικρίες και εντονότατο αίσθημα αδικίας. Είναι μεγάλη και σημαντική χώρα με μέτωπο στο Αιγαίο, στον Εύξεινο Πόντο, τον Καύκασο, στην κεντρική Ασία και την Ανατολική Μεσόγειο. Αποτελούσε «front line State» πριν το τέλος του ψυχρού πολέμου, ενώ μετά την λήξη του απώλεσε την κεντρική γεωπολιτική της θέση ως θεμέλιο της δυτικής αμυντικής διάταξης απέναντι στην πρώην Σοβιετική Ένωση. Σήμερα προσπαθεί να αποκαταστήσει τη θέση της με αναθεωρητικές ενέργειες στην Ανατολική Μεσόγειο και με προκλήσεις στο θέμα των θαλασσίων οριοθετήσεων που προκαλούν συμμαχίες και συσπειρώσεις εναντίον της και γενικότερες αντιδράσεις.⁷⁸

Δεν είναι αλάνθαστη η πολιτική της αφού μετρά σημαντικές αποτυχίες στις διεθνείς επιδιώξεις της. Το άνοιγμα τα στον «τουρκόφωνο κόσμο», δεν βρήκε απήχηση στις κεντροασιατικές χώρες που ούτως ή άλλως δεν κατανοούν επαρκώς την τουρκική γλώσσα. Πρωτίστως δεν διέθετε ανάλογους πόρους ούτε πολιτικό υπόβαθρο για να πραγματοποιήσει μια τέτοιας μορφής επέκταση της σφαίρας επιρροής της. Φιλόδοξη πρωτοβουλία της στον γεωγραφικό χώρο της Μαύρης θάλασσας απετέλεσε η ίδρυση της Παρευξείνιας Συνεργασίας⁷⁹ (BSEC) με προσέγγιση της Ρωσίας και έδρα την Κωνσταντινούπολη, η σημασία της οποίας όμως σταδιακά υποβαθμίστηκε. Μετά την Αραβική άνοιξη επιχείρησε να αναδειχθεί σε κέντρο του μουσουλμανικού κόσμου με παγκόσμια επιρροή μέσω του Οργανισμού Ισλαμικής Συνεργασίας (OIC), αλλά οδηγήθηκε σε εχθρότητα με ισλαμικές χώρες που παραδοσιακά κατείχαν ή διεκδικούσαν το ρόλο αυτό. Κυρίως όμως αν και προσπαθεί επί μακρόν να ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αντί να πλησιάζει,

⁷⁷AydinM. – Yfantisk., The security dilemma in Aegean – Δίλημμα ασφαλείας στο Αιγαίο, ΕκδόσειςRoutledge, Λονδίνο – Ν.Υ. 2004, σελ 20 από<https://books.google.gr/books?id=Vt-RAgAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=el#v=onepage&q&f=false>, είσοδος 09.12.2020

Στριμπής, Ιωάννης Δ. Η λήψη αποφάσεων στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας Ευξείνου Πόντου, Εκδόσεις Παπαζήση (2009) Διεθνές Κέντρο Μελετών Ευξείνου Πόντου (ΔΙΚΕΜΕΠ), σελ 28

⁷⁹Οι χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας Ευξείνου Πόντου είναι ετερόκλητες.

απομακρύνεται από τον διαχρονικό και θεμελιώδη αυτό στόχο⁸⁰ που στην παρούσα χρονική στιγμή ούτε η ίδια φαίνεται να πιστεύει.

Είναι διάδοχος της Οθωμανικής αυτοκρατορίας που κατά το παρελθόν αποτελούσε μία από τις Μεγάλες Δυνάμεις και ονειρεύεται να επανέλθει στην θέση αυτή. Εξακολουθεί να είναι μεγάλη και ισχυρή χώρα, με πολυάριθμο στράτευμα και υπολογίσιμη διεθνώς. Επιχειρεί να ανορθώσει το κύρος της καθοδηγούμενη επί δύο δεκαετίες από τον Πρόεδρο Τ. Ερντογάν έναν ηγέτη με αυτοπεποίθηση, μεγάλα σχέδια και νέο-οθωμανικές αντιλήψεις που έχει οδηγήσει την Τουρκία επί δύο δεκαετίες από τον «Κεμαλισμό» στο χώρο του πολιτικού Ισλάμ.

Στις γεωπολιτικές εξελίξεις σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι ιδέες χάραξης πολιτικής. Αυτό πράττει η Τουρκία με την ιδεολογία της «γαλάζιας πατρίδας»⁸¹ και την προσπάθεια επικράτησης στην σημαντική «ενδιάμεση περιοχή⁸²», στην Ανατολική Μεσόγειο και σύμφωνα με τις φιλοδοξίες της ηγεσίας της, σε ολόκληρο τον κόσμο. Προβάλλει και επιβάλλει την ηγετική της θέση απέναντι σε άτολμους ή αδύναμους δρώντες και επιχειρεί στα ύδατα της Κυπριακής ΑΟΖ και της Ελληνικής υφαλοκρηπίδας παρεμποδίζοντας τις ενεργειακές τους προσπάθειες, τις θαλάσσιες οριοθετήσεις και την άσκηση πράξεων κυριαρχίας.

Η γεωπολιτική δύναται να απομυθοποιεί θεωρίες όπως αυτές της δήθεν «απομόνωσης της Τουρκίας» όσων επικαλούνται φραστικά το διεθνές δίκαιο και την νομιμότητα χωρίς να προβαίνουν σε αποτελεσματικές ενέργειες καθώς η πρωτοβουλία των κινήσεων ανήκει σε όσους τολμούν. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται τα μνημόνια Τουρκίας – Λιβύης με την ευρηματική θαλάσσια οριοθέτηση μεταξύ δυο χωρών που δεν είναι γειτονικές. Η στρατηγική αυτή κίνηση ανατρέπει τα δεδομένα και δημιουργεί μείζονα γεωπολιτικά ζητήματα στην Ανατολική Μεσόγειο. Σηματοδοτεί εξελίξεις, κίνδυνο ένοπλης σύρραξης, άξονες συνεργασίας, συμμαχίες και αντιπαλότητες. Απαιτούνται από τις χώρες που θίγονται ικανές διπλωματικές κινήσεις, διάθεση μέσων και η απαιτούμενη ισχύς.

Η Τουρκία πρωτίστως ενδιαφέρεται για την γεωπολιτική της ανάδειξη και την επέκταση της στην Μεσόγειο και δευτερευόντως για τα ενεργειακά ζητήματα. Δεν είναι παραγωγός υδρογονανθράκων αλλά ενεργειακός κόμβος.⁸³ Βλέπει το Τσεϊχάν ως το δικό της

⁸⁰Davutoglu, A. (2010). Στρατηγικό Βάθος, Η Διεθνής θέση της Τουρκίας. Εκδόσεις Ποιότητα Σελ. 65

⁸¹Biresegliloglu Mehmet Efe. Clashing Interests in the Eastern Mediterranean: What About Turkey

⁸² Κιτσίκης Δημήτρης, Συγκριτική Ιστορία Ελλάδος και Τουρκίας στον 20ό αιώνα - Αθήνα, εκδόσεις Εστία, 1978, 3η έκδοση: Εστία 1998. Ο όρος δημιουργήθηκε από τον συγγραφέα.

⁸³ Τσαρδανίδης Χαράλαμπος (2013). Γιατί η Ελλάδα δεν μειονεκτεί έναντι της Τουρκίας. Από Foreign Affairs.gr. 19.04,2013 Ανακτήθηκε 28.11.2020 από <https://foreign>

ενεργειακό Hab και χρησιμοποιεί απειλητική ρητορική προς τους πετρελαϊκούς κολοσσούς για τις έρευνες στην Κύπρο. Τήρησε στο αρχικό στάδιο στάση αναμονής για να αξιολογήσει τις προθέσεις της κυπριακής πλευράς στο ενεργειακό ζήτημα, εν αναμονή αποτελεσμάτων των πετρελαϊκών εταιρειών στα τεμάχια της κυπριακής ΑΟΖ.⁸⁴

Με το τελευταίο κατά σειρά στρατηγικό σχέδιο «Mavi Vatan» παρά τα σοβαρά πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά της προβλήματα εμφανίζεται στην Ανατολική Μεσόγειο ως Περιφερειακή υπερδύναμη με αγέρωχη στάση έναντι των άλλων δρώντων όπως ΗΠΑ, Ε.Ε. Ρωσία, Αίγυπτος, Ισραήλ, Γαλλία, Σαουδική Αραβία και ΗΑΕ και αίσθημα υπεροχής απέναντι σε Ελλάδα και Κύπρο. Η συμπεριφορά αυτή έχει θέσει σε κίνηση ισχυρό μηχανισμό δράσης – αντίδρασης των θιγομένων χωρών που τείνει να μεταβάλει εις βάρος της τα γεωπολιτικά δεδομένα. Η Τουρκία αντίθετα με τις τεράστιες φιλοδοξίες της ίσως κληθεί σύντομα να υποχωρήσει και να αναδιπλωθεί ή σε διαφορετική περίπτωση, να αποδείξει τα λεγόμενα της για την ικανότητα της να επικρατήσει έναντι όλων, εκεί ακριβώς που η ίδια συνεχώς δηλώνει δια στόματος του Προέδρου της. Επί του «πεδίου».

2.2.1 Αντιπαράθεση Ελλάδας – Τουρκίας και casus belli

Η Τουρκία δεν έχει υπογράψει τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας καθώς δεν κατάφερε να επιβάλει τις θέσεις της σε μείζονα ζητήματα που αφορούν τα χωρικά ύδατα, την ΑΟΖ και την υφαλοκρηπίδα. Αρνείται τα δικαιώματα της Ελλάδας και της Κύπρου, στις θαλάσσιες ζώνες και αναγάγει την στάση αυτή σε διεθνή διαφορά. Επιδιώκει συμφέροντες για αυτήν εξελίξεις λόγω της αυξημένης ισχύος που διαθέτει ή ευελπιστεί ότι θα έχει μελλοντικά. Η Μεγάλη Τουρκική Εθνοσυνέλευση έχει αναγάγει σε αιτία πόλεμου (casus belli) ενδεχόμενη επέκταση των χωρικών υδάτων της Ελλάδος πέραν των 6 ν.μ.⁸⁵

affairs.gr/articles/69273/xaralampos-tsardanidis/giati-i-ellada-den-meionektei-enanti-tis-tourkias?page=2

⁸⁴Shaffer, B. Natural Gas Supply Stability and Foreign Policy, Energy Policy, 56, 120-22, 2013

⁸⁵Ροζάκης, Χρήστος (2013). Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο. Αθήνα: Παπαζήση

Εικόνα 4: Η σπουδαιότητα της Μεγίστης στις θαλάσσιες οριοθετήσεις Πηγή elamcy.com

Η Ελλάδα μπροστά στο ενδεχόμενο εμπόλεμης σύγκρουσης υποκύπτει στον εκβιασμό και δεν επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα έως τα 12 ν.μ. θέτοντας σε αδράνεια κυριαρχικά της δικαιώματα. Αφήνει με την επιλογή αυτή περιθώριο στην Τουρκία για αβάσιμους ισχυρισμούς καθώς ο νομικός προσδιορισμός (legal status) της Ελληνικής υφαλοκρηπίδας δεν δέχεται αμφισβητήσεις. Η Ελλάδα με βάση το *ipso facto* δικαίωμα της επί της υφαλοκρηπίδας τόσο της ηπειρωτικής όσο και της νησιωτικής χώρας, υποθέτει πολιτική «μη σύγκρουσης» με την Τουρκία.⁸⁶

Από τη δεκαετία του 1970, οι προκλήσεις, οι διεκδικήσεις και οι ενέργειες της Τουρκίας στο Αιγαίο και στην Κύπρο έχουν οδηγήσει στο ξέσπασμα εντάσεων, θερμών επεισοδίων, εχθροπραξιών και πολεμικών συγκρούσεων. Το Νοέμβριο του 1973, η τουρκική κυβέρνηση εκχώρησε ζώνες έρευνας καυσίμων στην τουρκική κρατική εταιρεία πετρελαίου μεταξύ των ελληνικών νησιών Λέσβου, Σκύρου, Λήμνου και Σαμοθράκης. Τον Ιούλιο του 1974, εξέδωσε νέες άδειες για την επέκταση αυτής της ζώνης προς τη δυσμάς και διεκδίκησε ένα στενό τμήμα της υφαλοκρηπίδας που βρίσκεται μεταξύ των ελληνικών νησιωτικών συστάδων. Η Ελλάδα διαμαρτυρήθηκε έντονα για αυτές τις δύο αποφάσεις. Ακολούθησε η εισβολή της Τουρκίας στην Κύπρο και πολλές στρατιωτικές κρίσεις που συνεχίζονται αμείωτες έως σήμερα.

Σε αυτό το πλαίσιο, το ζήτημα οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας μπορεί να τεθεί μόνο μεταξύ των ακτών των ελληνικών νησιών με τις τουρκικές ακτές και πρέπει να διέπεται από την αρχή της μέσης γραμμής.

⁸⁶Παμπορίδης Π. Γ. Οι υδρογονάνθρακες της Κυπριακής Δημοκρατίας. Κύπρος, 2012

Εικόνα 5. Η τουρκική υφαλοκρηπίδα σύμφωνα με την ελληνική άποψη (σε πορτοκαλί), Πηγή: Στρατή, 2012

Η Ελλάδα υπέβαλε τη διαμάχη στο Διεθνές Δικαστήριο Δικαιοσύνης τον Αύγουστο του 1976, αλλά η Τουρκία αρνήθηκε να αναγνωρίσει τη δικαιοδοσία του.⁸⁷ Έκτοτε, το θαλάσσιο ζήτημα παραμένει άλυτο και τείνει να επιδεινώνεται. Σύγχρονες τουρκικές θέσεις,⁸⁸ αναφέρουν ότι η Τουρκία είναι έτοιμη να ξεκινήσει διάλογο με την Ελλάδα για την επίτευξη δίκαιης διευθέτησης προς όφελος και των δύο χωρών.

Επισημαίνει τον «δεσμευτικό» χαρακτήρα της Συμφωνίας της Βέρνης στις 11 Νοεμβρίου 1976 με την Ελλάδα, όπου τα μέρη αποφάσισαν να πραγματοποιήσουν διαπραγματεύσεις για οριοθέτηση Υφαλοκρηπίδας. Οι δύο κυβερνήσεις ανέλαβαν, μεταξύ άλλων, την υποχρέωση να απέχουν από οποιαδήποτε πρωτοβουλία⁸⁹ για την υφαλοκρηπίδα στο Αιγαίο.⁹⁰

Η Τουρκία υποστηρίζει ότι απαιτείται οι αποστάσεις να μετρούνται από την ηπειρωτική χώρα και ότι ο βυθός του Αιγαίου αποτελεί γεωγραφικά, φυσική παράταση της Ανατολίας.⁹¹ Η οριοθέτηση ΑΟΖ πρέπει να ακολουθεί την αρχή της φυσικής παράτασης,

⁸⁷ Πρεβελάκης, Γ. (1998). Γεωπολιτική της Ελλάδας. Αθήνα: Libro.

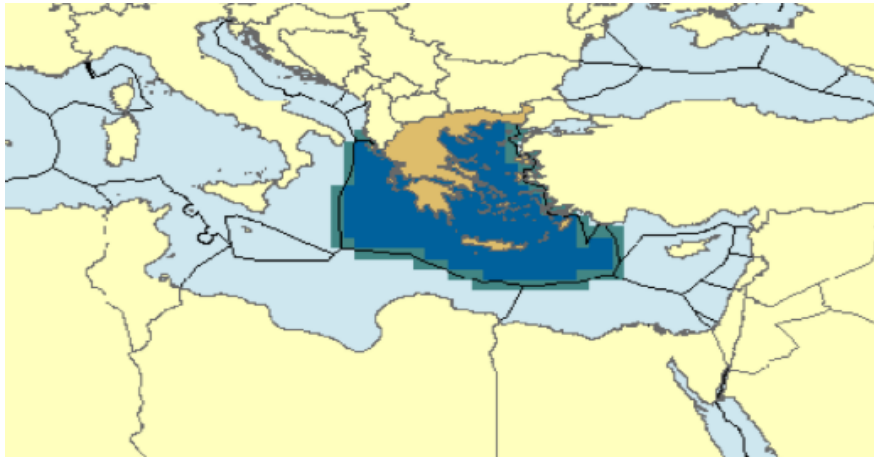
⁸⁸ Ο.π. Ortolland, 2009

⁸⁹ Παρά την άρνηση της δικαιοδοσίας του ICJ το 1976, η Τουρκία ενδέχεται να εξετάσει θετικά τη λύση αυτή στηριζόμενη σε απόφασή που ελήφθη το 1982 στην υπόθεση Τυνησίας-Λιβύης, δηλώνοντας ότι «η οριοθέτηση πρέπει να πραγματοποιηθεί με συμφωνία με θεμιτές αρχές και λαμβάνοντας υπόψη όλες τις σχετικές περιστάσεις

⁹⁰ Τσακίρης Θ. Από την ανακάλυψη πετρελαίου στη Μέση Ανατολή έως τη σχιστολιθική επανάσταση (1908-2018) Εκδόσεις Παπαζήση

⁹¹ Ο.π. Strati, 2004

οπότε δεν αποδίδει ΑΟΖ ή υφαλοκρηπίδα στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου και ειδικά στο Καστελόριζο, το οποίο είναι ζωτικής σημασίας για τα ελληνικά εθνικά συμφέροντα, καθώς εάν αναγνωριστεί η επιρροή του θα συνδέσει την Ελληνική⁹² ΑΟΖ με την Κυπριακή ΑΟΖ⁹³.

Εικόνα 6. Χάρτης της Σεβίλλης». Αντίληψη της Ελλάδας για την ΑΟΖ, Πηγή: Στρατή, 2012

2.3 Αίγυπτος. Η συμφωνία μερικής οριοθέτησης με την Ελλάδα

Εξαιρετικά σημαντική είναι για την Ελλάδα η επίτευξη μερικής συμφωνίας με την Αίγυπτο που υπογράφηκε στις 6 Αυγούστου 2020 και αφορά τμηματική οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών, που ορίζεται Δυτικά από τον μεσημβρινό των 26° 00' και Ανατολικά από τον μεσημβρινό των 27° 59' 02. Οι δύο χώρες προχώρησαν στην προκείμενη Συνθήκη, ύστερα από δεκαπέντε χρόνια και δεκατρείς γύρους διαπραγματεύσεων. Η επικοινωνία μεταξύ των δύο κρατών είχε εντατικοποιηθεί μετά το διαβόητο και νομικά έωλο μνημόνιο «Τουρκίας – Λιβύης». Ο Υπουργός Εξωτερικών της Ελλάδας Νίκος Δένδιας, μετέβη στο Κάιρο για την ολοκλήρωση των συνομιλιών και την υπογραφή του Συμφώνου.⁹⁴ Στις 24/12/2020 η Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών ανάρτησε δια του Γραφείου Νομικών Υποθέσεων, τη συμφωνία Ελλάδας-Αιγύπτου για την τμηματική οριοθέτηση ΑΟΖ στην ιστοσελίδα της Διεύθυνσης Ωκεάνιων Υποθέσεων και Δικαίου της Θάλασσας.⁹⁵

⁹² Το αποτυπώνει ο «Χάρτης της Σεβίλλης» που σχεδιάστηκε το 2003 όταν η Ευρωπαϊκή Ένωση ανέθεσε στο Πανεπιστήμιο της Σεβίλλης να απεικονίσει τις ΑΟΖ των Ευρωπαϊκών κρατών με βάση το Δίκαιο της Θάλασσας

⁹³Ο.π. Natalino, 1989

⁹⁴Αλμπάνης Γ. (2020). Συμφωνία Ελλάδα – Αιγύπτου για ΑΟΖ: Ερωτήματα για την επόμενη μέρα. CNN Greece. Διαθέσιμο στο: <https://www.cnn.gr/politiki/story/230054/symfonia-elladas-aigyptou-gia-aoz-erotimata-gia-tin-epomeni-mera> [Ανάκτηση 08.08.2020]

⁹⁵<https://www.tovima.gr/2020/12/24/politics/protokollithike-se-xrono-rekor-sta-inomeni-ethni-i-symfonia-elladas-aigyptou-gia-tin-oriothetisi-aoz/> Ανάκτηση 24.12.2020

Εικόνα 7: Ελληνικά και Αιγυπτιακά μαχητικά αεροσκάφη τύπου Mirage 2000, πάνω από τις Πυραμίδες, στο πλαίσιο κοινής στρατιωτικής άσκησης των δύο χωρών Πηγή Ζούγκλα

Το 2004, με Πρωθυπουργό τον Κώστα Καραμανλή, εκπονήθηκε το σχέδιο «Ελλάς επί τέσσερα» που πραγματευόταν την οριοθέτηση ΑΟΖ στην Ανατολική Μεσόγειο.⁹⁶ Οι προσπάθειες για οριοθετήσεις ΑΟΖ στην περιοχή, έβρισκαν πάντοτε εκ διαμέτρου αντίθετη την Τουρκία που αρνείται κάθε δικαίωμα επήρειας στο Καστελόριζο, καθώς κάτι τέτοιο περιορίζει σημαντικά τις επιδιώξεις της στη Μεσόγειο. Θεωρεί τη Ρόδο ως το όριο μεταξύ Αιγαίου και Ανατολικής Μεσογείου, σε αντίθεση με την Ελλάδα, η οποία υποστηρίζει πως το Καστελόριζο συνιστά το ανατολικότερο σύνορο για τις θαλάσσιες οριοθετήσεις της. Οι αντιδράσεις της Τουρκίας για την αντίστοιχη συναφθείσα συμφωνία ανάμεσα σε Κύπρο και Αίγυπτο, προκάλεσαν την ενεργοποίηση της ελληνικής πλευράς.

Η Αίγυπτος διαθέτει ακτογραμμή συγκρίσιμη με αυτήν της Τουρκίας. Οι επαφές ξεκίνησαν σε επίπεδο εμπειρογνομόνων. Απόδοση πολιτικής διάστασης υπήρξε κυρίως τη

⁹⁶ Βαληνάκης, Γιάννης. *Ελλάς επί τέσσερα – Η Ελλάδα των τεσσάρων θαλασσών*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2020

διετία 2006-2007, όταν ο Πρωθυπουργός Κώστας Καραμανλής πίεσε για επιτάχυνση.⁹⁷ Όσον αφορά την αιγυπτιακή στάση, ετέθη θέμα εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας των ακτών ως προς τη χάραξη θαλασσιών οριοθετήσεων, ενώ η Τουρκία προσπάθησε να δελεάσει το αιγυπτιακό κράτος προσφέροντας μεγαλύτερες θαλάσσιες ζώνες συγκριτικά με τις ελληνικές προτάσεις. Επιδόθηκε σε παρεμβατικές μεθόδους, προκειμένου να επηρεάσει την αιγυπτιακή πλευρά να διακόψει τις συνομιλίες. Παράλληλα, αποσκοπούσε σε επίτευξη συνθήκης που θα παρεμπόδιζε την οριοθέτηση της ελληνικής ΑΟΖ και τη σύνδεση αυτής με την κυπριακή, προσμετρώντας αποκλειστικά τις χερσαίες γραμμές.

Το 2006 αποτέλεσε το εναρκτήριο έτος των διαβουλεύσεων. Ως βασική επιδίωξη τέθηκε η σύνδεση της οριοθετικής γραμμής με την αντίστοιχη Κύπρου - Αιγύπτου. Επισημαίνεται πως η Ελλάδα προχώρησε στην εκκίνηση των συνομιλιών με την Αίγυπτο χωρίς να απαιτεί πραγματοποίηση της οριοθέτησης βάσει της Σύμβασης του 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας.⁹⁸

Η κατάσταση κατέστη δυσχερής όταν οι εκπρόσωποι της Αιγύπτου, ενημέρωσαν τους Έλληνες ομολόγους τους πως θα αρχίσουν διαπραγματεύσεις για ΑΟΖ και με την Τουρκία, παρά το γεγονός πως τα δύο κράτη δεν διαθέτουν κοινά θαλάσσια σύνορα εάν αναγνωριστεί πλήρης επήρεια στο Καστελόριζο. Η Αίγυπτος, αν και αποδεχόταν αφενός τη μέση γραμμή ως σημείο οριοθέτησης και αφετέρου δεν προτίθετο να παρεμποδίσει την αναγνώριση πλήρους «επήρειας» στα νησιά, εντούτοις δεν εμφανίστηκε πρόθυμη να προχωρήσει σε συμφωνία με την Ελλάδα και μάλιστα σε μια περιοχή που η Τουρκία είχε διεκδικήσεις.⁹⁹

Η ομάδα του διπλωμάτη Γιώργου Σαββαΐδη προχώρησε σε τέσσερις γύρους συνομιλιών με την Αίγυπτο, σε ένα πλαίσιο αμφιθυμίας από την πλευρά του Καΐρου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ότι σε κάποιες από τις επαφές, Αιγύπτιοι αξιωματούχοι αμφισβήτησαν την ύπαρξη περιοχής προς οριοθέτηση. Μάλιστα, κατά τη διετία 2012-2013 είχαν προτείνει ακόμη και την πραγματοποίηση τριμερών συνομιλιών ανάμεσα στην Ελλάδα, την Αίγυπτο και την Τουρκία. Κάτι ανάλογο μετέφερε και μετά τη πτώση της κυβέρνησης των Αδελφών Μουσουλμάνων, που ήταν φιλικά προσκείμενη προς την Τουρκία, ο μεταβατικός πρόεδρος Αντλί Μανσούρ στον Έλληνα Πρωθυπουργό Αντώνη Σαμαρά¹⁰⁰. Ο

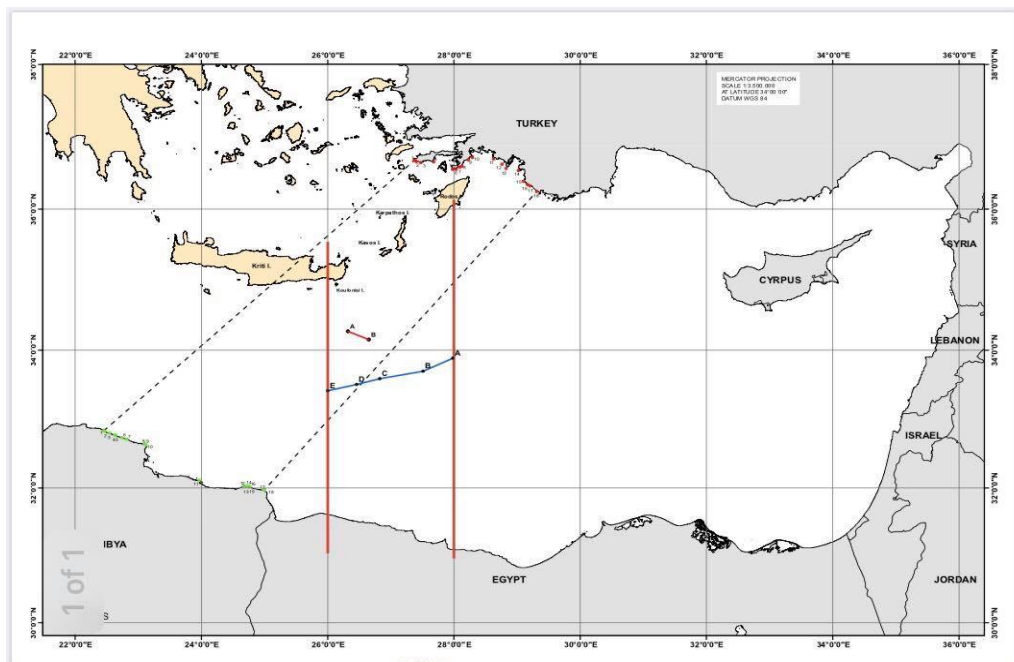
⁹⁷Αθανασόπουλος, Α. (2020). Αυτή είναι η Συμφωνία Ελλάδας – Αιγύπτου για την ΑΟΖ. ΤΟ ΒΗΜΑ. Διαθέσιμο στο: <https://www.tovima.gr/2020/08/06/politics/ellada-kai-aigyptos-yperegrapsan-ti-symfonia-oriothetisis-thalassion-zonon/> [16.08.2020]

⁹⁸Καρυώτης, Θ. (2014). Η ΑΟΖ της Ελλάδας. Αθήνα: Λιβάνης.

⁹⁹Ντάλης Σ. Mare Nostrum. Μετατοπίσεις ισχύος στον Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου. Γεωπολιτικές και Γεωοικονομικές Προκλήσεις. Αθήνα (2020) Εκδόσεις Παπαζήση,

¹⁰⁰Βαληνάκης, Γιάννης. Ελλάς επί τέσσερα – Η Ελλάδα των τεσσάρων θαλασσών, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2020, σελ. 57

Αμπντέλ Φατάχ αλ Σίσι που ανέτρεψε τον Μόρσι,¹⁰¹ συμμετέχει στο τριμερές σχήμα συνεργασίας Ελλάδα – Κύπρου – Αιγύπτου, χωρίς ωστόσο αυτό να μεταβληθεί η αιγυπτιακή στάση.¹⁰²

Εικόνα 8: Η τμηματική συμφωνία Ελλάδας – Αιγύπτου Πηγή CNN Greece

2.3.2 Αξιολόγηση της Συμφωνίας με βάση τις επιδιώξεις της Ελλάδας

Η κύρια επιδίωξη της Ελλάδας, συνδέεται με την παρεμπόδιση του τουρκολιβικού Συμφώνου¹⁰³. Η ελληνική Κυβέρνηση διαθέτει μετά την οριοθέτηση με την Ιταλία και δεύτερο νομικό κείμενο που επιβεβαιώνει την ύπαρξη ΑΟΖ στα νησιά. Όπως ανέφερε ο Έλληνας Υπουργός Εξωτερικών, Νίκος Δένδιας, η χώρα μας προχώρησε στην πραγμάτωση μιας δίκαιης καθόλα Συνθήκης, η οποία μέσα στο πλαίσιο σεβασμού του Διεθνούς Δικαίου και του Δικαίου της Θάλασσας, διασφάλισε τα εθνικά της συμφέροντα. Η συμφωνία θα επηρεάσει

¹⁰¹ <https://m.naftemporiki.gr/story/1488544> ,Μοχάμεντ Μόρσι: Η άνοδος και η πτώση του πρώτου δημοκρατικά εκλεγμένου ηγέτη της Αιγύπτου

¹⁰² Σαββαΐδης Γ. Εισήγηση στις 15 Νοεμβρίου 2019 στα Σεμινάρια του Κύκλου της Ρόδου με θέμα «Προετοιμασία και Διεξαγωγή Διαπραγματεύσεων επί Ζητημάτων Εθνικού Ενδιαφέροντος», Μονάδα Έρευνας για την Ευρωπαϊκή και Διεθνή Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση

¹⁰³ Επιστολή της Τουρκίας στον ΟΗΕ για γεωτρήσεις εντός της κυπριακής ΑΟΖ (21/04/2019). Ανακτήθηκε στις 06/06/2020 από <https://www.kathimerini.gr>

ενδεχόμενες συνομιλίες μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, αναφορικά με το θέμα της οριοθέτησης της ΑΟΖ.

Με αφετηρία το Κείμενο της Συμφωνίας της 6ης Αυγούστου, το ανατολικό όριο με την Αίγυπτο προσδιορίζεται στον 27,59 Μεσημβρινό. Σε αυτό δεν συγκαταλέγεται μέρος της Ρόδου, το Καστελόριζο, καθώς επίσης και τα νησιά Μεγίστη και Στρογγύλη. Η αναγνώριση της ΑΟΖ στα νησιά διαφέρει από εκείνη στην ενδοχώρα. Το Κείμενο της προκείμενης Συμφωνίας, ενδεχομένως να διαδραματίσει σημαίνοντα ρόλο στον καθορισμό της ΑΟΖ του Καστελόριζου, δεδομένου πως η επιβεβαίωση ύπαρξης μικρότερης επήρειας δυσχεραίνει τη «συνάντηση» της ελληνικής ΑΟΖ με την αντίστοιχη κυπριακή.¹⁰⁴ Επιπρόσθετα, δύναται να επιδράσει και στο ζήτημα των βραχονησίδων, οι οποίες αν και δεν κατοικούνται, εμφανίζουν οικονομική δραστηριότητα.

Η θεσμοθέτηση ΑΟΖ στο Αιγαίο, ισχυροποιεί την παρουσία της Ελλάδας στην Ανατολική Μεσόγειο. Η Συμφωνία αφενός ενισχύει τη θέση της έναντι της Τουρκίας και αφετέρου αναδιαμορφώνει τις επικρατούσες ισορροπίες στην περιοχή.¹⁰⁵ Επιπλέον, η ελληνική Κυβέρνηση κατόρθωσε να θεμελιώσει «νομική διαφορά έναντι του συμφώνου Άγκυρας – Τρίπολης», πάντοτε στο πλαίσιο του Δικαίου της Θάλασσας και δύναται να προσφύγει στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, προς αξιολόγηση των αντίστοιχων Συμφωνιών. Επιπλέον, με τη Συμφωνία προωθείται η πραγμάτωση των ενεργειακών έργων που αν υλοποιηθούν θα καταστήσουν εφικτή τη σύζευξη της νοτιοανατολικής Μεσογείου με τον υποθαλάσσιο αγωγό φυσικού αερίου East Med,¹⁰⁶ με τον οποίο θα συνδέονται «τα θαλάσσια κοιτάσματα φυσικού αερίου Κύπρου και Ισραήλ πιθανώς και Αιγύπτου με την Ελλάδα και τις ενεργειακές αγορές της Ευρώπης».

Η Συνθήκη αυτή μεταβάλλει άρδην τα δεδομένα και τις ισορροπίες στην Ανατολική Μεσόγειο. Η ελληνική Κυβέρνηση ικανοποίησε μία από τις βασικές της επιδιώξεις, ήτοι την αναγνώριση της «επήρειας» των νησιών σε θαλάσσιες ζώνες, με γνώμονα τους κανόνες του Δικαίου της Θάλασσας. Η διαπραγμάτευση Ελλάδος-Αιγύπτου ήλθε επιτακτικά στο προσκήνιο μετά την δημοσιοποίηση του τουρκολιβυκού μνημονίου. Το διακύβευμα και η βασική πολιτική θέση για την Αίγυπτο είναι προς ποια κατεύθυνση θα κινηθεί και ειδικότερα αν θα ταχθεί προς την πλευρά της Ελλάδος ή της Τουρκίας. Στην πρώτη περίπτωση ενδεχόμενης ολοκληρωμένης συμφωνίας με την Ελλάδα που θα αναγνωρίζει στο

¹⁰⁴ Βαληνάκης, Γιάννης. *Η Ελλάδα των τεσσάρων θαλασσών*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2020

¹⁰⁵ Φίλης, Κ. Τι σηματοδοτεί η συμφωνία Ελλάδας και Αιγύπτου για ΑΟΖ. ΤΑΝΕΑ, 2020

¹⁰⁶ Μαργαρίτης Γ. Ο "Γκρίζος Λύκος" γίνεται πανίσχυρος λόγω των ελληνικών παραισθήσεων 02/06/2020

Καστελλόριζο και στην Στρογγύλη επήρεια η Ελληνική ΑΟΖ θα έχει οριογραμμή με Αίγυπτο και Κύπρο στο τριεθνές θαλάσσιο σύνορο τους και η Αίγυπτος δεν θα έχει θαλάσσια οριογραμμή με την Τουρκία. Στην δεύτερη περίπτωση εάν τελικώς πέραν της τμηματικής οριοθέτησης με την Ελλάδα προσεγγίσει προς τις τουρκικές θέσεις ως προς το νησιωτικό σύμπλεγμα της Μεγίστης μια τεράστια θαλάσσια έκταση που ορίζεται ανατολικά της Ρόδου έως το όριο της ΑΟΖ Αιγύπτου και Κύπρου θα διεκδικηθεί από την Τουρκία. Πέραν των αμιγώς βλαπτικών συνεπειών μιας τέτοιας περίπτωσης για τα ελληνικά συμφέροντα η ελληνική και η κυπριακή ΑΟΖ δεν θα μπορούν να εφάπτονται, γεγονός που πέραν της οικονομικής ή γεωπολιτικής σημασίας του έχει για τις δυο χώρες ιδιαίτερη εθνική σημειολογία. Μετά το έτος 2013, η Τουρκία που διατηρούσε καλές σχέσεις με την προηγούμενη κυβέρνηση της Αιγύπτου (Μοχάμεντ Μόρσι) τάχθηκε κατά της νέας κυβερνήσεως Σίσι. Οι σχέσεις των δυο χωρών που ανταγωνίζονται στα πολεμικά και διπλωματικά μέτωπα που δημιούργησε η κατάσταση στη Λιβύη δεν είναι καλές και τούτο ίσως οδηγήσει την Αιγυπτιακή πλευρά να ολοκληρώσει την θαλάσσια οριοθέτηση με την Ελλάδα όπως έπραξε με την Κύπρο.¹⁰⁷

*Εικόνα 9: Η Αίγυπτος μετακίνησε άρματα μάχης στα σύνορα με την Λιβύη τον Ιούνιο του 2020.
Πηγή Φανάρι Press*

Υπογραμμίζεται ότι η Αίγυπτος δεν έφτασε σε συμφωνία οριοθέτησης με την Άγκυρα Τουρκία ούτε το 2011 με την κυβέρνηση των Αδελφών Μουσουλμάνων και την δημοτικότητα και επιρροή του Προέδρου Ερντογάν στο ζενίθ έως του σημείου πιστοί μουσουλμάνοι να δίνουν στα παιδιά τους το όνομα του.

¹⁰⁷ Παπακωνσταντίνου, Δ. (2020). ΑΟΖ με Αίγυπτο: Κίνηση – ματ στη σκακιέρα της Μεσογείου. Capital.gr. Διαθέσιμο στο: <https://www.capital.gr/diet>

Σκοπός της «Τριμερούς συνεργασίας Αιγύπτου, Ελλάδας και Κύπρου» είναι να αποτελέσει πυλώνα σταθερότητας στην περιοχή. Την δεδομένη χρονική στιγμή οι εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο και στο μέτωπο του εμφύλιου πολέμου της Λιβύης που ενδιαφέρει στρατηγικά την Αίγυπτο και επιδρά γεωπολιτικά στις επιδιώξεις της και δεν αποκλείουν την περαιτέρω εμπάθυνση της συνεργασίας της με την Ελλάδα. Δέον είναι να ολοκληρωθεί η συμφωνία με την Αίγυπτο¹⁰⁸ τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο κατά την οποία η αντιπαλότητα της αραβικής χώρας με την Τουρκία είναι δεδομένη λόγω της ανάμιξης της στη Λιβύη και αντίθετα η προσέγγιση με την ελληνική πλευρά αναβαθμίζεται σε επίπεδο περιφερειακής διπλωματικής, αμυντικής και ενεργειακής συμμαχίας. Μία ιδιαίτερως σημαντική δυνατότητα που έχουν οι δύο χώρες είναι η προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο Δικαιοσύνης στη Χάγη για οριοθέτηση των τμημάτων θαλασσίων ζωνών που δεν περιλαμβάνονται στην τμηματική συμφωνία του 2020. Αυτό μπορεί να συμβεί εάν οι δυο χώρες δεν συμφωνήσουν σε συνολική χάραξη θαλασσίων συνόρων ή εάν υπερισχύσει κοινή αντίληψη απόκτησης νομολογίας για μια περιοχή υψίστης γεωπολιτικής σημασίας στην οποία περιλαμβάνεται το νησιωτικό σύμπλεγμα της Μεγίστης, παρακάμπτοντας τις θεωρίες και τις απαιτήσεις της Τουρκίας στον συγκεκριμένο θαλάσσιο χώρο.

Η Αίγυπτος μετακίνησε εκατοντάδες άρματα μάχης¹⁰⁹ και ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις στα σύνορα της με την Λιβύη τον Ιούνιο του 2020, προειδοποιώντας την Κυβέρνηση της Τρίπολης και την Τουρκία ότι εάν κινηθούν για την κατάληψη της σπουδαίας στρατηγικής και ενεργειακής σημασίας πόλης της Σύρτης που κατέχει ο LNA της Ανατολικής Λιβύης, θα επέμβει στρατιωτικά υπέρ του Στρατάρχη Χαλίφα Χαφτάρ.

Εικόνα 10: Η διάωρυγα του Σουέζ ταυτίζεται με την σύγχρονη Αίγυπτο. Πηγή Reader.gr

¹⁰⁸Γιάννης Φλεβάρης *Greece – Egypt EEZ deal*, <https://mykonosticker.com/greece-egypt-eez-deal-fregata-rodos/>

¹⁰⁹ Η Αίγυπτος είναι η ισχυρότερη στρατιωτική δύναμη της Αφρικής

Ιδιαίτερη αναφορά απαιτείται στην διώρυγα του Σουέζ που ταυτίζεται με την ίδια την σύγχρονη Αίγυπτο και έχει θεμελιώδη σημασία για τη χώρα και συνδέει τη Μεσόγειο με την Ερυθρά Θάλασσα. Κατασκευάστηκε μεταξύ 1859 και 1869 και έχει μήκος 160 χλμ. Το 1888 υπεγράφη στην Κωνσταντινούπολη η Σύμβαση για το σεβασμό της ελεύθερης ναυσιπλοΐας στη Διώρυγα του Σουέζ με συμβαλλόμενα μέρη το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Γερμανία, τη Γαλλία, την Αυστροουγγαρία, την Ιταλία, την Ολλανδία, τη Ρωσία, την Ισπανία και την Οθωμανική Αυτοκρατορία που ασκούσε κυριαρχία στην Αίγυπτο.¹¹⁰

Μετά την εθνικοποίηση της Διώρυγας το 1956 η Αίγυπτος επανεπιβεβαίωσε τις υποχρεώσεις της και η Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης διέπει το ισχύον διεθνές καθεστώς της Διώρυγας που σύμφωνα με το άρθρο 1: «θα παραμένει πάντοτε ανοιχτή και ελεύθερη, τόσο σε καιρό πολέμου όσο και σε καιρό ειρήνης, σε οποιοδήποτε εμπορικό ή πολεμικό πλοίο, χωρίς διάκριση ως προς τη σημαία του».

Συμπερασματικά η κατάσταση στην Ανατολική Μεσόγειο αποκτά μετά το 2020 δυναμική κινητικότητα και επίκειται γεωπολιτικός τοκετός στη δεκαετία που ακολουθεί. Υπάρχει αναμονή επιστροφής των Ηνωμένων Πολιτειών στην περιοχή υπό την διακυβέρνηση της νέας ηγεσίας του Τζο Μπάιντεν μετά την παρένθεση «απαγκίστρωσης» της εποχής Τραμπ. Η Ελλάδα θα εξακολουθήσει να έχει στραμμένο το βλέμμα στις θαλάσσιες ζώνες της με την Αίγυπτο. Η ολοκλήρωση της τμηματικής συμφωνίας προς τα Ανατολικά φαντάζει ιδιαίτερα δύσκολη όμως σε περίπτωση που επιτευχθεί θα αλλάξει τα δεδομένα σε ολόκληρο το Περιφερειακό Υποσύστημα. Το ίδιο ακριβώς ισχύει εάν η χώρα των Πυραμίδων επιλέξει την φαινομενικά Σολομώντεια αλλά ουσιαδώς καταλυτική λύση της προσφυγής στη Χάγη που θα αποτελέσει «φυγή προς τα μπρος» και οδηγό εξελίξεων στις θαλάσσιες οριοθετήσεις όχι μόνο στη Μεσόγειο αλλά διεθνώς.

2.4 Ισραήλ

Το Ισραήλ αποτελεί ισχυρή περιφερειακή δύναμη, διαθέτοντας στρατιωτική ισχύ, τεχνολογία αιχμής, ισχυρή οικονομία και παράλληλα πλήρη και σταθερή στρατηγική και θεσμική υποστήριξη των Η.Π.Α. Αντιμετώπισε πλήθος κινδύνων, απειλών και πολέμων χωρίς να υποταχθεί, επικρατώντας επί πολυπληθέστερων αντιπάλων που δρούσαν με συμπαγείς

¹¹⁰ Μανιάτης Γ. (2019), Ο Ενεργειακός ρόλος της Ελλάδας στην Ανατολική Μεσόγειο, Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, Τετραμηνιαία Πολιτική και Οικονομική Επιθεώρηση τεύχος 46-47, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση

συμμαχίες και αύξησε σταδιακά τα εδάφη και τον πληθυσμό του. Αποτελεί πρότυπο άριστα εξοπλισμένης χώρας που ακολουθεί επιθετική στρατηγική για να υπερισχύσει.

Μετά την ανακάλυψη υδρογονανθράκων κυρίως στο κοίτασμα Λεβιάθαν,¹¹¹ καλείται να χαράξει πολιτική για την ενέργεια και τις θαλάσσιες οριοθετήσεις. Σημαντική διπλωματική κίνηση στο πεδίο της εξωτερικής πολιτικής και της ενεργειακής ασφάλειας περιλαμβάνει η συμφωνία του Ισραήλ τον Ιανουάριο του 2020 με Ελλάδα και Κύπρο, για την δημιουργία του East Med¹¹² που έχει την εμφανή υποστήριξη των ΗΠΑ για λόγους που αφορούν την απεξάρτηση της Ευρώπης από ρωσικούς ενεργειακούς πόρους. Προκρίθηκε ο σχεδιασμός του αγωγού έναντι άλλων λύσεων όπως η μεταφορά σε σταθμό υγροποίησης φυσικού αερίου στην Αίγυπτο. Το Ισραήλ, αποτελεί τον σημαντικότερο βραχίονα της συμφωνίας αυτής ως παραγωγός φυσικού αερίου. Οι επιλογές του αλλά και η δυνατότητα χρηματοδότησης του αγωγού μέσω της οικονομικής διπλωματίας θα καθορίσουν το μέλλον σε συνδυασμό με την προσέλευση και ένταξη της Ιταλίας και ενδεχομένως της Αιγύπτου στο σχέδιο που θα αλλάξει τα δεδομένα στο ενεργειακό τοπίο της περιοχής. Τα παραπάνω συμπεράσματα επηρεάζουν σαφώς την στάση του Ισραήλ στις θαλάσσιες οριοθετήσεις και την στήριξη των ελληνικών και κυπριακών θέσεων σε ζητήματα δικαίου της θάλασσας.

Το Ισραήλ συμφώνησε σε καθορισμό θαλάσσιου συνόρου με την Κύπρο σύμφωνα με τη διάμεση γραμμή στις 17 Δεκεμβρίου 2010¹¹³. Τούτο αποτελεί σημαντικό βήμα καθώς φαίνεται να υιοθετεί πλήρως την έννοια της ΑΟΖ ως τμήμα του εθνικού διεθνούς δικαίου αν και δεν έχει συνυπογράψει τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας.¹¹⁴ Ο Λίβανος αντέδρασε στη σύναψη της εν λόγω συμφωνίας ιδίως μετά την ανακάλυψη του κοιτάσματος Leviathan επί ισραηλινής υφαλοκρηπίδας, προβάλλοντας ισχυρισμούς ότι η ισραηλινή ΑΟΖ επικαλύπτει τμήμα της δικής του.

Η προσέγγιση του Ισραήλ με Ελλάδα και Κύπρο τόσο στο πλαίσιο «Τριμερούς Συνεργασίας» όσο και με την διπλωματία των αγωγών ή την σύγκλιση στον τομέα της άμυνας και των στρατιωτικών εξοπλισμών, περιλαμβάνει την διαπίστωση των Ισραηλινών ότι η Τουρκία αποτελεί αποσταθεροποιητική δύναμη στην Ανατολική Μεσόγειο.

¹¹¹Χαρίτος, Γαβριήλ. (2016). Ο άξονας Κύπρου-Ισραήλ-Ιορδανίας, Μια ιστορία των ευαίσθητων ισορροπιών στην Μέση Ανατολή. Ανακτήθηκε 15/12/2020, <http://www.foreignaffairs.gr/articles/70993/gabriil-xaritos/o-aksonas-kyproy-israil-iordanias?page=show>

¹¹² Τσακίρης Θ. (2018) *Ενεργειακή ασφάλεια και διεθνής πολιτική. Η γεωπολιτική του "μαύρου χρυσού" από την ανακάλυψη πετρελαίου στη Μέση Ανατολή έως τη σχιστολιθική επανάσταση (1908-2018)* Εκδόσεις Παπαζήση

¹¹³Ο. π. Tzionis, 2019

¹¹⁴Ο. π. Παμπορίδης, 2012

Παρά το υψηλό κόστος και τις πραγματικές δυσκολίες πραγματοποίησης, το σχέδιο του αγωγού επιλέχθηκε για τη δημιουργία άξονα γεωπολιτικής και ενεργειακής σταθερότητας.¹¹⁵ Το Ισραήλ προσδίδει μεγάλη σημασία στην προοπτική του East Med και στην συνεργασία με Ελλάδα, Κύπρο και Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και στην σταδιακή εξομάλυνση και αποκατάσταση των σχέσεων του με τις αραβικές χώρες.¹¹⁶ Αν ο East Med που υποστηρίζεται σταθερά¹¹⁷ από τις ΗΠΑ¹¹⁸ ευδοκιμήσει θα συμβάλει στη μείωση της συνολικής ενεργειακής εξάρτησης των Ευρωπαϊκών χωρών από τη Ρωσία.¹¹⁹ Η Τουρκία διαπιστώνοντας τη γενικότερη σύσφιξη των ελληνο-ισραηλινών σχέσεων επιχειρεί εσχάτως να προσεγγίσει το Ισραήλ γεωπολιτικά με αφορμή το θέμα των θαλασσίων συνόρων, προσφέροντας όπως ανεπιτυχώς έπραξε και με την Αίγυπτο «γη και ύδωρ» υπό τη μορφή διευρυσμένων τμημάτων Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης, στην Μεσόγειο, χωρίς να είναι γειτονικά κράτη, κατά το «μοντέλο» του τουρκολιβυκού Συμφώνου, εις βάρος της Κυπριακής και της Ελληνικής ΑΟΖ. Επίσης σχεδιάζει να στελεχώσει εκ νέου την ακέφαλη από το έτος 2018 Πρεσβεία της στο Ισραήλ, όταν απέσυρε τον Πρέσβη της εκφράζοντας την αντίθεση της στη απόφαση Τραμπ για μεταφορά της πρεσβείας των ΗΠΑ στην Ιερουσαλήμ.¹²⁰ Παραβλέπει το γεγονός ότι το Ισραήλ έχει θέσει στρατηγικούς στόχους στην Ανατολική Μεσόγειο που δεν ταυτίζονται με τις επιδιώξεις της και έχει ήδη οριοθετήσει θαλάσσια σύνορα με την Κύπρο με την οποία οικοδομεί γεωοικονομική και αμυντική συνεργασία.

Εικόνα 11: Ο Πόλεμος των 6 ημερών Πηγή offlinepost.gr / Athens Magazine

¹¹⁵Την επίσημη μετατροπή του φόρουμ «East Med Gas» σε διεθνή οργανισμό, συμφώνησαν τον Σεπτέμβριο του 2020, Αίγυπτος, Ισραήλ, Ελλάδα, Κύπρος, Ιταλία και Ιορδανία με έδρα το Κάιρο.

¹¹⁶Η συμφωνία Κράτους του Ισραήλ και Η.Α.Ε στις 13.08.2020 ήταν η πρώτη που υπεγράφη με μια αραβική χώρα μετά από δεκαετίες. Τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα είναι η τρίτη αραβική χώρα που αποκτά διπλωματικές σχέσεις με το Ισραήλ, μετά την Αίγυπτο και την Ιορδανία

¹¹⁷ <https://hellasjournal.com/2020/12/minima-ston-erntogan-i-ipa-dilosan-oti-tha-stirixoun-tin-kataskevi-tou-agogou-fisikou-aeriou-east-med/Oi> ΗΠΑ δήλωσαν ότι θα στηρίξουν την κατασκευή του αγωγού φυσικού αερίου East Med. Είσοδος 18.12.2020

¹¹⁸ Το νομοσχέδιο για στήριξη του East Med εγκρίθηκε στα δύο σώματα του Κογκρέσου των ΗΠΑ

¹¹⁹Η Ε.Ε. είναι ο κύριος εμπορικός εταίρος της Ρωσίας στον τομέα της Ενέργειας, απορροφώντας περίπου το 80% των ρωσικών εξαγωγών

¹²⁰Χαρίτος Γαβριήλ, Το Βήμα 23.12.2020 <https://www.tovima.gr/2020/12/23/world/to-stayrolekso-ton-sxeseon-israil-tourkias/>

2.5 Λιβύη

Η Ελλάδα προσπάθησε επί δεκαετίες να οριοθετήσει την υφαλοκρηπίδα της στο Λιβυκό Πέλαγος, χωρίς αποτέλεσμα.¹²¹ Η Τουρκία αντίθετα εκμεταλλεζόμενη πρόσωπα και καταστάσεις πέτυχε πολύ σύντομα εντός μόλις λίγων μηνών, να ανατρέψει κάθε δεδομένο που υπήρχε διεθνώς ως προς τις θαλάσσιες οριοθετήσεις συνάπτοντας με την ευρισκόμενη σε εσωτερική αστάθεια και υπό συνθήκες διχοτόμησης και εμφυλίου πολέμου Λιβύη, υπογράφοντας σύμφωνο θαλασσιών Ζωνών υπό τη μορφή Memorandum of Understanding (MoU) που εξ αντικειμένου αποτελεί διεθνή συνθήκη. Η ευθύνη της αποτυχίας κατά αιτιολογημένη άποψη βαρύνει την ελληνική πλευρά καθώς, άσχετα με το τι ακολούθησε πράγμα αντικειμενικά απρόβλεπτο και καινοφανές, μπορούσε να θέσει ως εκ των προτεραιοτήτων της εξωτερικής της πολιτικής την διευθέτηση του ζητήματος της υφαλοκρηπίδας και κατ'επέκτασιν της ΑΟΖ σε μια περιοχή αποδεδειγμένα πλούσια σε κοιτάσματα υδρογονανθράκων και φυσικούς πόρους, σημαντική γεωπολιτικά που πάντα εμφάνιζε ενδιαφέρον για την Ελλάδα. Η οριοθέτηση σε μια τέτοια περιοχή με τεράστιο ενεργειακό και οικονομικό ενδιαφέρον αποτελεί εξ'ορισμού κατεπείγον.

Εικόνα 12: Χάρτης Υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ του Νόμου 4001/2011, Πηγή :<https://defencereview.gr>

Μετά τα τουρκολιβυκά memoranda, έχουν καταστεί διαμετρικά αντίθετες οι θέσεις των δυο χωρών, ανεξάρτητα από το γεγονός ότι τα MoU επιβλήθηκαν στην ασταθή Κυβέρνηση της Τρίπολης, που ασκεί έλεγχο μόνο στο δυτικό τμήμα της χώρας, με αντάλλαγμα στρατιωτική βοήθεια¹²² για την διάσωση και επιβίωση της.¹²³

¹²¹ Βενιζέλος Ευάγγελος, Οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών και ελληνοτουρκικές σχέσεις, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Αθήνα 2020, σελ 46

¹²² Το πρώτο εκ των δυο Μνημονίων αναφέρεται στην «Στρατιωτική Συνεργασία».

¹²³ Ντάλης Σωτήρης, Mare Nostrum. Μετατοπίσεις ισχύος στον Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου. Γεωπολιτικές και Γεωοικονομικές Προκλήσεις. Αθήνα (2020) Εκδόσεις Παπαζήση, Τριφύλλης Αντώνης, Στα χέρια των ισχυρών του κόσμου η τύχη της Λιβύης, σελ 289 -297

Η Λιβύη δεν είναι μέλος της UNCLOS. Οι προηγηθείσες διαπραγματεύσεις της με την Ελλάδα βασίστηκαν στο εθιμικό δίκαιο. Η Λιβύη δεν αναγνώριζε δικαίωμα επήρειας και υφαλοκρηπίδας στη νήσο Γαύδο που βρίσκεται νότια της Κρήτης. Τούτο κατά το Δίκαιο της Θάλασσας κατά τη νομολογία των διεθνών δικαστηρίων δεν ευσταθεί αφού η νήσος κατοικείται και διαθέτει τοπική οικονομία όμως καταρχήν οι θαλάσσιες ζώνες καθορίζονται με συμφωνίες. Θα ήταν παράληψη να μην επισημάνουμε ότι ως προς τη Γαύδο και η Τουρκία υποστήριζε ήδη από το 2011 αλλά και παλαιότερα ότι δεν έχει υφαλοκρηπίδα.

Η Ελλάδα ακολούθησε τη μέθοδο οριοθέτησης της μέσης γραμμής – ίσης απόστασης. Αντικειμενικά η διαφορά με τη Λιβύη δεν ήταν μεγάλη και μπορούσε να γεφυρωθεί με παρέκκλιση από την πάγια μεθοδολογία¹²⁴. Η ελληνική πλευρά όμως είχε επικεντρώσει τη στρατηγική της στο να μην υπάρξει περίπτωση μελλοντικής αναλογικής εφαρμογής στο Καστελλόριζο, της οποιασδήποτε συμφωνίας μειωμένης επήρειας μικρής ελληνικής νήσου στις θαλάσσιες οριοθετήσεις της με γειτονικές χώρες. Η περίπτωση της Γαύδου θα μπορούσε να παραπεμφθεί με κατάλληλους χειρισμούς και σημαντικά ποσοστά ευδοκίμησης των ελληνικών επιδιώξεων στο Διεθνές Δικαστήριο Δικαιοσύνης (ΔΔΔ) πράγμα που όμως δεν έγινε με ευθύνη των Κυβερνήσεων που χειρίστηκαν το θέμα. Η πιθανή θετική έκβαση μιας τέτοιας επιλογής θα αποτελούσε δεδουλευμένο για την υφαλοκρηπίδα της Μεγίστης και θα έδινε ισχυρό πλεονέκτημα στην Ελλάδα έναντι της Τουρκίας στα ζητήματα της οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας στο Αιγαίο. Η εκτίμηση αυτή δεν παραγνωρίζει την πραγματικότητα των διαχρονικά δύσκολων διαπραγματεύσεων με τη Λιβύη, ούτε το γεγονός ότι η αφρικανική χώρα συμπορεύεται με την Τουρκία στα θέματα του Δικαίου της θάλασσας και των οριοθετήσεων ήδη από τη δεκαετία του 1970. Δεν είναι τυχαίο ότι οι δυο αυτές χώρες δεν υπήρξαν μεταξύ των συμβαλλομένων κρατών το 1982 στην Τζαμάικα,¹²⁵ πράγμα που σχεδόν αποσιωπείται στην ελληνική αρθρογραφία και βιβλιογραφία

Από την δεκαετία του 1980, εποχή διακυβέρνησης του Μουαμάρ Καντάφι,¹²⁶ η Λιβύη υποστηρίζει ότι ο τεράστιος σε έκταση, κόλπος της Συρτής θεωρείται «κλειστός κόλπος» σύμφωνα με τον σχετικό ορισμό του Δικαίου της θάλασσας. Επέλεξε τη μέθοδο της ευθυδικίας (equity) επιμένοντας στη ορθότητα κλεισίματος της Σύρτης. Η πρόθεση αναγνώρισης του κόλπου αυτού σύμφωνα με τις επιδιώξεις της Λιβύης, πράγμα που θα σήμαινε ότι καμία άλλη χώρα δεν μπορεί να διαθέτει ΑΟΖ εντός αυτού, ίσως μετακινούσε τις Λιβυκές θέσεις για τη Γαύδο. Τα δεδομένα όμως έχουν πλέον μεταβληθεί. Θεωρείται σχεδόν

¹²⁴Ο.π. Mare Nostrum. Γιώργος Σαββαΐδης Σελ. 62

¹²⁵ Ο.π. Mare Nostrum. Γιώργος Σαββαΐδης Σελ. 67.

¹²⁶Ηγέτης της Τζαμαχιρίας της Λιβύης από το 1969 έως το 2011. Κατά την «Αραβική Άνοιξη» το καθεστώς κατέρρευσε και ο ίδιος συνελήφθη, βασανίστηκε και θανατώθηκε.

βέβαιο ότι υπήρχε δυνατότητα ήδη από την δεκαετία του 1980 να ολοκληρωθούν οι θαλάσσιες οριοθετήσεις με την βορειο-αφρικανική χώρα λόγω των αγαστών σχέσεων και της αλληλοϋποστήριξης του Πρωθυπουργού Ανδρέα Παπανδρέου¹²⁷ με τον απόλυτο ηγέτη της Συνταγματάρχη Καντάφι, ατυχώς όμως δεν υπήρξε επίμονη ελληνική πρωτοβουλία στην κατεύθυνση αυτή.

Εικόνα 13: Η Ελλάδα διατηρούσε άριστες σχέσεις με τη Λιβύη κατά την περίοδο ηγεσίας των Ανδρέα Παπανδρέου και Μουαμάρ Καντάφι, χωρίς να το εκμεταλλευθεί στις οριοθετήσεις.

Πρέπει να σημειωθεί ότι το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης οριοθέτησε την υφαλοκρηπίδα Λιβύης - Μάλτας το 1985 και η οριοθέτηση ΑΟΖ συμπίπτει με την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας. Γίνεται αναφορά στο ότι «μπορεί να υπάρξει υφαλοκρηπίδα χωρίς ΑΟΖ δεν μπορεί να υπάρξει ΑΟΖ χωρίς υφαλοκρηπίδα»¹²⁸. Ανεξάρτητα από την νομολογική αξία της απόφασης αυτής σε διπλωματικό επίπεδο διαπιστώνουμε να εξυφαίνεται εντός του έτους 2020 μια αξιοπερίεργη τριμερής σύμπραξη και συνεργασία μεταξύ Τουρκίας – Λιβύης – Μάλτας με τον τουρκικό παράγοντα να προσπαθεί να προσεταιριστεί την μικρή νησιωτική χώρα προσφέροντας ανταλλάγματα που πιθανόν να αφορούν επέκταση θαλασσιών ζωνών εις βάρος της Λιβύης κατά το «πρότυπο» των MoU, για να αποκτήσει φωνή υπέρ των θέσεων του εντός

¹²⁷ Σημαντική διεθνής πρωτοβουλία της Ελλάδας απετέλεσε το 1984 η συνάντηση της Ελούντας στην Κρήτη μεταξύ Παπανδρέου, Μιτεράν και Καντάφι, για την κρίση στο Τσαντ.

¹²⁸ Eu. Βενιζέλος: Η Χάγη και η οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών, Capital11/01/2020 ,Ανακτήθηκε 20/10/2020 από <https://www.capital.gr/epikairoti/3403962/eu-benizelos-i-xagi-kai-i-oriothetison-thalassion-zonon>,

της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό για την ελληνική διπλωματία αποτελεί μια γεωπολιτική πρόκληση την οποία δέον είναι να αντιμετωπίσει.

Εικόνα 14: Σημαντική διεθνή πρωτοβουλία της Ελλάδας απετέλεσε τον Νοέμβριο του 1984 η συνάντηση στην Ελούντας στην Κρήτη μεταξύ Παπανδρέου, Φρανσουά Μιτεράν και Καντάφι, για την κρίση μεταξύ Γαλλίας – Λιβύης στο Τσαντ.

Η Ελλάδα με τον Νόμο 4001/2011 για την εξερεύνηση υδρογονανθράκων,¹²⁹ τοποθετήθηκε ως προς το εσωτερικό της δίκαιο¹³⁰ στο ζήτημα της οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ με τη Λιβύη, δίνοντας πλήρη δικαιώματα στο νησί της Γαύδου.¹³¹ Υποστηρίζεται ότι με τον τρόπο αυτό, η Ελλάδα όρισε μονομερώς, τα όρια της υφαλοκρηπίδας και της Αποκλειστικής Οικονομικής της Ζώνης με τη Λιβύη, δηλώνοντας την πλήρη επήρεια της Γαύδου.¹³²

¹²⁹ Καρυώτης Θεόδωρος για το AI Time Classic στις 21.09,2019 από <https://defencereview.gr/i-aoz-tis-elladas-me-tin-livyi/> Ανακτήθηκε 26.12.2020

¹³⁰ Άρθρο 156 παράγραφος 1, Ν. 4001/2011 : Ελλείψει συμφωνίας οριοθέτησης με γειτονικά κράτη των οποίων οι ακτές είναι παρακείμενες ή αντικείμενες με τις ελληνικές ακτές, το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας και της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (αφ' ής κηρυχθεί), είναι η μέση γραμμή, κάθε σημείο της οποίας απέχει ίση απόσταση από τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσης (τόσων ηπειρωτικών όσο και νησιωτικών) από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης».

Πηγή <https://www.e-nomothesia.gr/energeia/n-4001-2011.html>, Είσοδος 26.11.2020

¹³¹ Τσακίρης Θ. (2018) Ενεργειακή ασφάλεια και διεθνής πολιτική. Η γεωπολιτική του "μαύρου χρυσού" από την ανακάλυψη πετρελαίου στη Μέση Ανατολή έως τη σχιστολιθική επανάσταση (1908-2018) Εκδόσεις Παπαζήση

¹³² Κατά το Δίκαιο της Θάλασσας για τον καθορισμό ΑΟΖ απαιτείται διμερής διεθνής συμφωνία και ανάρτηση στον ΟΗΕ. Πρόκειται όμως για ισχυρή νομική πράξη του εσωτερικού δικαίου και για δήλωση ορίων και εθνικών θέσεων.

Στην σπαρασσόμενη από τον εμφύλιο πόλεμο χώρα ο ηγέτης της Ανατολικής Λιβύης Στρατάρχης Χαφτάρ ηγέτης του Εθνικού Λιβυκού Στρατού (LNA) μάχεται να επικρατήσει εδαφικά και να καταλάβει την εξουσία από την διεθνώς αναγνωρισμένη κυβέρνηση της Τρίπολης, που υποστηρίζεται ανοιχτά από την Τουρκία με Σύριους μισθοφόρους και πολεμικό υλικό.

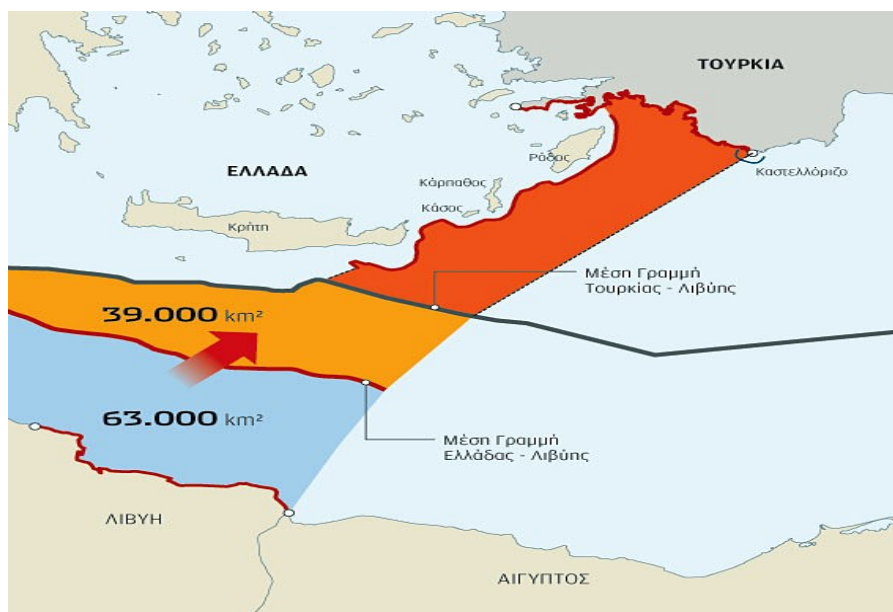
Η τουρκική ανάμειξη καταφέρει να διασώσει την ασταθή κυβέρνηση Σάρατζ παραβιάζοντας απροκάλυπτα το διεθνές εμπάργκο όπλων που είχε επιβληθεί στους εμπολέμους. Δεν υπέστη σοβαρές κυρώσεις από τη διεθνή κοινότητα, παρά μόνο φραστικές επιπλήξεις για τις οποίες η Τουρκία όπως κάθε αναθεωρητική δύναμη αδιαφορεί. Η επιχείρηση IRINI» της EUNAVFORMED στο πλαίσιο της Κοινής Πολιτικής Ασφάλειας και Άμυνας για ειρήνευση στη Λιβύη, της Ευρωπαϊκής Ένωσης για νηοψίες σε πλοία που παραβιάζουν το εμπάργκο, καρκινοβατεί. Η Κυβέρνηση της Τρίπολης εξ αυτού του λόγου έχει σταθεροποιηθεί πλην όμως με ισχυρή παρέμβαση της Αιγύπτου που προειδοποίησε με στρατιωτική επέμβαση αν οι Κυβερνητικές Δυνάμεις κινηθούν προς την πόλη της Σύρτης, δεν επιχείρησε προέλαση ανατολικά.

Την ίδια χρονική περίοδο τουρκικά οπλικά συστήματα καταστράφηκαν από αεροπορική επιδρομή αγνώστων μαχητικών αεροσκαφών γαλλικής κατασκευής.¹³³ Σημαντική εξέλιξη στην πορεία του εμφυλίου εκτός από την τουρκική παρέμβαση, αποτελεί σίγουρα η Αιγυπτιακή στήριξη στον ηγέτη του LNA με ενίσχυση και από άλλες Αραβικές χώρες όπως τα ΗΑΕ.

Οι πιθανότητες μιας ευνοϊκής συμφωνίας για την Ελλάδα αυξάνονται, εάν ο στρατηγός Χαφτάρ που εδρεύει στο Τομπρούκ και εκφράζει θέσεις προσέγγισης,¹³⁴ φιλίας και συνεννόησης με την Αθήνα, αναλάβει την εξουσία ή η χώρα διχοτομηθεί. Στη Λιβύη τα πάντα βρίσκονται στην κόψη του ξυραφιού.

¹³³ Τύπου Rafale ή Mirage – 2000 όπως συμπεραίνει ο διεθνής αμυντικός τύπος βάσει των όπλων που χρησιμοποιήθηκαν κατά την επίθεση στις τουρκικές δυνάμεις

¹³⁴ TANEΑ Team, Επίσκεψη Χαφτάρ στην Αθήνα: Πολλά μηνύματα, 17 Ιανουαρίου 2020, Ανακτήθηκε 30/09/2020 <https://www.tanea.gr/2020/01/17/politics/episkepsi-chaftar-stin-athina-polla-minymata-apeili-veto-apo-mitsotaki/>

Εικόνα 15: Το σύμφωνο Τουρκίας – Λιβύης. Πηγή brief.com.cy

2.5.1 Τα μνημόνια με την Τουρκία

Στις 27 Νοεμβρίου 2019, ο Τούρκος πρόεδρος Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν υπέγραψε στην Κωνσταντινούπολη Μνημόνια Συνεννόησης¹³⁵ (MoU) με τη διεθνώς αναγνωρισμένη πλην όμως περιορισμένη εδαφικά στην Τρίπολη και στις γύρω περιοχές, κυβέρνηση της Λιβύης του Φάγεζ Σάρατζ (Fayez Sarraj). Επιδιώκεται με ανατρεπτικό τρόπο να καθοριστούν θαλάσσιες ζώνες στη Μεσόγειο, μεταξύ δυο μη γειτονικών κρατών σε βάρος όμως τρίτων χωρών,¹³⁶ δια της επινόησης πλάγιου «διαδρόμου» που ενώνει τις δύο χώρες τέμνοντας την ελληνική υφαλοκρηπίδα. Παραβλέπεται πλήρως η επήρεια μεγάλων, σημαντικών, πυκνοκατοικημένων και με σύνθετη και διευρυμένη οικονομία νήσων όπως η μεγαλόνησος Κρήτη με δεκάδες φορές μεγαλύτερη έκταση και πολλαπλάσιο πληθυσμό από ανεξάρτητα κράτη όπως λόγω χάριν τη Μάλτα που διαθέτει υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ και νομολογιακές αποφάσεις διεθνών δικαστηρίων για καθορισμό θαλασσίων ζωνών. Το ίδιο ισχύει για τη Ρόδο και το πολυνησιακό σύμπλεγμα της Δωδεκανήσου και η τεράστια θαλάσσια έκταση από της ακτές της Αφρικής έως το τμήμα της Μεσογείου που ορίζεται νοτιοανατολικά από την Κρήτη και καταλήγει σε μικρό τμήμα της Μικρασιατικής ακτής στην περιοχή μεταξύ Ρόδου και Μεγίστης¹³⁷

¹³⁵ Νέδος, Β. (2019). Μνημόνιο Τουρκίας με Λιβύη. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ. Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/1053976/gallery/epikairothta/politikh/mnhmonio-tourkias-me-livyh>, [18.08.2020]

¹³⁶ Σαρηγιαννίδης Μίλτος *Mare Nostrum. Μεταποπίσεις ισχύος στον Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου*. Συλλογικό έργο Αθήνα (2020) Εκδόσεις Παπαζήση, σελ.329

¹³⁷ Βλ. σχετικό χάρτη

διαμοιράζεται με την κυριολεκτικά καινοφανή και διάτρητη θεωρία της Τουρκίας μεταξύ της ιδίας και της Λιβύης.

Συμβαλλόμενα μέρη ήταν αφενός ο Πρωθυπουργός της Κυβέρνησης «Εθνικής Ενότητας» της Λιβύης Fayez Sarraj και αφ' ετέρου η τουρκική Κυβέρνηση. Το Μνημόνιο για τις θαλάσσιες ζώνες μεταξύ Τουρκίας και Λιβύης είναι ακυρώσιμο και όχι εξ' αρχής άκυρο ή ανυπόστατο κατά νομική έννοια διότι με αυτό δυο χώρες καθορίζουν θαλάσσια σύνορα έστω και με μαξιμαλιστικό ή αδόκιμο τρόπο, αν όμως δεν αντιδράσουν άλλες καταρχήν θιγόμενες χώρες¹³⁸ κι αν δεν εκδοθεί απόφαση διεθνούς δικαιοδοτικού οργάνου ή αν δεν επικαλυφθεί πλήρως από μεταγενέστερη έγκυρη συμφωνία ΑΟΖ¹³⁹ των χωρών που θίγονται, το μνημόνιο θα επιβιώσει έστω και αν αποτελεί τερατογένεση.

Ζήτημα υπαρκτής και σοβαρής περίπτωσης ακυρότητας τίθεται λόγω της μη υπογραφής του Συμφώνου από το Λιβυκό Κοινοβούλιο που δεν ελέγχεται από την Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας αλλά από τον Στρατάρχη Χαλίφα Χαφτάρ, γι αυτό και παρακάμφθηκε. Με την παράβαση αυτή δεν εφαρμόζεται το δίκαιο της Λιβύης. Συνεπώς μπορεί η χώρα αυτή όταν οι συνθήκες το επιτρέψουν δηλαδή μετά τη πτώση της Κυβέρνησης Σάρατζ που μετατρέπει τη χώρα άνευ υπερβολής σε προτεκτοράτο ή έστω δορυφόρο της Τουρκίας να ζητηθεί η ακύρωση του Συμφώνου λόγω ευθείας παράβασης του εσωτερικού Δικαίου. Το βασικό χαρακτηριστικό της περίπτωσης αυτής είναι ότι μόνο η Λιβύη και όχι τρίτη χώρα μπορεί να επικαλεστεί την αντικανονικότητα που οδηγεί σε ακύρωση. Αποτελεί σαφώς αντίστοιχη περίπτωση η ακύρωση από το αλβανικό Συνταγματικό Δικαστήριο για λόγους που αφορούν το εσωτερικό Δίκαιο της χώρας αυτής τη Συμφωνία ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας του 2009 χωρίς να προσφύγει καν σε διεθνές δικαστήριο. Μια μελλοντική εξέλιξη αυτής της μορφής θα αποδυναμώσει πλήρως το Σύμφωνο αυτό και τις επιδιώξεις της Τουρκίας. Το γεγονός ότι το «Μνημόνιο» είναι νομικά εύθραυστο αποτελεί αντικειμενική διαπίστωση. Αν υπήρχε αξιόπιστο Συνταγματικό Δικαστήριο στη Λιβύη, πιθανόν να το είχε ήδη ακυρώσει.

Με το Σύμφωνο του Skhirat (2015) υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, καθορίστηκαν οι αρμοδιότητες των θεσμικών οργάνων του κράτους της Λιβύης μετά την μετάβαση από το καθεστώς Καντάφι στην νέα πραγματικότητα. Εκεί ορίζονται και οι αρμοδιότητες του Κοινοβουλίου, μεταξύ των οποίων είναι και η Κύρωση Διεθνών Συνθηκών. Αυτός είναι ίσως και ένας από τους λόγους που η διαβόητη θαλάσσια οριοθέτηση με την Τουρκία, ονομάζεται «Μνημόνιο» ενώ αποτελεί καθορισμό θαλασσίων ζωνών.

¹³⁸ Κιτσικής Δημήτρης, Συγκριτική Ιστορία Ελλάδος και Τουρκίας στον 20ό αιώνα - Αθήνα, εκδόσεις Εστία, 1978, 3η έκδοση: Εστία 1998, σελ 215

¹³⁹ Όπως στην περίπτωση της τμηματικής οριοθέτησης ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδος και Αιγύπτου

Τα κατά κόρον αναφερόμενα κυρίως στον ελληνικό έγγραφο και ηλεκτρονικό τύπο και Μέσα ενημέρωσης περί αυτοδικαίως και αυτομάτως άκυρου συμφώνου δεν ισχύουν αφού αποτελεί διμερή συμφωνία κρατών κατά το διεθνές δίκαιο που για να ακυρωθεί πρέπει να ακολουθηθεί συγκεκριμένος τρόπος προσβολής του, επίπονος και μη αυτόματος. Υποστηρίζεται η άποψη της ακυρότητας λόγω παράβασης του Δικαίου της Θάλασσας¹⁴⁰ που λειτουργεί και ως μέρος του Εθιμικού Δικαίου, όμως οι δυο χώρες δεν έχουν προσχωρήσει στην UNCLOS και απαιτείται να προκληθεί διεθνής δικαστική διένεξη για να εξετασθούν αντίστοιχα θέματα.

Τα Σύμφωνα Κατανόησης που υπεγράφησαν ήταν δυο. Το πρώτο αφορούσε τη «Στρατιωτική Συνεργασία» και το δεύτερο και κρισιμότερο την «Οριοθέτηση Περιοχών Θαλάσσιας Δικαιοδοσίας στη Μεσόγειο». Στην ελληνική ειδησιογραφία τείνει να επικρατήσει ο όρος «Τουρκολιβυκό Μνημόνιο», στον ενικό που σαφώς αναφέρεται στο δεύτερο που αφορά τις θαλάσσιες ζώνες το οποίο στην πραγματικότητα αποτελεί το όχημα και τον «δούρειο ίππο» της Τουρκίας για επέκταση της στη Μεσόγειο. Αν και ονομάστηκε Μνημόνιο Συνεννόησης, το Σύμφωνο αυτό των θαλασσιών οριοθετήσεων αναβαπτίζει την Τουρκική επιχειρηματολογία και θεωρία περί μη ύπαρξης υφαλοκρηπίδας στα νησιά, περικλείοντας την σε μια διεθνή συμφωνία έστω και με ένα κράτος ευρισκόμενο στη δύνη του εμφυλίου πολέμου χωρίς ουσιωδώς συγκροτημένες δομές.

Η Τουρκία κατάθεσε στον ΟΗΕ στις 11 Δεκεμβρίου 2019 τα μνημόνια που υπέγραψε με τη Λιβύη.¹⁴¹ που πρωτοκολλήθηκαν δέκα μήνες αργότερα με διαδικαστική πράξη. Η Συνθήκη που πρωτοκολλήθηκε δεσμεύει τις χώρες που την υπογράφουν και δεν μπορεί να γίνει επίκληση της ενώπιον Διεθνών Δικαστηρίων. Μετά την υπογραφή των MoU ο μόνος δρων στην Ανατολική Μεσόγειο που κινείται για να τα υποστηρίξει και να τα εφαρμόσει για να επεκτείνει τις θαλάσσιες ζώνες και την επιρροή της, είναι η Τουρκία. Κίνητρο για την υπογραφή των MoU είναι η επέκταση της Τουρκίας στη Μεσόγειο στο πλαίσιο της ιδέας «Mavi Vatan», αλλά και η ανατροπή του σχεδίου κατασκευής του αγωγού φυσικού αεριού EastMed. Μετά από αυτό τίθεται σε εφαρμογή η διαδικασία ανακήρυξης τουρκικής ΑΟΖ που θα αγνοεί τελείως την αντίστοιχη ελληνική νοτίως της γραμμής Κρήτης – Καρπάθου – Ρόδου – Καστελόριζου απομονώνοντας γεωγραφικά μια θαλάσσια περιοχή που περιλαμβάνει το δυτικό τμήμα μία ενιαίας ζώνης που στα ανατολικά της τέμνεται με τις ΑΟΖ της Κύπρου και της Αιγύπτου.

¹⁴⁰Τελαλιάν Μάνια, *Mare Nostrum. Μετατοπίσεις ισχύος στον Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου*. Συλλογικό έργο Αθήνα (2020) Εκδόσεις Παπαζήση, σελ.78

¹⁴¹Davutoglu, A. (2010). Στρατηγικό Βάθος, Η Διεθνής θέση της Τουρκίας σελ.80

Οδηγείται με πρόφαση αυτό το μνημόνιο σε αποσταθεροποίηση ολόκληρη η Ανατολική Μεσόγειος καθώς ανακοινώθηκαν έρευνες υδρογονανθράκων εντός της ελληνικής υφαλοκρηπίδας πράγμα που θα προκαλέσει μεγάλη ένταση και πιθανόν ένοπλη σύγκρουση αν επιχειρηθεί όπως ήδη διεφάνη από την επικίνδυνη αντιπαράθεση του Ελληνικού με τον τουρκικό στόλο το καλοκαίρι του 2020 στην Ανατολική Μεσόγειο και το Αιγαίο. Αργότερα τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους κατά την διάρκεια της πολυεθνικής αεροναυτικής άσκησης «Μέδουσα» στην θαλάσσια περιοχή ανοικτά της Αλεξάνδρειας υπήρξε επίσης ένταση μεταξύ ναυτικών μονάδων του Αιγυπτιακού και του τουρκικού στόλου.

Η Ελλάδα στις 9 Δεκεμβρίου 2019, μέσω της μόνιμης αντιπροσώπου στα Ηνωμένα Έθνη, διατύπωσε την έντονη διαφωνία της στην παράνομη θαλάσσια οριοθέτηση στην Ανατολική Μεσόγειο η οποία επιδιώκεται με το μνημόνιο Τουρκίας και Λιβύης και το απορρίπτει ολόκληρο ως άκυρο και μη δυνάμενο να επηρεάσει τα ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα.¹⁴² Επίσης ζήτησε να μην πρωτοκολληθεί το μνημόνιο και να μη δημοσιευτεί από το Τμήμα Ωκεάνιων Υποθέσεων και Δικαίου της Θάλασσας του ΟΗΕ πράγμα που δεν έγινε καθώς το memorandum πρωτοκολλήθηκε¹⁴³ όπως εξάλλου προβλέπει για τις διεθνείς συνθήκες και συμφωνίες το άρθρο 102 του Καταστατικού χάρτη του ΟΗΕ χωρίς να εισέλθει σε θέματα ουσίας ή εξέτασης εκατέρωθεν επιχειρημάτων καθώς τούτο δεν προβλέπεται. Οι διαφορές των θιγόμενων χωρών μπορούν να εισαχθούν στο Διεθνές Δικαστήριο Δικαιοσύνης (ΔΔΔ) στη Χάγη το οποίο αποτελεί δικαιοδοτικό όργανο κατά το Διεθνές Δίκαιο.

Επί της ουσίας όμως η Ελλάδα εκτός από τις εύλογες ενστάσεις και αντιρρήσεις της περί ακυρότητας και αδυναμίας του MoU να δεσμεύσει μη συμβαλλόμενη χώρα και να εμβολίσει την κυριαρχία της, πρέπει να αντιδράσει πολυεπίπεδα και αποτελεσματικά. Οι διπλωματικές της κινήσεις που με σπουδή και ταχύτητα αποτυπώθηκαν σχεδόν άμεσα στον γεωπολιτικό χάρτη της Μεσογείου δείχνουν ότι έχει εξ αρχής αντιληφθεί την σοβαρότητα και την επικινδυνότητα της κατάστασης για τα δικά της κυριαρχικά δικαιώματα στη Μεσόγειο. Η συμφωνία καθορισμού τμηματικής ΑΟΖ με την Αίγυπτο επί του πεδίου τέμνει και διακόπτει το MoU Τουρκίας – Λιβύης στο ύψος του 27,59 Μεσημβρινού και αποτελεί σαφώς ισοδύναμο τετελεσμένο. Απαιτείται σειρά επόμενων ενεργειών της ελληνικής διπλωματίας και

¹⁴²Ντάλης Σ. Mare Nostrum. Μετατοπίσεις ισχύος στον Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου. Γεωπολιτικές και Γεωοικονομικές Προκλήσεις. Αθήνα (2020) Εκδόσεις Παπαζήση

¹⁴³ Καταστατικός Χάρτης ΟΗΕ, Άρθρο 102: 1. Κάθε συνθήκη ή διεθνής συμφωνία που θα υπογράψει ένα Μέλος των Ηνωμένων Εθνών, αφού θα έχει αρχίσει να ισχύει αυτός ο Χάρτης, θα καταχωρίζεται το ταχύτερο δυνατό στη Γραμματεία, η οποία και θα τη δημοσιεύει. 2. Κανένα συμβαλλόμενο μέρος μιας τέτοιας συνθήκης ή διεθνούς συμφωνίας, οι οποίες δε θα έχουν καταχωριστεί σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 1 αυτού του Άρθρου, δε θα μπορεί να επικαλεστεί, σε όργανο των Ηνωμένων Εθνών, αυτή τη συνθήκη ή αυτή τη συμφωνία.

εξωτερικής πολιτικής για να υπερισχύσει στην «ναυμαχία» αυτή που ξέσπασε ως κεραυνός εν αιθρία για τους περισσότερους και μάλιστα με ένταση και πυρ κατά βούλησιν στα ύδατα της Ανατολικής Μεσογείου. Ορθά έπραξε διότι δεν μπορεί τα έργα να αντιμετωπίζονται με λόγια. Τούτο ισχύει και στη διεθνή πολιτική. Οι θαλάσσιες ζώνες της Λιβύης βρίσκονται μετα τις ελληνικές οριοθετήσεις στην περιοχή ανάμεσα στις ΑΟΖ, Ελλάδας -Ιταλίας και Ελλάδας-Αίγυπτου.

Όσον αφορά τη Λιβύη η Κυβέρνηση της Τρίπολης του Φάγεζ αλ Σάρατζ υπέγραψε τα διαβόητα Μνημόνια Συνεργασίας με την Τουρκία, που δημιουργούν «διάδρομο» διασύνδεσης δύο μη γειτονικών χωρών με τεχνητή δημιουργία θαλασσιών συνόρων, με τη μέθοδο διαγώνιας προβολής μικρού τμήματος της μικρασιατικής ακτής σε αυτήν της Αφρικανικής ηπείρου. Με τον αυθαίρετο αυτό τρόπο τέμνεται και διχοτομείται η ελληνική υφαλοκρηπίδα και θίγονται βάνουσα τα ελληνικά κυριαρχικά δικαιώματα. χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η επήρεια των ελληνικών νήσων, ακόμα και της Κρήτης στην οριοθέτηση. Η Τουρκία για να πετύχει αυτήν την «τερατογένεση» θαλασσιών ζωνών εκμεταλλεύτηκε παραβιάζοντας το διεθνές Δίκαιο τον Λιβυκό εμφύλιο πόλεμο και την καταρρέουσα τότε Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας του Σάρατζ, παρέχοντας της σωσίβιο σωτηρίας και αμέριστη στρατιωτική βοήθεια, στρατολογώντας μισθοφόρους από τον εμφύλιο πόλεμο της Συρίας, σύγχρονο πολεμικό υλικό (μεταξύ αυτού, πλήθος μη επανδρωμένων αεροσκαφών τουρκικής κατασκευής κατάλληλα οπλισμένων) παραβιάζοντας κατάφορα μπροστά στα μάτια της δύσης το εμπάργκο όπλων προς τους εμπόλεμους και την προσπάθεια ευρωπαϊκής επιτήρησης (Επιχείρηση Irini) αποτρέποντας νηοψίες στις αποστολές της με παρουσία φρεγατών και άλλων πολεμικών σκαφών στην περιοχή.

Η αντίδραση της Ελλάδος κατά της Λιβύης θα μπορούσε να είναι πιο δυναμική πέραν της απομάκρυνσης κάποιων διπλωματών με ουσιαστική σκλήρυνση της στάσης της απέναντι στην αφρικανική χώρα και αμελλητί κατάθεση στον ΟΗΕ των ελληνικών θέσεων για τις θαλάσσιες οριοθετήσεις¹⁴⁴ με δεδομένο ότι η Τουρκία προ της κατάρτισης του Συμφώνου¹⁴⁵ ανακοίνωσε στον ΟΗΕ τις γεωγραφικές συντεταγμένες της υφαλοκρηπίδας της όπως η ίδια την αντιλαμβάνεται και την προσδιορίζει πέραν του 28^{ου} μεσημβρινού που ορίζει ως δυτικό άκρο της υφαλοκρηπίδας της που φθάνει έως το εξωτερικό όριο της χωρικής θάλασσας των ελληνικών νησιών στα οποία ως γνωστον αρνείται να αναγνωρίσει υφαλοκρηπίδα σε αντίθεση με το Δίκαιο της θάλασσας και το εθιμικό Δίκαιο. Προφανώς και η ίδια καλά γνωρίζει ότι η

¹⁴⁴ Τσάλτας, Γ. (2012). Η παγίδα των ΑΟΖ, Γιατί το «κλειδί» είναι η υφαλοκρηπίδα. Retrieved from Foreign Affairs

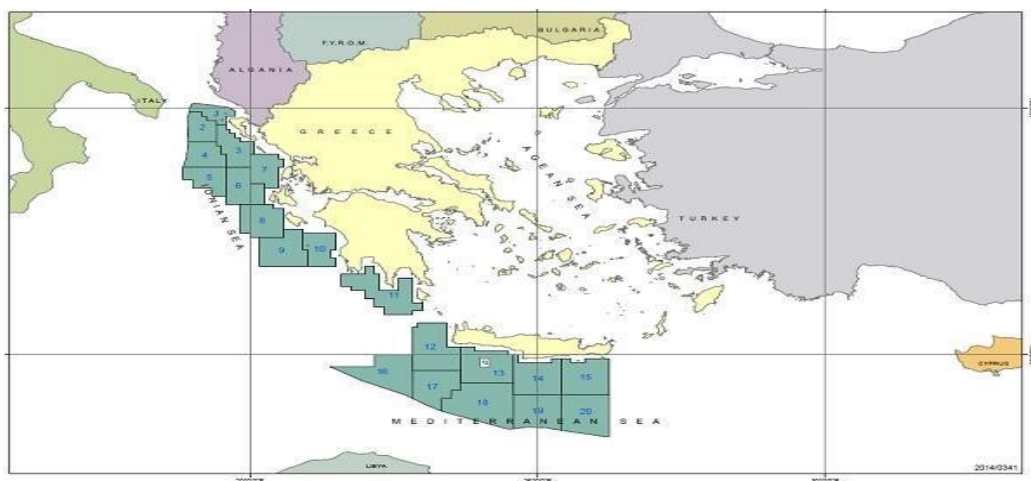
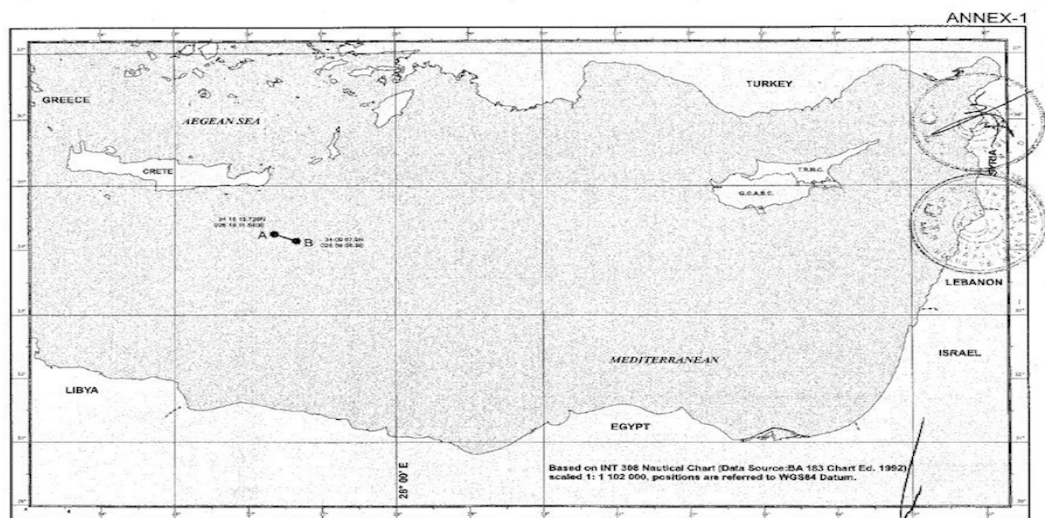
¹⁴⁵Στις 13.11.2019 η επιστολή της Τουρκίας με τις συντεταγμένες της θεωρούμενης υφαλοκρηπίδας της δημοσιεύθηκε στον ΟΗΕ.

θεωρία αυτή δεν διαθέτει πραγματικές πιθανότητες ευδοκίμησης στο ΔΔΔ και αποσκοπεί με την προβολή σκληρής ισχύος και με το εργαλείο του *casus belli* εις βάρος της Ελλάδας που παρά τις χλιαρές της αντιδράσεις αποδίδει, να επιτύχει μελλοντικά συμφωνία οριοθέτησης που να εξυπηρετεί τα συμφέροντα της και να πλησιάζει στη θεωρία της. Το Τουρκολιβυκό Μνημόνιο παρά την αναστάτωση που επέφερε προκάλεσε στην ελληνική πλευρά απότομη αφύπνιση που την οδήγησε επιτέλους σε διπλωματικές πρωτοβουλίες και δράση. Ίσως ήρθε η ώρα να αντιδράσει αποτελεσματικά στο ανεπίτρεπτη για χώρα συνδεδεμένη με την Ευρωπαϊκή Ένωση, απειλή πολέμου της Τουρκίας σε περίπτωση επέκτασης των χωρικών υδάτων πέραν των 6 ναυτικών μιλίων. Η Ελλάδα πολύ περισσότερο μπορεί να αναθεωρήσει άμεσα την πολιτική της για αυτήν ακριβώς την επέκταση που σήμερα περισσότερο από ποτέ αποτελεί ζητούμενο καθώς μπορείτε συνδυασμό με την άμεση αύξηση της αποτρεπτικής της ισχύος να θέσει τέλος στην επεκτατική πολιτική της Τουρκίας στην Ανατολική Μεσόγειο.

Η γενικότερη αστάθεια που εξακολουθεί να υπάρχει στη Λιβύη έπειτα από την ανατροπή του καθεστώτος Καντάφι και την «αραβική άνοιξη» και ο εμφύλιος πόλεμος που μαίνεται μεταξύ του Ηγέτη της Ανατολικής Λιβύης Στρατάρχη Χαφτάρ και της υποστηριζόμενης στρατιωτικά από την Τουρκία κυβέρνησης της Τρίπολης επηρεάζει γεωπολιτικά ολόκληρη την Μεσόγειο.

Η προσέγγιση του θέματος θα ήταν ελλιπής αν δεν αναφερθεί η στάση της ηγετικής δύναμης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Γερμανίας, κατά παράβαση των συνθηκών Ευρωπαϊκής αλληλεγγύης και της πορείας προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, να μην καλέσει στη Διάσκεψη του Βερολίνου για τη Λιβύη με 12 συμμετέχοντες, την άμεσα θιγόμενη Ελλάδα που πίεσε διπλωματικά και πολιτικά για την συμμετοχή της.¹⁴⁶ Τούτο εκτός από υποβάθμιση και προσβολή της Ελλάδας αποτελεί παράβαση των ευρωπαϊκών συνθηκών από τη Γερμανία. Στην διάσκεψη απεναντίας συμμετείχε ο τούρκος πρόεδρος Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, που διατηρεί στρατιωτικές δυνάμεις και εκστρατευτικό σώμα στον πόλεμο και αποτελεί μέρος ενός προβλήματος που υπάρχει κίνδυνος να οδηγήσει σε ανάφλεξη την Μεσόγειο καθώς σταθερά προς τα εκεί κατευθύνει τα πράγματα η Τουρκική εξωτερική πολιτική.

¹⁴⁶ Τσακίρης, Θ. (2018). Η Ελληνική Ενεργειακή Γεωπολιτική από τη Βαλκανική έως τη Νοτιοανατολική Μεσόγειο. Αθήνα: Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής

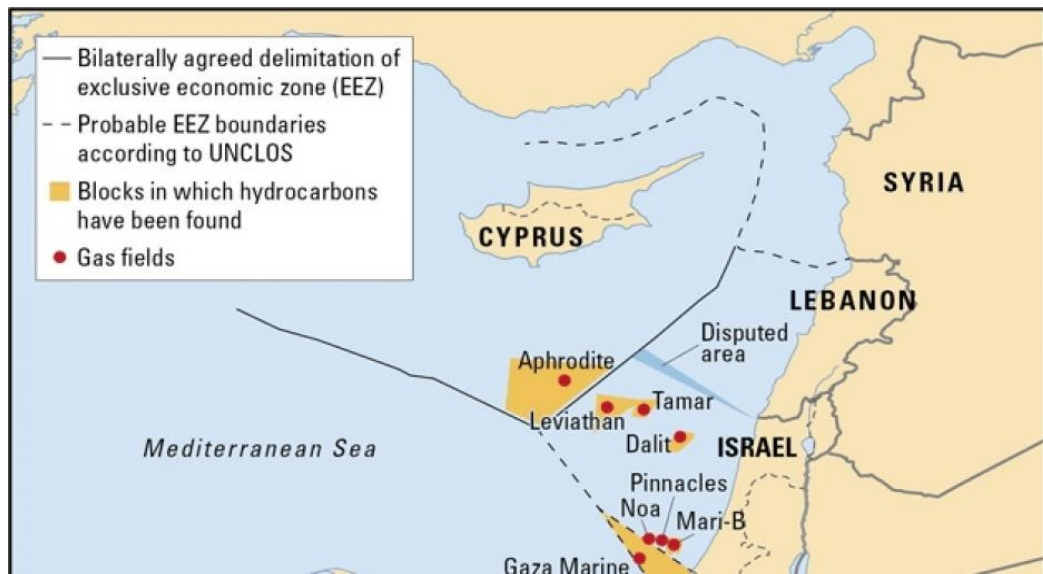

Εικόνα 16: Χάρτες Α. Το Σύμφωνο Τουρκίας – Λιβύης εγκρίθηκε από την τουρκική Βουλή (άνω). Β. Η Ελληνική υφαλοκρηπίδα με την Λιβύη (κάτω) βάσει της μέσης γραμμής και τα οικόπεδα 16 και 17 έχουν παραχωρηθεί σε ExxonMobil, Total και ΕΛΠΕ. Πηγή: Θ. Καρυώτης

Συνοψίζοντας μπορεί να ειπωθεί ότι τα τουρκολιβυκά ΜοU αποτελούν διακρατικές συμφωνίες που ανεξάρτητα από το περιεχόμενό τους, ακολουθούν τη δομή και το τυπικό που καθορίζει το Διεθνές Δίκαιο και περιέχουν νομικού περιεχομένου κανόνες και δεσμεύσεις των συμβαλλομένων. Υπάρχει όμως και η ολοφάνερη στόχευση να δεσμεύσουν τρίτες, μη συμβαλλόμενες χώρες κάτι που δεν είναι παραδεκτό κατά το Διεθνές Δίκαιο και το Δίκαιο εν γένει. Θίγονται ευθέως η Ελλάδα, η Κύπρος και η Αίγυπτος, οι οποίες πλέον καλούνται να αντιδράσουν επιτυχώς για να μην χαθούν ή αποδυναμωθούν νόμιμα δικαιώματά τους. Συμπερασματικά θα μπορούσε να ειπωθεί ότι η Λιβύη είναι μέρος του προβλήματος των θαλασσιών οριοθετήσεων στην Ανατολική Μεσόγειο και όχι της λύσης.

2.6 Συρία

Οι εξελίξεις στη Συρία δεν επηρέασαν μόνο την Ανατολική Μεσόγειο αλλά την ευρύτερη περιοχή και ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση αφού το μαζικό προσφυγικό κύμα, κυρίως μετά το 2015, προς την Ελλάδα και τις υπόλοιπες Μεσογειακές χώρες του Νότου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και στη συνέχεια στις χώρες του πλούσιου Βορρά, πήρε διαστάσεις πλημμυρικού φαινομένου και επηρέασε την πολιτική και κοινωνική κατάσταση στη δύση.

Εικόνα 17 : Πιθανή οριοθέτηση Συρίας – Κυπριακής Δημοκρατίας . Οι διαπραγματεύσεις ξεκίνησαν το 2007 και διακόπηκαν κατά τη διάρκεια του Συριακού εμφυλίου. Πηγή Ενέργεια gr

Η Συρία θα μπορούσε να ήταν σημαντικός παράγοντας ισορροπίας και σταθερότητας στην περιοχή¹⁴⁷ αλλά μετά τον εμφύλιο πόλεμο δεν υπάρχει αυτή η δυνατότητα. Οι ένοπλες συγκρούσεις και οι ξένες επεμβάσεις που πραγματοποιούνται με πρόσχημα τον τερματισμό του πολέμου έχουν οδηγήσει για μια δεκαετία τη χώρα σε αδιέξοδο και καταστροφή. Η κυβέρνηση Άσαντ με καθοριστική την Ρωσική στρατιωτική παρέμβαση και την ανάλογη πολιτική στήριξη ανακτά τον έλεγχο της κατάστασης στο σύνολο σχεδόν της χώρας πιέζοντας παράλληλα τις δυνάμεις της Τουρκίας που εισέβαλαν στη Βόρεια Συρία και τους ισλαμιστές

¹⁴⁷Abboud Samer, Syria. Hot Spots in Global Politics, Gutenberg 2020, σελ 58

αντάρτες στην περιοχή του Ιντλίμπ.¹⁴⁸ Στην ένοπλη σύγκρουση δεν συμμετέχουν μόνο δυο αντίπαλοι αλλά πολλά εμπλεκόμενα μέρη.

Μετά την αφορμή που έδωσε η «αραβική άνοιξη», λόγοι που αφορούν την έλλειψη δημοκρατίας και ελευθερίας, εσωτερικές συγκρούσεις, θρησκευτικές διαφορές, την άνοδο του Ισλαμιστικού φονταμενταλισμού (Isis), την καταπίεση, τις διακρίσεις εις βάρος των γυναικών και τις κοινωνικές ανισότητες, οδήγησαν με χειμαρρώδη ροή, εκατομμύρια πρόσφυγες στην πλειοψηφία τους Σύριους να κατευθυνθούν μαζικά προς το έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης με αποτέλεσμα την συνολική αμφισβήτηση του ευρωπαϊκού εγχειρήματος συνοριακής ασφάλειας.¹⁴⁹ Η κίνηση των προσφύγων προς την Δύση, έθεσε τεράστιες προκλήσεις για τις χώρες πρώτης υποδοχής που προσπάθησαν να διατηρήσουν ισορροπία μεταξύ ελέγχου των εθνικών συνόρων και προστασίας των εκτοπισμένων ανθρώπων.

Παρόλα αυτά η Συρία δεν έμεινε αμέτοχη στο θέμα των θαλάσσιων οριοθετήσεων. Αν και δεν έχει υπογράψει την UNCLOS, έχει δηλώσει ΑΟΖ μέσω του εθιμικού διεθνούς δικαίου. Η υφαλοκρηπίδα της είναι στενή λόγω της γεωγραφίας της (πλάτος 1-10 ναυτικά μίλια) και έχει μέγεθος περίπου 960 km² ενώ η ΑΟΖ μετρά περίπου 10 000 km².¹⁵⁰

Εκατομμύρια Σύριοι πρόσφυγες πέρασαν στην γειτονική Τουρκία κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων, τους οποίους εργαλειοποίησε η χώρα αυτή στρατολογώντας δεκάδες χιλιάδες μισθοφόρους με στρατιωτική εκπαίδευση και πολεμική εμπειρία, τους οποίους προώθησε στα πολεμικά μέτωπα που άνοιξε ,στην ίδια τη Συρία, στη Λιβύη και τέλος στο Ναγκόρνο – Καραμπάχ με την ανάμειξη της στην πολεμική αναμέτρηση Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν.

Ως προς τη σύνθεση του πληθυσμού αξίζει να σημειωθεί ότι στη Συρία ζει σημαντική κουρδική μειονότητα που επιδίωξε κατά τη διάρκεια του συριακού εμφυλίου πολέμου να αυτονομηθεί αναβιώνοντας την προοπτική δημιουργίας κουρδικής κρατικής εστίας στο βόρειο τμήμα της χώρας χωρίς επιτυχία λόγω της τουρκικής εισβολής. Ο κύριος στόχος της τουρκικής επέμβασης ήταν αυτός ακριβώς, δηλαδή η αποτροπή ενός τέτοιου ενδεχόμενου. Το PYD αποτελεί τον πολιτικό φορέα των Κούρδων της Συρίας και διαθέτει ως ένοπλη πτέρυγα το YPG. Αποτελεί κοινή διαπίστωση πως υπάρχει ισχυρή αντίδραση της Τουρκίας σε οτιδήποτε αφορά τους Κούρδους και την προσπάθεια δημιουργίας Κουρδικού Κράτους στη

¹⁴⁸Cariotis, Th. & Ignatiou, M., (2014). The Greek Exclusive Economic Zone, Athens: Libani S.A.

¹⁴⁹Charles Ellinas. «ISRAEL, CYPRUS, AND EGYPT: THE COMMERCIAL AND POLITICAL CONTEXT FOR GAS DEVELOPMENT. Report Title: Hydrocarbon Developments in the Eastern Mediterranean Report

¹⁵⁰Ulmani, A., Saad, A., Zyllich, K., Pauly, D. & Zeller, D. Reconstruction of Syria's fisheries catches from 1950–2010: Signs of overexploitation. Acta Ichthyol. Piscat. 45 (3), pp 259-272, 2015

περιοχή, εκτός των τουρκικών συνόρων καθώς μετα την υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών, ασχέτως αν αυτή δεν ευδοκίμησε, ο κίνδυνος διαμελισμού αποτελεί εθνικό εφιάλτη της Τουρκίας. Στη Συρία παρά την αντιπαλότητα των Κούρδων με το καθεστώς Άσαντ στην αρχή της εμφύλιας σύγκρουσης, στην τελευταία φάση ήρθαν κοντά καθώς τους ενώνει ο κοινός στόχος αναχαίτησης και απώθησης της Τουρκίας.

Όταν σταθεροποιηθεί η κατάσταση μετα τον πολυετή πόλεμο αναμένεται η Συρία να προβεί σε συμφωνία με την Κύπρο¹⁵¹ για τη χάραξη θαλασσίων ζωνών και να αναζητήσει ισχυρούς συμμάχους στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου εκτός της προστατίδας της Ρωσίας και πιθανόν να αναθερμανθούν οι σχέσεις της με Αίγυπτο, Ελλάδα και Κυπριακή Δημοκρατία. Οι συνέπειες του εμφυλίου και οι παρενέργειες του θα επηρεάσουν επί μακρόν την κατάσταση στην περιοχή ακόμα και μετα την επίτευξη ειρήνευσης.

Εικόνα 18 : Το καθεστώς Άσαντ στη Συρία, επιβίωσε της Αραβικής Άνοιξης, της στρατιωτικής επέμβασης ξένων δυνάμεων και του πολυετούς εμφυλίου πολέμου. Πηγή insideoutborders.com

Καταγράφεται ως διαπίστωση της παρούσας, ότι η Συρία συνετέλεσε στο γεωπολιτικό ντόμινο που συχνά προκαλούν οι θαλάσσιες οριοθετήσεις με έμμεσο τρόπο καθώς μετα την επιτυχή αντεπίθεση των Συριακών Δυνάμεων κατά Τουρκικών θέσεων στην Ιντλίμπ τον Φεβρουάριο του 2020, ο Πρόεδρος Ερντογάν μετά από σημαντικές απώλειες, προκάλεσε τα

¹⁵¹Ο χάρτης της Κυπριακής Δημοκρατίας στα Ηνωμένα Έθνη περιέχει συντεταγμένες που ξεκινούν από το δυτικότερο σημείο όπου είναι το τεμάχιο 4 ανεβαίνουν βόρεια-ανατολικά μέχρι τη μέση γραμμή με την Τουρκία και καταλήγουν στο ύψος του Αποστόλου Ανδρέα έως το σημείο που ξεκινά η ΑΟΖ της Συρίας

γεγονότα του Έβρου με την προτροπή χιλιάδων μεταναστών και προσφύγων να κινηθούν προς τα ελληνικά σύνορα. Τούτο προκάλεσε σθεναρή αντίδραση της Ελλάδας και αντιμετώπιση της υβριδικής απειλής, με άμεση κινητοποίηση ισχυρών στρατιωτικών και αστυνομικών Δυνάμεων και διεθνή συνδρομή¹⁵². Το ίδιο έπραξε τον Ιούνιο του ίδιου έτους και μετέπειτα στην Ανατολική Μεσόγειο με έξοδο του Ελληνικού στόλου για να παρεμποδίσει την διενέργεια τουρκικών σεισμογραφικών ερευνών στα όρια του παράνομου τουρκολιβυκού συμφώνου.

2.7 Λίβανος

Σημαντικός είναι ο ρόλος του Λιβάνου στις θαλάσσιες οριοθετήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο αλλά και στις γεωπολιτικές εξελίξεις στην περιοχή και στο περιφερειακό υποσύστημα της Μέσης Ανατολής. Είναι μια χώρα ιδιαίτερη ως προς τη σύνθεση, το πολίτευμα, τον πληθυσμό, την πολιτική κατάσταση και τις ισορροπίες που διαμορφώνονται.

Το έτος 2020 σημάδεψε το Λίβανο¹⁵³ με την τρομακτική φονική έκρηξη της 4^{ης} Αυγούστου στο λιμάνι της Βηρυτού σε αποθήκη χιλιάδων τόνων νιτρικής αμμωνίας που ισοπέδωσε τμήμα της πόλης,¹⁵⁴ προκάλεσε εκατόμβες θυμάτων και βύθισε τη χώρα στην καταστροφή, το πένθος και την κυβερνητική αστάθεια. Ήταν μια από τις μεγαλύτερες εκρήξεις στην ιστορία της ανθρωπότητας.

¹⁵² Επίλεκτες αστυνομικές δυνάμεις από την Αυστρία και την Κύπρο έσπευσαν στον Έβρο για την ενίσχυση της προσπάθειας διαφύλαξης των συνόρων και γενικότερα υπήρξε σταθερή στάση της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπέρ των ελληνικών θέσεων

¹⁵³ Η έκρηξη που προκάλεσε τον θάνατο 178 ανθρώπων και τον τραυματισμό 6.000

¹⁵⁴ dw.com, 5.8.2023 Ποσότητα 2.700 μετρικών τόνων νιτρικής αμμωνίας εξερράγησαν σαρώνοντας τα πάντα σε ακτίνα 15 χιλιομέτρων από την «αποθήκη 12» του μεγαλύτερου λιμανιού του Λιβάνου, Είσοδος 24.12.2020

Εικόνα 19: Η τρομακτική έκρηξη της 4^{ης} Αυγούστου 2020 στο λιμάνι της Βηρυτού σε αποθήκη νιτρικής αμμωνίας ισοπέδωσε μεγάλο τμήμα της πόλης προκαλώντας ανθρώπινα θύματα

Ως προς τα θαλάσσια σύνορα του, ο Λίβανος διεκδικεί θαλάσσια έκταση 860 τετραγωνικών χιλιομέτρων από το Ισραήλ. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ο Λίβανος να μην έχει ενταχθεί σε συγκεκριμένο σχεδιασμό για την διαμόρφωση του ενεργειακού και γεωπολιτικού χάρτη της Ανατολικής Μεσογείου. Εξελίσσεται προσπάθεια διαμεσολάβησης για οριοθέτηση θαλασσιών και χερσαίων συνόρων, Λίβανου - Ισραήλ. Αν εξευρεθεί λύση θα εξομαλυνθούν οι διμερείς σχέσεις και ο Λίβανος πιθανόν να προσεγγίσει τον ευρύτερο σχεδιασμό του EastMed.

Το 2007 ο Λίβανος υπέγραψε συμφωνία με την Κύπρο για θαλάσσια οριοθέτηση στη βάση της διάμεσης γραμμής. Όπως ορίζεται από το Δίκαιο της θάλασσας, τα νοτιότερα και βορειότερα σημεία της ΑΟΖ του Λιβάνου αφέθηκαν για περαιτέρω διαπραγματεύσεις με γειτονικές χώρες δηλαδή το Ισραήλ και τη Συρία. Η συμφωνία επικυρώθηκε από την Κύπρο το 2009 αλλά όχι από τον Λίβανο προκειμένου να διατηρηθούν ισορροπίες και αρμονικές σχέσεις με την Τουρκία η οποία αντιδρά σε οποιαδήποτε συμφωνία δεν περιλαμβάνει το κατεχόμενο τουρκοκυπριακό τμήμα του νησιού.¹⁵⁵

Το Ισραήλ σημείωσε το βόρειο σημείο της ΑΟΖ του στο δυτικό σημείο των προτεινόμενων συνόρων του Λιβάνου με την Κύπρο (γνωστό ως σημείο ένα (1) ωθώντας έτσι

¹⁵⁵Χαρίτος Γαβριήλ. Βήμα 23.12.2019. Οι ευάλωτες σχέσεις Ελλάδας-Λιβάνου και οι επικοινωνιακές «παγίδες» της Τουρκίας, ανακτήθηκε 22.12.2020. <https://www.tovima.gr/2019/12/23/opinions/oi-eyalotes-sxeseis-elladas-livanou-kai-oi-epikoinoniakes-pagides-tis-tourkias/>

τα όριά της ΑΟΖ με τον Λίβανο 17 χλμ βόρεια και δημιουργώντας ένα σχιστό τεμάχιο τουλάχιστον 860 τετραγωνικών χιλιομέτρων ως διαφορά. Η ανακοίνωση του Ισραήλ για ανακαλύψεις φυσικού αερίου στα πεδία Tamar, Leviathan και Tanin προκάλεσε αντιδράσεις από Λιβανέζους αξιωματούχους που ισχυρίζονται ότι τα πεδία φυσικού αερίου εμπίπτουν στην ΑΟΖ του Λιβάνου. Τον Απρίλιο του 2009, οι γεωγράφοι του στρατού του Λιβάνου καθόρισαν τα όρια της ΑΟΖ σύμφωνα με δύο σημεία που μοιράζονται με την Κύπρο και τη Συρία. Το σημείο 1 στο νότο (μαζί με την Κύπρο) και σημείο 6 στο Βορρά (μαζί με τη Συρία). Ωστόσο, η ΑΟΖ του Λιβάνου εκτείνεται πέρα από αυτά τα 2 σημεία για να συμπεριλάβει το σημείο 23 στο νότο και το σημείο 7 στο Βορρά όπως ισχυρίζεται η κυβέρνηση του Λιβάνου.

Τον Μάρτιο του 2012 ο Υπουργός Εξωτερικών της Κύπρου επισήμανε ότι η τροποποίηση της υφιστάμενης συνθήκης με τον Λίβανο θα συμβεί μόνο κατόπιν συμφωνίας μεταξύ των τριών χωρών, της Κύπρου, του Λιβάνου και του Ισραήλ. Μετά την επίσημη επίσκεψή του στην Κύπρο, ο Πρόεδρος του Κοινοβουλίου, Μπέρι δήλωσε ότι το Κοινοβούλιο του Λιβάνου είναι έτοιμο να επικυρώσει συμφωνία για τις ΑΟΖ μεταξύ Κύπρου και Λιβάνου μέσα σε δεκαπέντε ημέρες αφότου η διαφωνία μεταξύ Λιβάνου και Ισραήλ διευθετηθεί. Η Κύπρος είχε προσφερθεί να συμβάλει στην επίλυση της διαφωνίας καθώς ο Λίβανος καθυστέρουσε την επικύρωση της συμφωνίας ΑΟΖ με την Κύπρο μέχρι την επίλυση της διαφοράς με το Ισραήλ.¹⁵⁶

Η παρουσία και η δυναμική της οργάνωσης Χεζμπολλάχ αποτελεί πολιτική συνιστώσα των εξελίξεων στον Λίβανο. Έχει τις ρίζες της στον εμφύλιο πόλεμο και στην εισβολή του κράτους του Ισραήλ. Μεταφέρει τα πρότυπα της θεοκρατικής επανάστασης (1979) του Αγιατολάχ Χομείνι στο Ιράν στην πολυπληθή σιτική θρησκευτική κοινότητα του Λιβάνου. Διαθέτει στρατιωτική δύναμη με δομή ενοπλης πολιτοφυλακής ενώ επιδεικνύει φιλανθρωπική δράση. Κυρίως όμως είναι πολιτικοκοινωνική παράταξη που συμμετέχει στον κοινοβουλευτικό βίο της χώρας. Περιλαμβάνεται στη λίστα των τρομοκρατικών οργανώσεων που συντάσσουν οι Ηνωμένες Πολιτείες ενώ διατηρεί στενές σχέσεις και συχνά καθοδηγείται από το Ιράν. Είναι εχθρικά διακείμενη απέναντι στο Ισραήλ το οποίο αντιμετώπισε στρατιωτικά με επιτυχία το 2000 πράγμα ιδιαίτερα δύσκολο ακόμα και για τακτικούς στρατούς. Διαθέτει σύγχρονο εξοπλισμό και αυξημένες επιχειρησιακές δυνατότητες ενώ αυτό που τη χαρακτηρίζει είναι τα φανατισμένα και αποφασισμένα μέλη της. Κατά τη διάρκεια του Συριακού εμφυλίου πολέμου συντάχθηκε με το καθεστώς Άσαντ και συγκρούστηκε με τις αντικαθεστωτικές δυνάμεις. Στις αρχές του έτους 2020 όταν σχηματίστηκε η Κυβέρνηση του

¹⁵⁶Bayram, O., & Sertac, B. (2014). The exclusive economic zone debates in the Eastern Mediterranean Sea and fisheries. *Journal of Black Sea, Mediterranean Environment* (14), σσ. 77-83.

Μισέλ Αούν την στήριξε πολιτικά έως την φονική έκρηξη που προκάλεσε τη πτώση της και συνεχιζόμενη πολιτική αστάθεια.

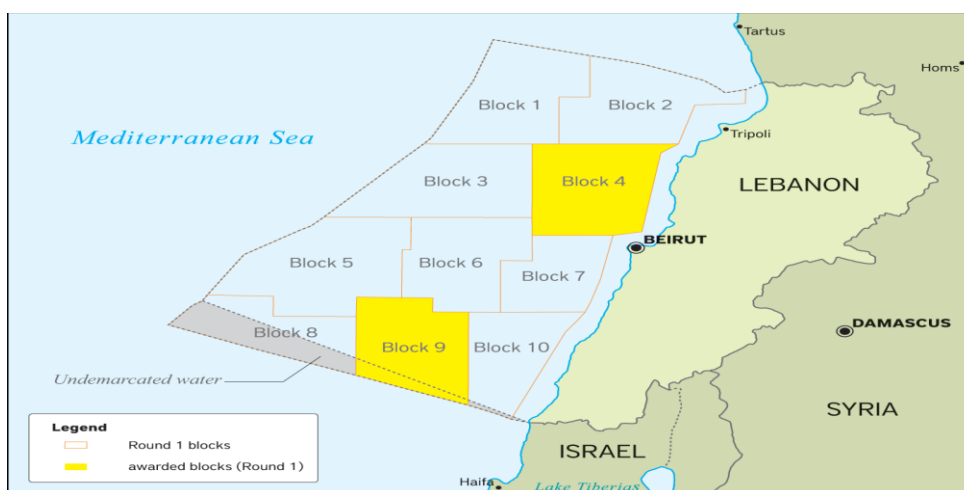

*Εικόνα 20: Η οργάνωση Χεζμπολλάχ αποτελεί συνιστώσα των πολιτικών εξελίξεων στον Λίβανο
Πηγή <http://eur-int.polsci>*

Ο Λίβανος λόγω των πολλών ιδιαιτεροτήτων που τον καθιστούν το πιο πολυσύνθετο διοικητικά και πολιτικά κράτος της περιοχής, είναι γεωπολιτικά και γεωοικονομικά άτολμος και αναποφάσιτος. Οι σχέσεις του με την Ελλάδα και την Κύπρο μπορούν να εξελιχθούν πολύ περισσότερο ιδιαίτερα στον τομέα της ενέργειας και του EastMed Gas Forum και παράλληλα διπλωματικά. Σε επίπεδο λαών και θρησκευτικών κοινοτήτων, οι Χριστιανικοί πληθυσμοί της περιοχής συνδέονται μεταξύ τους και οι σχέσεις τους μπορούν να συσφιχθούν. Πολιτικά ο Λίβανος επιθυμεί την προώθηση των σχέσεων του με την Ευρωπαϊκή Ένωση και την στήριξη τους. Γνωρίζει ότι οι γειτονικές του χώρες - μέλη της μπορούν να βοηθήσουν ενεργά στην κατεύθυνση αυτή. Αυτό άλλωστε επιθυμεί η Ελλάδα που παραμέλησε την σημαντική αυτή για τα συμφέροντα της χώρα λόγω αφοσίωσης της σε αλλά περιφερειακά υποσυστήματα κατά το παρελθόν και όχι στον ζωτικό της χώρο της Ανατολικής Μεσογείου. Η Κύπρος αντίθετα διατηρεί στενές σχέσεις και μπορεί να διευκολύνει την αύξηση της ελληνικής επιρροής στην περιοχή εάν φυσικά προετοιμαστεί και εφαρμοστεί ανάλογο σχέδιο.

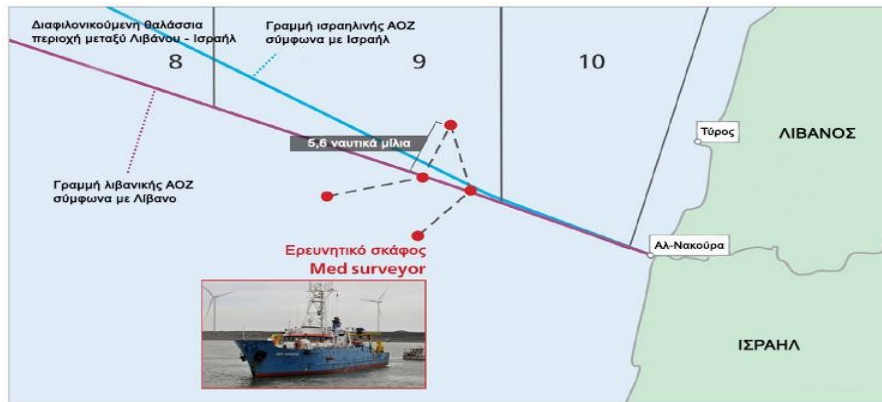
Κλειδί για μια τέτοια εξέλιξη μπορεί να αποτελέσει και η θετική έκβαση των διμερών του σχέσεων με το Ισραήλ και τη Γαλλία λόγω της συμπόρευσης και συνεργασίας Ελλάδας και Κύπρου με τις χώρες αυτές. Απαιτείται η επίλυση των ζητημάτων οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών στην ανατολική Μεσόγειο μεταξύ Λιβάνου – Ισραήλ και υπέρβαση της

παραδοσιακής εχθρότητας λόγω και του ανοίγματος της ισραηλινής πολιτικής στον αραβικό κόσμο. Απαιτείται σαφώς, ανάλογος περιορισμός του πολιτικού ρόλου της Χεζμπολλάχ ιδιαίτερα στην νέα πραγματικότητα που προκαλεί η ισοπεδωτική έκρηξη του 2020. Ενεργό παραμένει το ενδιαφέρον της Γαλλίας για τη χώρα που αποτελούσε πρώην κτήση της ιδιαίτερα μετά τα γεγονότα του Αυγούστου 2020 με αποκορύφωμα την επίσκεψη του Γάλλου Προέδρου Ε. Μακρόν που έγινε δεκτός με λαϊκή υποδοχή στην πολύπαθη χώρα.

Εικόνα 21: Οι θαλάσσιες ζώνες και τα τεμάχια της ΑΟΖ του Λιβάνου. Πηγή defense -point.gr

Το σχέδιο της Τουρκίας για την Ανατολική Μεσόγειο εστιάζει στον Λίβανο, δια του ψευδοκράτους της Βορείας Κύπρου μέσω του οποίου επιδιώκει να επιτύχει καθορισμό θαλασσιών ζωνών με την αραβική χώρα. Επιχειρείται σταθερά τουρκική διείσδυση επί δεκαετίες και ο Λίβανος φροντίζει να τηρεί τις ισορροπίες και να μην δυσαρεστεί την Τουρκία ιδίως σε ό,τι αφορά τις σχέσεις του με Ελλάδα και Κύπρο. Τυχόν ενδυνάμωση της Χεζμπολλάχ και έλεγχος τα χώρας από αυτήν εξυπηρετεί τους στόχους της Τουρκίας που δεν έχει λόγους να ενοχλείται από αντιευρωπαϊκή, αντιαμερικανική και γενικότερα αντιδυτική στροφή της χώρας. Μια τέτοια εξέλιξη όμως μετά την έκρηξη στο λιμάνι της Βηρυτού που ενεργοποίησε τα ευρωπαϊκά ανταντακλαστικά και σχέδιο στήριξης της χώρας, δεν φαίνεται πιθανή. Εάν τούτο επιβεβαιωθεί οι κινήσεις και οι στοχεύσεις της Ελληνικής πλευράς προς τον Λίβανο πρέπει να εκδηλωθούν άμεσα και να είναι συγκεκριμένες. Δεδομένο είναι ότι η ιδιότητα μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η δυνατότητα ευρωπαϊκής χρηματοδότησης διμερών δράσεων, αποτελεί πολλαπλασιαστική ισχύος που η Ελλάδα πρέπει να ενεργοποιήσει.

Εικόνα 22. Χάρτης αντιπαράθεσης Λιβάνου – Ισραήλ για τις θαλάσσιες ζώνες Πηγή: Al-Manar

2.8 Παλαιστινιακή Αρχή

Η Παλαιστινιακή Αρχή υπηρετεί τον διαχρονικό στόχο επίλυσης του Παλαιστινιακού ζητήματος που επί έναν αιώνα και πλέον ταλανίζει όχι μόνο την πολύπαθη περιοχή και την Ανατολική Μεσόγειο αλλά ολόκληρο τον κόσμο. Κλίμα εντάσεων, συγκρούσεων και βίας πυροδοτείται διαρκώς στα παλαιστινιακά εδάφη με ανάλογη αντίδραση και αντίποινα του Κράτους του Ισραήλ.¹⁵⁷

Εικόνα 23: Α. Παπανδρέου – Γ. Αραφάτ. Οι παραδοσιακά καλές σχέσεις Παλαιστίνιων – Ελλάδας καθυστέρησαν την προσέγγιση με το Ισραήλ. Πηγή Ελευθεροτυπία

¹⁵⁷ Giannakopoulos, A. (2016). Energy Cooperation and Security in the Eastern Mediterranean: A Seismic Shift. Towards Peace or Conflict? Tel-Aviv.

Η Λωρίδα της Γάζας που κατελήφθη το 1967 από τους Ισραηλινούς είναι μια πυκνοκατοικημένη περιοχή εκτάσεως περίπου 350 τετραγωνικών χιλιομέτρων. Ο παλαιστινιακός λαός υποδέχτηκε με ικανοποίηση την μονομερή αποχώρηση των ισραηλινών το έτος 2005 από τη Λωρίδα της Γάζας στην οποία το Ισραήλ αντιμετώπιζε σοβαρά ζητήματα ασφαλείας και διαχείρισης της κατάστασης, εκλαμβάνοντας την ως απαρχή δημιουργίας ανεξάρτητου Παλαιστινιακού Κράτους. Οι δυσκολίες και τα προβλήματα για την επίτευξη του στόχου αυτού εξακολουθούν να είναι τεράστια πάρα τα σχετικά σχέδια που διαδέχονται το ένα το άλλο. Η κατάσταση μετά την αποχώρηση του ισραηλινού στρατού παραμένει ιδιόρρυθμη και είναι ακανθώδη τα ζητήματα που πρέπει να διαχειριστεί η Παλαιστινιακή Αρχή στην μικρή εδαφική της επικράτεια αφού το Ισραήλ διατηρεί απόλυτο έλεγχο στην κίνηση ανθρώπων και αγαθών ενώ έχει υψώσει μεταφορικά και κυριολεκτικά τείχος ελέγχου των συνόρων.¹⁵⁸

Αν και με το βλέμμα μόνιμα στραμμένο στον εθνικό στόχο, η Παλαιστινιακή Αρχή δεν έμεινε αδρανής στα θέματα του δικαίου της θάλασσας. Καθόρισε ΑΟΖ δηλώνοντας τα δικαιώματα της Παλαιστίνης σύμφωνα με το άρθρο 57 της UNCLOS στην οποία προσχώρησε στις 2 Ιανουαρίου 2015, σε αποστάσεις έως 200 nm από τη γραμμή βάσης.¹⁵⁹

Η Τουρκία μετά την ραγδαία επιδείνωση των σχέσεων της με το Ισραήλ με αφορμή τα γεγονότα του Mavi Marmara¹⁶⁰ στις 30/10/2010 εμφανίζεται ως προστάτης¹⁶¹ των Παλαιστίνιων με ακραία ρητορική κατά του Ισραήλ¹⁶². Διατηρεί παράλληλα ρόλο υποστήριξης των μουσουλμανικών πληθυσμών της περιοχής εκφράζοντας συχνά αντισημιτική πολιτική και θέσεις. Χρησιμοποιώντας τη σαθρή θεωρία των διαδρόμων που ενώνουν μη γειτονικές χώρες κατά το πρότυπο του Συμφώνου Τουρκίας – Λιβύης,

¹⁵⁸ Andura, S. & Korany, D. (2014). Energy in the Eastern Mediterranean: Promise or Peril Joint Report by the Egmont Institute and the Atlantic Council.

¹⁵⁹ Δαφνής, Γ. (1997). Η Ελλάς μεταξύ δύο πολέμων 1923-1940. Αθήνα: Κάκτος.

¹⁶⁰ Επίθεση των ειδικών δυνάμεων του Ισραήλ εναντίον πλοίων που μετέφεραν ανθρωπιστική βοήθεια στην αποκλεισμένη Λωρίδα της Γάζας.

¹⁶¹ Jerusalem Post: Η αυξανόμενη χωρική των αντι-Ισραηλινών δηλώσεων από την Τουρκία, ιδίως όσον αφορά τον τοξικό συνδυασμό θρησκευτικής και ακραίας εθνικιστικής ρητορικής από το κυβερνών κόμμα, γίνεται ολοένα και μεγαλύτερη απειλή για το Ισραήλ και την περιφερειακή σταθερότητα (<https://www.tovima.gr/2020/07/16/world/jerusalem-post-diarkos-ayksanomeni-apeili-gia-to-israil-i-tourkia/> Είσοδος 17.12.2020

¹⁶² Ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν τον Φεβρουάριο του 2020 δήλωσε ότι το ζήτημα (ορισμού ως πρωτεύουσας του Ισραήλ) της Ιερουσαλήμ αποτελεί «κόκκινη γραμμή» για την Τουρκία, ενώ κάλεσε τις μουσουλμανικές χώρες να αναλάβουν την ευθύνη για την προστασία των δικαιωμάτων των Παλαιστίνιων (<https://www.naftemporiki.gr/story/1559056/erntogan-den-tha-epitrepsoume-tin-efarmogi-tou-deal-tou-aiona>, είσοδος 17/12/2020)

προσπάθησε εντός του έτους 2020 να δελεάσει την Παλαιστινιακή Αρχή για να οριοθετήσουν μεταξύ τους θαλάσσιες ζώνες.¹⁶³ Το εγχείρημα αυτό δεν έχει πιθανότητες επιτυχίας καθώς ο αγώνας των Παλαιστίνων για ίδρυση ανεξάρτητου κράτους επικεντρώνεται στη ξηρά και στα εδάφη που θα καταλαμβάνει το κράτος και όχι στις θαλάσσιες ζώνες.

Οι Παλαιστίνιοι επιζητούν την στήριξη και τη συμπάθεια των χωρών της Μεσογείου και όχι την αντιπαράθεση προς εξυπηρέτηση των συμφερόντων της Τουρκίας ή τρίτων χωρών. Γνωρίζουν καλά εξάλλου και σε κάθε περίπτωση δεν πρέπει να λησμονείται η εξ αρχής σταθερή στήριξη της Ελλάδας στον αγώνα τους για επίλυση του Παλαιστινιακού ζητήματος και την ίδρυση ανεξάρτητου Παλαιστινιακού κράτους. Η ελληνική αυτή στάση δεν ήταν χωρίς κόστος αφού στοίχησε στη χώρα την μακρά καθυστέρηση αναγνώρισης του κράτους του Ισραήλ, μόλις στις 21 Μαΐου 1990 και ανάλογη επιβράδυνση στη δημιουργία σχέσεων φιλίας και συνεργασίας.¹⁶⁴ Αντίθετα υπήρξε προσέγγιση και σημαντική πολύπλευρη συνεργασία Ισραήλ - Τουρκίας οποία όμως ναυάγησε το 2010 στα νερά της Ανατολικής Μεσογείου στον μοιραίο πλου του «Mavi Marmara».

2.9 Ιταλία. Η συμφωνία θαλάσσιας οριοθέτησης με την Ελλάδα

2.9.1 Η περίοδος της Ιταλοκρατίας στο Αιγαίο. Οι Συμφωνίες Ιταλίας - Τουρκίας για την Δωδεκάνησο

¹⁶³ Την ετοιμότητα της Παλαιστινιακής Αρχής να ξεκινήσει τη διαπραγμάτευση για οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών με την Τουρκία, εξέφρασε ο παλαιστίνιος πρεσβευτής στην Άγκυρα, Φαέντ Μουσταφά τον Ιούνιο του 2020. Τις θέσεις αυτές δεν υιοθετήθηκαν από την Παλαιστινιακή ηγεσία. (<https://www.liberal.gr/diplomacy/paralogismos-apo-palaistiniou-theloun-aoz-me-tourkia-sta-protura-tou-tourkolibukou-mnimoniou/308839>, Είσοδος 10/12/2020)

¹⁶⁴ Δημοσθένης Κωνσταντίνου, Ιστορικό της de jure διαδικασίας αναγνώρισης του Κράτους του Ισραήλ, https://infoognomonopolitics.gr/2020/04/blog-post_1852-5/

Εικόνα 24: LE ISOLE ITALIANE DELL'EGEO Πηγή ilpostalista.it

Τα Δωδεκάνησα βρέθηκαν υπό ιταλική κυριαρχία αμέσως μετά τον ιταλοτουρκικό πόλεμο του 1912. Η σύγκρουση ξεκίνησε τον Σεπτέμβριο του 1911 και τον Απρίλιο του 1912 ο ιταλικός στρατός κατέλαβε τα Δωδεκάνησα. Με τη Συνθήκη Ειρήνης της 15^{ης} Οκτωβρίου του 1912, η Τουρκία παραχώρησε την Τριπολιτίδα στην Ιταλία ενώ η Ιταλία διατήρησε «προσωρινά» υπό την κατοχή της τα Δωδεκάνησα. Το 1915 η Μεγίστη (Καστελόριζο) πέρασε στην κυριαρχία των Γάλλων και στη συνέχεια των Ιταλών.¹⁶⁵

¹⁶⁵Διβάνη Λένα – Κωνσταντοπούλου Φωτεινή. «Δωδεκάνησος. Η μακρά πορεία προς την ενσωμάτωση». Διπλωματικά έγγραφα από το ιστορικό αρχείο του Υπουργείου Εξωτερικών. Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1996, σελ 17

Εικόνα 25: Μεγίστη. Πηγή Τα Νέα

Εικόνα 26: Ρόδος το Διοικητήριο. Η Ιταλική περίοδος της Δωδεκανήσου Πηγή, Ροδιακή

Η επίσημη παραχώρηση των νησιών στην Ιταλία έγινε με τη Συνθήκη Ειρήνης¹⁶⁶ που υπεγράφη στις 24 Ιουλίου 1923 στη Λωζάννη¹⁶⁷ μεταξύ της Τουρκίας, της Γαλλίας, της

¹⁶⁶ Το κείμενο της Συνθήκης της Λωζάννης. Ανακτήθηκε 10/12/2020. Πηγή «Καθημερινή». https://s.kathimerini.gr/resources/article-files/syn8hkh_lwzannhs_plhres_keimeno.pdf

¹⁶⁷ Κοντάκης Γιάννης, *Το ζήτημα του Καστελόριζου στις σχέσεις Ιταλίας-Τουρκίας*, Ροδιακή 16/11/2020 ανακτήθηκε στις 30.11.2020 από <https://www.rodiki.gr/article/447610/to-zhthma-toy-kastelorizoy-stis-sxeseis-italias-toyrkias>

Ελλάδας, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ιταλίας, της Ιαπωνίας, της Ρουμανίας και του Βασιλείου Σέρβων, Κροατών και Σλοβένων που τα ονόμασε «Ιταλικά νησιά του Αιγαίου» (Isole Italiane dell' Egeo) υπάγοντας τη κτήση της στην αρμοδιότητα του Ιταλικού Υπουργείου Εξωτερικών. Η παραίτηση της Τουρκίας από την κυριαρχία της σε όλα τα νησιά που είναι σε απόσταση μεγαλύτερη των τριών μιλίων από την ασιατική ακτή, συνδυαστικά με το γεγονός ότι τα Ίμια είναι σε απόσταση 3,65 μιλίων από την τουρκική ακτή, καθώς και η εκχώρηση της κυριαρχίας ολοκλήρου του Δωδεκανησιακού συμπλέγματος στην Ιταλία, συνθέτουν μια σαφή νομική εικόνα για την έλλειψη οποιουδήποτε δικαιώματος της Τουρκίας στη συγκεκριμένη νησίδα.

Με συνυποσχετικό που υπέγραψαν οι δύο χώρες στις 30 Μαΐου 1929 και επικύρωσαν στις 3 Αυγούστου 1931, κατέθεσαν στο Διαρκές Δικαστήριο Διεθνούς Δικαιοσύνης το ερώτημα εάν μια σειρά από νησίδες και βράχους, κυρίως στην περιοχή του Καστελλορίζου, ανήκουν στην κυριαρχία της Ιταλίας ή της Τουρκίας. Η συγκεκριμένη διαφωνία δεν εκδικάστηκε ποτέ γιατί μετά την ιταλοτουρκική Συμφωνία του 1932 οι δύο χώρες ζήτησαν τη διαγραφή της υπόθεσης από το πινάκιο. Από το ιστορικό της υπόθεσης όμως συμπεραίνουμε ότι σε κάθε περίπτωση οι νησίδες Ίμια δεν ήταν τμήμα των περιοχών που αμφισβητούνταν.¹⁶⁸

Στις 4 Ιανουαρίου 1932 η Ιταλία και η Τουρκία υπέγραψαν στην Άγκυρα Συμφωνία αναφορικά με την οριοθέτηση των χωρικών υδάτων μεταξύ Καστελλορίζου και ακτής της Ανατολίας η οποία άρχισε να ισχύει στις 10 Μαΐου του 1933 και πρωτοκολλήθηκε στην Κοινωνία των Εθνών στις 24 Μαΐου 1933 με ιταλική πρόταση. Με τη Συμφωνία ρυθμίστηκε η κυριαρχία επί των νησίδων που είχαν αποτελέσει αντικείμενο της διαφωνίας όπως και επί της νήσου Kara Ada. Οροθετήθηκαν, επιπλέον, τα χωρικά ύδατα γύρω από τις εν λόγω νησίδες. Την ημέρα της υπογραφής της Συμφωνίας τα δύο συμβαλλόμενα μέρη αντήλλαξαν επιστολές με τις οποίες επιβεβαιωνόταν ότι δεν απέμειναν σημεία διαφωνίας ως προς την αμοιβαία εδαφική κυριαρχία ενώ συμφωνήθηκε να συναντηθούν εμπειρογνώμονες για να χαράξουν επακριβώς τη θαλάσσια μεθόριο μεταξύ της υπόλοιπης Δωδεκανήσου και της τουρκικής ακτής.

Ιταλία και Τουρκία στις 28 Δεκεμβρίου 1932 στην Άγκυρα υπέγραψαν μία συμπληρωματική συμφωνία (Πρακτικό – Proces Verbal) με την ίδια ημερομηνία έτσι ώστε να οροθετηθούν τμήματα των υδάτων μεταξύ της τουρκικής ακτής και της Δωδεκανήσου.¹⁶⁹ Η παραπάνω συμφωνία χάραξε την οροθετική γραμμή ανάμεσα στα νησιά που ανήκαν στο

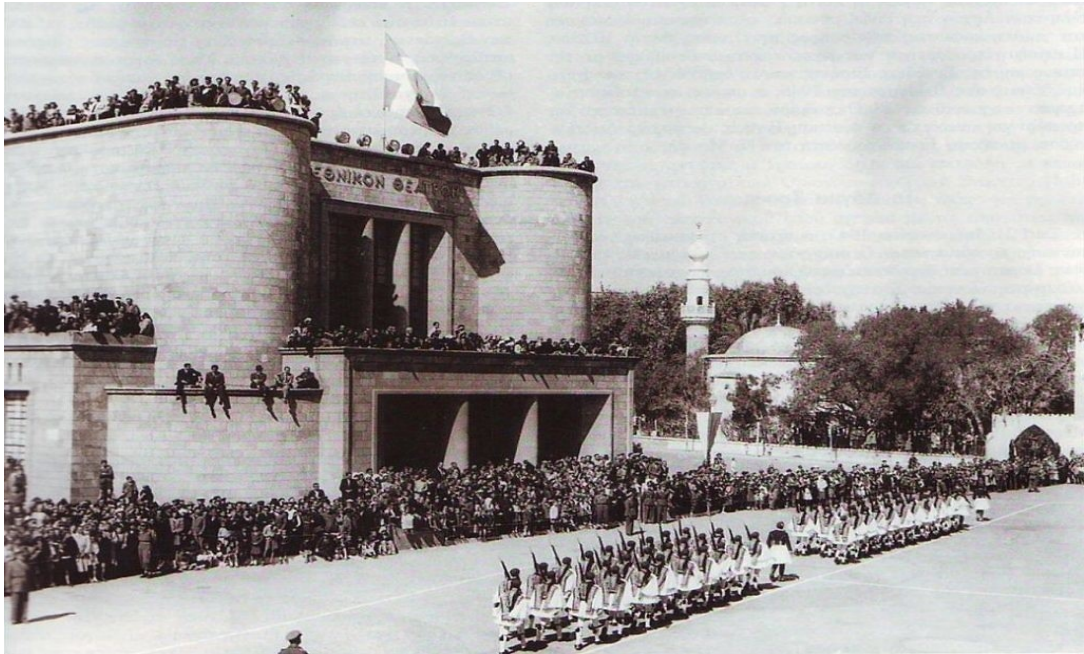
¹⁶⁸ Γεωργής, Γ., Κ. Η., & Γιωργαλλής, Κ. (2017). Λωζάννη 1923: Διαχρονικές προσεγγίσεις και εκτιμήσεις. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

¹⁶⁹ Συρίγος Άγγελος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, Εκδόσεις Πατάκη, 4η έκδοση, Αθήνα 2020

συγκρότημα της Δωδεκανήσου, από το δυτικό άκρο της οροθετικής γραμμής της Συμφωνίας του Ιανουαρίου του 1932 μέχρι τα ύδατα βορείως της νήσου Γάιδαρος και νότια της νησίδας Θεοπόρη. Ειδικότερα, το Πρακτικό του Δεκεμβρίου 1932 όρισε 37 σημεία με βάση τα οποία χαρακτήκε η οροθετική γραμμή. Ανάμεσα σε αυτά το σημείο 30 ορίζει τη συνοριακή γραμμή ως διερχόμενη στο μέσον της απόστασης μεταξύ των «βράχων» (Rks) Kardak και της νήσου Kato στην ακτή της Ανατολίας. Η οροθετική γραμμή καθορίζει τις περιοχές οι οποίες ανήκουν στις δύο χώρες αντιστοίχως. Το Πρακτικό δεν κατατέθηκε στην Κ.Τ.Ε. από την Ιταλία, που ήταν μέλος της τότε, πιθανώς γιατί θεωρήθηκε σαν παρακολούθημα της Συμφωνίας του Ιανουαρίου 1932. Παρόλα αυτά η χαραχθείσα συνοριακή γραμμή εφαρμόστηκε στην πράξη ενώ εμφανίζεται στους βασικότερους ναυτιλιακούς χάρτες και μέχρι την κρίση των Ιμίων, δεν υπήρχε αμφισβήτηση από την Τουρκία.

Τα Δωδεκάνησα ενσωματώθηκαν στην Ελλάδα με τη Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων της 10^{ης} Φεβρουαρίου 1947 ανάμεσα στην Ιταλία και τους Συμμάχους κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η Ελλάδα επικύρωσε τη Συνθήκη στις 28 Οκτωβρίου 1947 και την κύρωσε με το ΝΔ 423/1947. Με τον Ν 518/1948 «περί προσαρτήσεως της Δωδεκανήσου εις την Ελλάδα» έκλεισε από την άποψη του εσωτερικού δικαίου η διαδικασία της προσάρτησης και οι νησίδες Ίμια (αναφερόμενες στον Ν 518/1948 ως Λιμνιά) εντάχθηκαν στην Επαρχία της Καλύμνου.¹⁷⁰ Σπουδαία και θεμελιώδης είναι η σημασία της ενσωμάτωσης της Δωδεκανήσου στον Εθνικό κορμό και της επηρείας των νησιών στα θαλάσσια σύνορα της χώρας καθώς σηματοδότησε την επέκταση της Ελλάδας στην λεκάνη της Μεσογείου δηλαδή στον επί χιλιετίες φυσικό της χώρο.

¹⁷⁰Οι διεκδικήσεις της Τουρκίας στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο, το Διεθνές Δίκαιο και ο ρόλος του Καστελόριζου. Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, 2019, σελ. 5

Εικόνα 27: Ρόδος, 7 Μαρτίου 1948. Ενσωμάτωση Δωδεκανήσου Πηγή. ΥΠΙΕΞ

2.9.2 Οριοθέτηση ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας

Η Ελλάδα στις 9 Ιουνίου 2020 υπέγραψε στην Αθήνα την ιστορική συμφωνία οριοθετήσεως ΑΟΖ με την Ιταλία που σηματοδοτεί την αλλαγή της εξωτερικής της πολιτικής ως προς την εφαρμογή του Δικαίου της θάλασσας όσο και ως προς την στάση της απέναντι στην στρατηγική περικύκλωσης της που εφαρμόζει η Τουρκία. Η συμφωνία Ελλάδας-Ιταλίας ήταν η πρώτη που πραγματοποιήθηκε και η πλέον προφανής αφού υπήρχε ήδη συμφωνία οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας μεταξύ των δύο κρατών. Αν και οι δύο χώρες είχαν συμφωνήσει για τις γεωγραφικές συντεταγμένες, η Ιταλία υποστήριζε ότι έχει παραδοσιακά αλιευτικά δικαιώματα στο Ιόνιο Πέλαγος, που φτάνουν τα 6 μίλια από τα ελληνικά χωρικά ύδατα.¹⁷¹

Στις 24 Μαΐου του 1977 Ελλάδα και Ιταλία υπέγραψαν τη συμφωνία για οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας στο Ιόνιο Πέλαγος. Οι κυβερνήσεις Κωνσταντίνου Καραμανλή και Τζούλιο Αντρέοτι είχαν συνυπογράψει την μοναδική έως το 2020 συμφωνία οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας που έχει συνάψει η Ελλάδα με γειτονική της χώρα. Σαράντα τρία χρόνια μετά, οι δύο χώρες επέκτειναν τις μεταξύ τους οριοθετήσεις από τον βυθό της υφαλοκρηπίδας προς τα υπερκείμενα ύδατα της ΑΟΖ, ανανεώνοντας τη συμφωνία του 1977.

¹⁷¹Cariotis&Ignatiou, 2014

Το αλιευτικό ζήτημα ρυθμίστηκε ταυτόχρονα με την συμφωνία της ΑΟΖ με Κοινή Δήλωση Ελλάδας-Ιταλίας με γνωστοποίηση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όπου ζητείται από τις δύο χώρες η τροποποίηση του κανονισμού κοινής αλιευτικής πολιτικής προκειμένου όταν η Ελλάδα επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της έως τα 12 ναυτικά μίλια να διατηρηθεί το δικαίωμα αλιείας των Ιταλών μεταξύ 6-12 ν.μ., που σήμερα αποτελούν διεθνή ύδατα. Τα δικαιώματα των Ιταλών αλιέων αφορούν τον αριθμό των σκαφών και τα είδη που μπορούν να αλιεύσουν και εξαιρούνται τα είδη που ψαρεύουν οι Έλληνες αλιείς. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η αναφορά στο δικαίωμα επέκτασης των Ελληνικών χωρικών υδάτων που προδιαγράφει την επόμενη ελληνική κίνηση.

Η οριοθετική γραμμή του 1977 για την υφαλοκρηπίδα επεκτάθηκε και στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη¹⁷². Διαμορφώθηκε μια συμφωνία ενιαίων θαλάσσιων ορίων με συμπαγή δέσμη κυριαρχικών δικαιωμάτων που αφορούν την εκμετάλλευση θαλάσσιων πόρων στο υπέδαφος, το βυθό και τα υπερκείμενα ύδατα. Η οριοθέτηση ΑΟΖ με την Ιταλία είναι σημαντική, διότι επιλύει μια εκκρεμότητα πολλών ετών ανάμεσα σε δύο κράτη που διατηρούν ένα πολύ καλό επίπεδο στις διμερείς σχέσεις και προσφέρει την προοπτική ενός πιο αποτελεσματικού άξονα διμερούς συνεργασίας.

Η συμφωνία που συνυπέγραψαν ο Νίκος Δένδιας και ο Λουίτζι ντι Μάιο εδράζεται στις διατάξεις της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982. Υπάρχουν πέντε άρθρα, τα οποία εφαρμόζουν την οριοθετική γραμμή της ελληνοϊταλικής συμφωνίας του 1977. Στο άρθρο 4 υπογραμμίζεται ότι στη συμφωνία δεν θίγεται η διεξαγωγή των αλιευτικών δραστηριοτήτων με βάση τους κανόνες εφαρμογής τους και τους κανονισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ελληνο-ιταλική συμφωνία για την ΑΟΖ δημιουργεί παράλληλα νομική βάση οριοθέτησης που βασίζεται στη μέση γραμμή και αναγνωρίζει επήρεια στα ελληνικά νησιά, που συγκρούεται με τα αυθαίρετα επιχειρήματα της Τουρκίας.¹⁷³

2.9.3 Ο αντίκτυπος της συμφωνίας

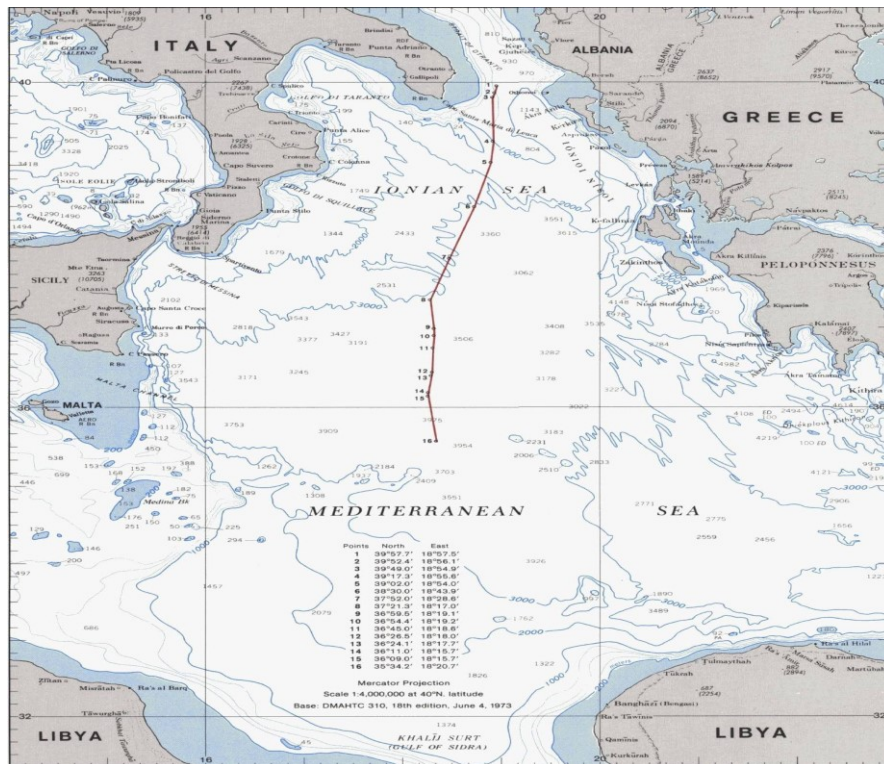
¹⁷²Αθανασόπουλος, Α. (2020). Την συμφωνία αυτή ακολούθησε η Συμφωνία Ελλάδας – Αιγύπτου για την ΑΟΖ. ΤΟ ΒΗΜΑ. Διαθέσιμο στο: <https://www.tovima.gr/2020/08/07/politics/apokleistiko-ayti-einai-i-symfonia-aoz-ellados-aigyptou/> [Ανάκτηση 10.08.2020]

¹⁷³Βαληνάκης, Γιάννης. ΑΟΖ: Ελλάς επί τέσσερα – Η Ελλάδα των τεσσάρων θαλασσών, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2020

Σε μια περίοδο γεωπολιτικών εντάσεων, Ελλάδα και Ιταλία προχώρησαν στη σύναξη μιας συμφωνίας με βάση το διεθνές δίκαιο. Η επόμενη μέρα βρίσκει την Ελλάδα να επικεντρώνεται στην επέκταση αυτής της στάσης στις προσεχείς διαπραγματεύσεις με άλλα κράτη αλλά και στην συνολική αναβάθμιση της παρουσίας της στην Ανατολική Μεσόγειο.

Εικόνα 28: Θαλάσσιες Ζώνες Ελλάδας – Ιταλίας. Πηγή Ναυτικά Χρονικά

Εικόνα 29: Χάρτης ΑΟΖ Ελλάδας – Ιταλίας. Πηγή Υπουργείο Εξωτερικών

Η συμφωνία που υπεγράφη στέλνει το σωστό μήνυμα προς τις κυβερνήσεις της Τρίπολης και της Άγκυρας¹⁷⁴ που με τη σύμπραξη τους στα τουρκολιβυκά memora, αδιαφορώντας για τις διατάξεις του Δικαίου της Θάλασσας προκάλεσαν διπλωματική αναταραχή και διακρατικές εντάσεις στη Ανατολική Μεσόγειο που οδήγησαν στα πρόθυρα πολεμικής σύγκρουσης Ελλάδα και Τουρκία, σε αύξηση των εξοπλιστικών δαπανών και σε θερμά επεισόδια όπως η επακούμβηση της φρεγάτας «Λήμνος» στην τουρκική φρεγάτα «Kemal Reis» το καλοκαίρι του 2020 και την πρόκληση εκτεταμένων ζημιών. Έτσι, λοιπόν, η ελληνο-ιταλική συμφωνία έρχεται σε μία κομβική χρονική περίοδο με σκοπό να αποδομήσει τη συγκεκριμένη προσπάθεια της Άγκυρας και να αποδυναμώσει τη θέση της στην Μεσογειακή σκακιέρα¹⁷⁵. Παράλληλα ξεκλειδώσε την προοπτική οριοθετήσεων ΑΟΖ με Αλβανία και κυρίως με την Αίγυπτο που επί της ουσίας θα ακύρωνε πλήρως το Τουρκολιβυκό μνημόνιο και κάθε θεωρία ύπαρξης «τουρκικής υφαλοκρηπίδας» έξω από Κρήτη, Κάσο και Κάρπαθο.¹⁷⁶

Η ελληνο-ιταλική συμφωνία μπορεί να θεωρηθεί και ως ουσιώδης αντίδραση της Ευρώπης στην υπογραφή του προσφάτου μνημονίου ζωνών θαλάσσιας δικαιοδοσίας που σύναψαν Τρίπολη και Άγκυρα. Κρίνεται απαραίτητο η αντίδραση αυτή να έχει και διπλωματική συνέχεια και να είναι παρόμοιας έντασης ώστε να επιβληθούν οι κανόνες του διεθνούς δικαίου με στόχο την αποδυνάμωση κάθε δραστηριότητας για την νομιμοποίηση των αναθεωρητικών πολιτικών της Τουρκίας και την ανάδειξη της τουρκικής παραβατικότητας σε διεθνές επίπεδο.¹⁷⁷

Παράλληλα, μαζί με την υπάρχουσα πρόταση θα πρέπει να οριστικοποιηθούν τα όρια για την υφαλοκρηπίδα των Οθωνών και της Ερεικούσας, γεγονός που φέρει σημαντικό βάρος για την ελληνική θέση συγκριτικά με την ελληνο-τουρκική διένεξη για το Καστελόριζο.

¹⁷⁴Αθανασόπουλος, Α. (2019). Τα απόρρητα έγγραφα για τις θαλάσσιες ζώνες – Ο ρόλος της Λιβύης, η αδράνεια της Ελλάδας, η τουρκική «εισβολή». ΤΑ ΝΕΑ. Διαθέσιμο στο: <https://www.tanea.gr/2019/12/09/politics/ta-aporrita-arxeia-gia-tis-thalassies-zones-o-rolis-tis-livyis-i-adraneia-tis-elladas-i-tourkiki-eisvoli/> [16.08.2020]

¹⁷⁵Τσάλτας, Γ., & Αναγνώστου, Χ. (2014). Αιγαίο και Νοτιοανατολική Μεσόγειος Σύγχρονες προκλήσεις και προοπτικές εκμετάλλευσης υποθαλάσσιων ενεργειακών φυσικών πόρων. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.

¹⁷⁶Σαββαΐδης Γ. Εισήγηση στις 15 Νοεμβρίου 2019 στα Σεμινάρια του Κύκλου της Ρόδου με θέμα «Προετοιμασία και Διεξαγωγή Διαπραγματεύσεων επί Ζητημάτων Εθνικού Ενδιαφέροντος», Μονάδα Έρευνας για την Ευρωπαϊκή και Διεθνή Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση.

¹⁷⁷Βαληνάκης, Γιάννης. ΑΟΖ: Ελλάς επί τέσσερα – Η Ελλάδα των τεσσάρων θαλασσών, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2020

2.10 Επέκταση ελληνικών χωρικών υδάτων στα 12 ν.μ. στο Ιόνιο

Σπουδαία εξέλιξη με πολλές παραμέτρους αποτελεί η απόφαση της Ελλάδας που επισήμως εκφράστηκε στη Βουλή από τον Έλληνα Πρωθυπουργό Κ. Μητσοτάκη στις 26.08.2020 για επέκταση της ελληνικής χωρικής θάλασσα από τα 6 στα 12 ν.μ στην θαλάσσια περιοχή του Ιονίου έως και το ακρωτήριο Ταίναρο, σύμφωνα με το άρθρο 3 της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας. Το σχετικό Προεδρικό Διάταγμα τέθηκε σε ισχύ στις 27/12 με την δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, και αναφέρεται σε κλείσιμο κόλπων και χάραξη ευθειών γραμμών βάσης στο Ιόνιο έως το ακρωτήριο Ταίναρο της Πελοποννήσου και θα εισαχθεί στη Βουλή τον Ιανουάριο του 2021 για να γίνει νόμος του κράτους.

Το νομοσχέδιο περιλαμβάνει 5 άρθρα. Η ισχύς του αφορά τις ηπειρωτικές ακτές, τα νησιά και τους βράχους κατά το άρθρο 121 του Δικαίου της Θάλασσας. Το δεύτερο άρθρο αφορά το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης μετά του υπερκείμενου εναερίου που καθορίζεται στα 12 ναυτικά μίλια και υπολογίζεται από τις γραμμές βάσης των ακτών, συμπεριλαμβανομένων των γραμμών κλεισίματος κόλπων και των ευθειών γραμμών βάσης επί της φυσικής ακτογραμμής. Το τρίτο άρθρο τονίζεται πως όπου στην εσωτερική νομοθεσία γίνεται αναφορά στην αιγιαλίτιδα αυτή είναι πλάτους 12 ναυτικών μιλίων. Το άρθρο τέσσερα περιλαμβάνει την αλιεία από αλιευτικά σκάφη της ΕΕ που μπορεί να επιτραπεί, με απόφαση του υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης.

Η εξέλιξη αυτή θα επηρεάσει άμεσα την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών Ελλάδας – Αλβανίας καθώς και την έκταση της συμφωνηθείσας Προσφυγής των δυο χωρών στο Διεθνές Δικαστήριο. Πολύ πριν τη δημοσίευση του ΠΔ, ήδη από τον Αύγουστο 2020, το Αλβανικό Υπουργείο Εξωτερικών εξέφρασε την συναινετική θέση ότι «η Ελλάδα, όπως κάθε άλλο κράτος μέλος της Συμφωνίας του Θαλάσσιου Δικαίου (UNCLOS) όπου το επιτρέπει η Γεωγραφία και δεν παραβιάζονται τα κυρίαρχα δικαιώματα άλλου κράτους, έχει δικαίωμα επέκτασης των χωρικών υδάτων. Η ευρωπαϊκή προοπτική της Αλβανίας και η έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων αποτελεί ισχυρότατο δέλεαρ για περιορισμό της τουρκικής επιρροής και την τήρηση θετικής στάσης από την Αλβανική πλευρά η οποία σε τελική ανάλυση εξυπηρετεί πρωτίστως την ίδια την Αλβανία καθώς την φέρνει εγγύτερα στην ευρωπαϊκή οικογένεια. Η απόφαση Ελλάδας και Αλβανίας να προσφύγουν στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης για οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών είναι εξ αντικειμένου σημαντική.

Πιθανόν να προηγηθεί αύξηση των Ελληνικών χωρικών υδάτων στο Ιόνιο¹⁷⁸ πράγμα που θα απομειώσει την έκταση της οριοθετούμενης θαλάσσιας επιφάνειας.¹⁷⁹ Πρώτη φορά η χώρα μας συμφωνεί με γειτονικό κράτος για δικαστική προσφυγή στο ICJ και αποτελεί διπλωματική κίνηση. Θετική για την Ελλάδα απόφαση θα αποτελέσει δεδικασμένο σε όμοιες ελληνοτουρκικές διαφορές στο Αιγαίο. Από την μια πλευρά υπάρχει ηπειρωτική ακτή και από την άλλη νησιά. Πρόκειται για περίπτωση ad hoc.¹⁸⁰ Η Ελλάδα το 2009 επί κυβερνήσεως Κώστα Καραμανλή σύναψε συμφωνία με το βαλκανικό κράτος, για ενιαία θαλάσσια όρια, η οποία κρίθηκε αντισυνταγματική από την Αλβανία και δεν εφαρμόστηκε. Η μέθοδος οριοθέτησης που υιοθετήθηκε ήταν αυτή αυστηρής χάραξης της μέσης γραμμής με συνολικό μήκος που έφθανε τα 64,4 ναυτικά μίλια.¹⁸¹ Ενώ η συμφωνία ήταν έτοιμη προς κύρωση, η αντιπολίτευση της Αλβανίας με υποκίνηση της Τουρκίας άσκησε προσφυγή στο Αλβανικό Συνταγματικό Δικαστήριο, υποστηρίζοντας ότι τα ελληνικά βραχώδη νησιά βόρεια της Κέρκυρας, δεν δικαιούνται ΑΟΖ και ότι δεν υπήρχε εξουσιοδότηση από τον Πρόεδρο της Αλβανίας για διαπραγματεύσεις. Η συμφωνία αυτή δεν ίσχυσε ποτέ.¹⁸²

Οι προσεχείς εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο ίσως περικλείονται σε αυτά που το Προεδρικό Διάταγμα επέκτασης της χωρικής θάλασσας στα 12 μίλια αναφέρει με έμφαση: «Η Ελλάδα επιφυλάσσεται για την άσκηση και στις λοιπές περιοχές της Επικράτειάς της των αντιστοίχων δικαιωμάτων της, όπως αυτά απορρέουν από τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, η οποία αποτυπώνει διεθνές εθιμικό δίκαιο».

Εικόνα 30: Χάρτης Παραχωρούμενων Περιοχών για Έρευνα Πηγή Υδρογραφική Υπηρεσία ΠΝ

¹⁷⁸ Το Βήμα, Φωτάκη Αλεξάνδρα, 18.05.2019, Ιόνιο: *Επέκταση των χωρικών υδάτων στα 12 μίλια*, Ανάκτηση 05/12/2020 <https://www.tovima.gr/2019/05/18/politics/ionio-epektasi-ton-xorikon->

¹⁷⁹ Ελλάδα – Αλβανία, ΑΟΖ μέσω Χάγης _ Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ. Σταύρος Τζήμας, 23.10.2020 Ανάκτηση 06/12/2020 από <https://www.kathimerini.gr/opinion/561129280/ellada-alvania-aoz-meso-chagis/>

¹⁸⁰ Η Αλβανίας έχει προχωρήσει σε συμφωνία οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας με την Ιταλία, μόλις το 1992, χωρίς να έχει καθοριστεί έως το 2020 ΑΟΖ μεταξύ τους

¹⁸¹ Στην περιοχή της Κέρκυρας, υπάρχουν ομάδες νησιδών. Η Ελλάδα έθεσε ζήτημα πλήρους επηρείας. Η Αλβανία συναίνεσε.

¹⁸² Cariotis&Ignatiou, 2014.

Κεφάλαιο 3: Η συνθήκη της Λωζάννης και η επιρροή της στις θαλάσσιες οριοθετήσεις.

3.1 Το πλαίσιο υπογραφής της συνθήκης

Μετά τη λήξη του Α Παγκοσμίου Πολέμου και τη πτώση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, οι Συμμαχικές Δυνάμεις προσήλθαν¹⁸³ σε διαπραγματεύσεις που οδήγησαν στην υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών στις 10 Αυγούστου του 1920¹⁸⁴ που αποτελούσε θρίαμβο για τις ελληνικές στρατηγικές επιδιώξεις καθώς πραγματοποιούσε την «Μεγάλη Ιδέα» και δημιουργούσε την Ελλάδα «των δυο ηπείρων και των επτά θαλασσών» ενώ παράλληλα επισφράγιζε τη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας.

Οι πολεμικές επιχειρήσεις όμως συνεχίστηκαν στο μικρασιατικό μέτωπο μεταξύ του Ελληνικού Στρατού και των τουρκικών δυνάμεων που δεν αποδέχθηκαν τη Συνθήκη με τελική πολιτική και στρατιωτική επικράτηση του Μουσταφά Κεμάλ που οδήγησε στην ίδρυση του Τουρκικού Κράτους.

Εικόνα 31: Ο Ελευθέριος Βενιζέλος υπογράφει τη Συνθήκη. Πηγή Πολυγνώση com

¹⁸³Ο.π. Ekinci, E. (2016). Treaty of Lausanne: Triumph or loss? Συνθήκη της Λωζάννης: Θρίαμβος ή απώλεια; από Daily Sabah Feature: <http://www.dailysabah.com/feature/2016/07/29/treaty-of-lausanne-triumph-or-loss> Ανάκτηση 06/12/2020, σελ 19

¹⁸⁴ Συρίγος Άγγελος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, Εκδόσεις Πατάκη, 4η έκδοση, Αθήνα 2020,

Ακολούθησε η υπογραφή της Συνθήκης της Λωζάννης στις 24 Ιουλίου 1923¹⁸⁵ ανάμεσα στις Συμμαχικές δυνάμεις και την Τουρκία, με την οποία αναθεωρήθηκαν οι διατάξεις της Συνθήκης των Σεβρών και αναγνωρίστηκαν τα όρια του σύγχρονου τουρκικού κράτους χωρίς τις πρώην αραβικές επαρχίες, με βρετανική κυριαρχία στην Κύπρο, ιταλική στη Δωδεκάνησο και ελληνική στο Βόρειο Αιγαίο. Οι Σύμμαχοι υποχώρησαν στα αιτήματά τους για αυτονομία του Κουρδιστάν, παραχώρηση εδαφών στην Αρμενία και σφαίρες επιρροής στην Μικρά Ασία. Τα στενά του Βοσπόρου¹⁸⁶ κηρύχθηκαν ανοιχτά για τη ναυσιπλοΐα.¹⁸⁷

3.2 Η Ελληνική κυριαρχία στα νησιά και στις θαλάσσιες ζώνες

Η Συνθήκη της Λωζάννης θέσπισε καθεστώς κυριαρχίας της Ελλάδας επί των νήσων και των αντίστοιχων θαλασσιών ζωνών του Αιγαίου. Κατά το διεθνές δίκαιο, ο νόμιμος τίτλος που αποκτάται μέσω συνθήκης αποτελεί την ισχυρότερη μορφή νομικής κυριαρχίας.¹⁸⁸ Με τη Συνθήκη της Λωζάννης κατ' ουσία έληξε ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος στα ανατολικά, καθώς και η σύγκρουση στο Μικρασιατικό μέτωπο μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας και αναγνωρίστηκε επίσημα η κυριαρχία της Ελλάδας στα νησιά που de facto κατείχε έως τότε.

Όσον αφορά στην κυριαρχία των μικρότερων νησιών και νησίδων η Συνθήκη επιβεβαίωσε την κατάσταση που υπήρχε και αναγνώρισε ότι τα νησιά που απείχαν λιγότερο των 3 μιλίων από την «Ασιατική ακτή» θα βρίσκονται υπό Τουρκική κυριαρχία με την μέτρηση να ορίζεται από την ασιατική ακτογραμμή και όχι από τα παράκτια νησιά.¹⁸⁹ Ειδικότερα, μεταξύ των ετών 1878 και 1913 η Ελλάδα κατέλαβε τη Λήμνο, τη Λέσβο, τη Χίο, τη Σάμο και την Ικαρία από την παρακμάζουσα Οθωμανική

¹⁸⁵ Κωνσταντίνος Αντωνόπουλος, (2018) Αναπληρωτής Καθηγητής Νομικής ΔΠΘ, Η Συνθήκη είναι σε ισχύ. Η ζωτικότητα και η συνεχιζόμενη σημασία της είναι ειδικότερα ορατή αναφορικά με τις εδαφικές διατάξεις της

¹⁸⁶ Υπήρξε αντικατάσταση ορισμένων διατάξεων από τη Συνθήκη του Μοντρέ που υπογράφηκε το 1936 μεταξύ της Ελλάδας και Τουρκίας με την οποία καταργήθηκε η διεύθυνση επιτροπής ελέγχου των στενών.

¹⁸⁷ Natalino, P. «The Aegean Demilitarization, Greek Turkish Relations and Mediterranean Security» The Aegean Issues: Problems and Prospects, 1989: 295-297.

¹⁸⁸ Ο.π. Γεωργής, Κύπρος 2017

¹⁸⁹ Ο.π Τσιούμης, 2008.

Αυτοκρατορία μέσω μιας σειράς επιτυχημένων στρατιωτικών επιχειρήσεων με δεδομένη την ύπαρξη σημαντικών ελληνικών πληθυσμών σε αυτά.¹⁹⁰

Το νομικό καθεστώς που διέπει την ελληνική κυριαρχία των νησιών του Βορείου Αιγαίου και του Νοτίου Αιγαίου διαφέρει. Η Συνθήκη της Λωζάννης αφορά το καθεστώς της κυριαρχίας για τα νησιά του Βορείου Αιγαίου ενώ οι διατάξεις για το καθεστώς κυριαρχίας των Δωδεκανήσων, εμπεριέχονται στη Συνθήκη των Παρισίων.¹⁹¹ Σε αντίθεση με τα νησιά του Βορείου Αιγαίου, η Ελλάδα δεν άσκησε ποτέ κυριαρχία στη Δωδεκάνησο από τότε που αναγνωρίστηκε ως ανεξάρτητο έθνος. Της παραχωρήθηκε μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, με τη Συνθήκη των Παρισίων, όταν ως νικήτρια χώρα μεταξύ των συμμαχικών δυνάμεων έλαβε τα κυριαρχικά δικαιώματα που είχαν χορηγηθεί στην Ιταλία με τη Συνθήκη της Λωζάννης. Με τον τρόπο αυτό συνδέονται οι δύο συνθήκες μεταξύ τους ως προς το ζήτημα της Ελληνικής κτήσης των νήσων του Αιγαίου, σχεδόν στο σύνολο τους.

Ως προς το νομικό πλαίσιο της Συνθήκης, οι ακόλουθες διατάξεις αφορούν τον προσδιορισμό της κυριαρχίας των νησιών. Με το άρθρο 15 επιβεβαιώθηκε η ιταλική κυριαρχία επί της Δωδεκανήσου. Στο άρθρο 12 επιβεβαιώνεται το θαλάσσιο όριο των 3 μιλίων, ως προς το ποια μικρότερα νησιά ή νησίδες θα τελούν υπό την ιταλική και τουρκική κυριαρχία αντίστοιχα. Το άρθρο 6 ορίζει στη δεύτερη παράγραφο ότι, «Ελλείψει διατάξεων για το αντίθετο, νησιά και νησίδες που βρίσκονται εντός τριών μιλίων από την ακτή περιλαμβάνονται στα σύνορα του παράκτιου κράτους». Το άρθρο 12 επιβεβαιώνει ότι η Τουρκία έχει κυριαρχία στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου «Ιμβρο και Τένεδο» ενώ ότι η Ελλάδα έχει κυριαρχία επί της «Λήμνου, της Σαμοθράκης, της Λέσβου, της Χίου, της Σάμου και της Ικαρίας».¹⁹² Η δεύτερη παράγραφος αυτού του άρθρου επαναλαμβάνει τη γενική δήλωση που αναφέρεται στο άρθρο 6 σχετικά με «τα νησιά που βρίσκονται σε απόσταση μικρότερη των τριών μιλίων από τις ακτές της Ασίας και παραμένουν υπό τουρκική κυριαρχία». Στη συνέχεια, το άρθρο 16 αναφέρει ότι: «Η Τουρκία παραιτείται από όλα τα δικαιώματα και τους τίτλους και σέβεται τα εδάφη που βρίσκονται εκτός των συνόρων που ορίζονται».

Το άρθρο 15 καλύπτει την κυριαρχία επί της Δωδεκανήσου. Η Τουρκία παραχώρησε 14 νησιά «και τα μικρά νησιά που εξαρτώνται από αυτά» στην Ιταλία

¹⁹⁰ Διβάνη Λένα «Δωδεκάνησος. Η μακρά πορεία προς την ενσωμάτωση». Διπλωματικά έγγραφα από το ιστορικό αρχείο του Υπουργείου Εξωτερικών. Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1996, σελ 100

¹⁹¹ Καρεκλάς, Ι. Διεθνές Δίκαιο: Με έμφαση στο Δίκαιο του Πολέμου. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2014.

¹⁹² Ο.π. Natalino, 1989

χρησιμοποιώντας την ακόλουθη γλώσσα: «Η Τουρκία αποποιείται υπέρ της Ιταλίας όλα τα δικαιώματα και τους τίτλους στα ακόλουθα νησιά: Στάμπαλις (Αστραπάλια), Ρόδος, Κάλκι (Χάλκη), Σκάρνταντο, Κασσό, Μισύρος, τη Λέρο, την Πάτμο, τη Λειψώνα, τη Σύμη και την Κω, τα οποία σήμερα καταλαμβάνουν η Ιταλία και τα νησάκια που εξαρτώνται από αυτά (Τμια), καθώς και το νησί Καστελόριζο».

Εικόνα 32: Νησιά του Αιγαίου πελάγους Πηγή Ν. Αυγερό

Η ορολογία των «εξαρτωμένων νησιών» - είναι διαφορετική από την αντίστοιχη που χρησιμοποιήθηκε στη Συνθήκη Ειρήνης του Παρισιού το 1947 με την Ιταλία, να παραδίδει 14 νησιά στην Ελλάδα, μαζί με τις «παρακείμενες νήσους» τους,¹⁹³ εκφράζεται όμως σύνδεση με τα μεγαλύτερα νησιά.

Το άρθρο 13 απαγόρευε την πλήρη στρατιωτικοποίηση της Λέσβου, της Χίου, της Σάμου και της Ικαρίας.¹⁹⁴ Δεν αναφέρεται στη Σαμοθράκη ή τη Λήμνο χρησιμοποιώντας την ακόλουθη γλώσσα: «η Ελληνική Κυβέρνηση δεσμεύεται να τηρήσει τους ακόλουθους περιορισμούς στα νησιά της Μυτιλήνης, της Χίου, της Σάμου και της

¹⁹³Ο.π. Ekinci, 2016

¹⁹⁴ Συρίγος Άγγελος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, Εκδόσεις Πατάκη, 4η έκδοση, Αθήνα 2020

Νικαρίας.¹⁹⁵ Καμία ναυτική βάση και οχύρωση δεν θα δημιουργηθεί στα εν λόγω νησιά. Τα ελληνικά στρατιωτικά αεροσκάφη απαγορεύεται να πετούν πάνω από το έδαφος των ακτών της Ανατολίας. Αμοιβαία, η Τουρκική κυβέρνηση θα απαγορεύσει στα στρατιωτικά αεροσκάφη της να πετούν πάνω από τα εν λόγω νησιά. Οι ελληνικές στρατιωτικές δυνάμεις θα περιοριστούν σε βοηθητικό σώμα στρατού και σε μια δύναμη χωροφυλακής και αστυνομίας ανάλογα με τη δύναμη που υπάρχει σε ολόκληρο το ελληνικό έδαφος. Σύμφωνα με το άρθρο 20, η Ελλάδα απέκτησε την κυριαρχία του συνόλου των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου, με εξαίρεση την Ίμβρο, την Τένεδο και τις Λαγούσες νήσους.

Εικόνα 33: Τουρκικά σύνορα όπως ορίστηκαν από τη Συνθήκη της Λωζάννης. Πηγή Ν. Αυγερό

Στη Λωζάννη καθορίστηκαν ουσιαστικά τα σύνορα ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία και ρυθμίστηκαν οι διακρατικές σχέσεις. Έγινε καθορισμός της ανταλλαγής πληθυσμών από την οποία εξαιρέθηκαν οι Έλληνες κάτοικοι της Κωνσταντινούπολης αλλά και οι μουσουλμάνοι που κατοικούσαν στην Δυτική Θράκη. Με τη Συνθήκη της Λωζάννης ξεκίνησε μία νέα περίοδος ανάμεσα στα δύο κράτη. Για ένα σημαντικό διάστημα, επικράτησε ειρήνη και αρμονική συνύπαρξη. Μετά τα μέσα του 20ου αιώνα ξεκίνησαν να εμφανίζονται σοβαρές αναταράξεις στις σχέσεις των δύο κρατών. Στο άρθρο 16 της συνθήκης η Τουρκία παραιτείται από όλες τις αξιώσεις που σχετίζονται με

¹⁹⁵Ο.π. Ekinci, 2016

τα νησιά και συνεπώς, δεν της επιτρέπεται καμία αμφισβήτηση στα πλαίσια της εθνικής κυριαρχίας της Ελλάδας σε αυτά.

Η Συνθήκη είναι εξαιρετικά σημαντική και σαφώς ισχύει και παράγει έννομα αποτελέσματα. Η Διαιτησία Ερυθραίας-Υεμένης (1998-1999), ερμηνεύει και εφαρμόζει τη Συνθήκη Ειρήνης της Λωζάννης, ιδίως το άρθρο 16, ως ισχύουσα και σημαντική, δίνοντάς της ερμηνεία.

Μετά την 15^η Ιουλίου 2016, όταν πραγματοποιήθηκε αποτυχημένη απόπειρα πραξικοπήματος στην Τουρκία, άρχισε στην τουρκική πολιτική σκηνή η συζήτηση για την αναθεώρηση της Συνθήκης της Λωζάννης. Ο Πρόεδρος Ερντογάν, αμφισβητώντας τη Συνθήκη έδωσε έναυσμα στην επιχειρηματολογία ότι η Τουρκία θα είναι ισχυρότερη μετά την αναθεώρησή της.¹⁹⁶ Ακολούθησε στρατηγική αναθεώρησης και άσκηση πίεσης προς την Ελλάδα με την ιδέα «Mavi Vatan», το Τουρκολιβυκό μνημόνιο και τη διπλωματία των NAVTEX που έχουν αύξηση την ένταση και δημιουργούν συνθήκες γενικής ανάφλεξης και στρατιωτικής σύγκρουσης στο Αιγαίο και την Μεσόγειο.¹⁹⁷

Το τελικό συμπέρασμα είναι ότι το εδαφικό καθεστώς των νησιών του Αιγαίου και κατ' επέκταση τα βασικά ζητήματα των θαλάσσιων οριοθετήσεων ρυθμίστηκαν με την υπογραφή της συνθήκης της Λωζάννης.

¹⁹⁶Safuogloy, M. TurksstilldebatewhetherTreatyofLausannewasfairtoTurkey. 26 01 2018. <https://www.trtworld.com/magazine/turkey-still-debates-whether-treaty-of-lausanne-was-a-fair-peace-deal-14632>.

¹⁹⁷Τσαρδανίδης Χαράλαμπος. (2013). Γιατί η Ελλάδα δεν μειονεκτεί έναντι της Τουρκίας. Η απομυθοποίηση ορισμένων παραδοχών. Από Foreign Affairs.gr. 19.04,2013

Κεφάλαιο 4: Η Ανατολική Μεσόγειος ως πεδίο σύγκρουσης συμφερόντων

4.1 Η γεωστρατηγική θέση

Παρατηρώντας τη συνολική γεωγραφική έκταση που καταλαμβάνει η Ανατολική Μεσόγειος διαπιστώνουμε ότι αποτελεί κόμβο μετακινήσεων, μεταφορών, οικονομικών συναλλαγών, πολιτικών αλληλοεπιδράσεων και σταυροδρόμι πολιτισμών. Αποτελεί διαχρονικά τον γεωπολιτικό και γεωοικονομικό χώρο του Ελληνισμού.

Εικόνα 34: Γεωστρατηγική θέση του Αιγαίου, Πηγή: Πρεβελάκης, 1998

Ειδικότερη γεωστρατηγική σημασία έχει το Αιγαίο Πέλαγος που ως θαλάσσια οδός λειτουργεί ως συνδετικός κρίκος της Μαύρης Θάλασσας και της Ανατολικής Μεσογείου. Μέσω του ελέγχου των στενών, η Τουρκία διαθέτει το κλειδί της Μαύρης Θάλασσας αλλά από το αρχιπέλαγος του Αιγαίου δίνεται η δυνατότητα άσκησης αποτελεσματικού ελέγχου των μετακινήσεων¹⁹⁸. Νοτιότερα η Κρήτη προσφέρει στρατηγική θέση στις θαλάσσιες οδούς που ακολουθούν το βασικό άξονα της Μεσογείου

¹⁹⁸ Πρεβελάκης, Γ.Σ. Γεωπολιτική της Ελλάδας. Αθήνα: Libro, 1998.

και οδηγούν στο Γιβραλτάρ ή στη διώρυγα του Σουέζ. Δυτικά στο Ιόνιο Πέλαγος, η Κέρκυρα δεσπόζει μεταξύ Αδριατικής και Βαλκανικής Χερσονήσου και διατηρεί τον έλεγχο του πορθμού του Οτράντο. Το σύνολο των ελληνικών θαλάσσιων δρόμων δίνουν τη δυνατότητα ανοίγματος της Βουλγαρίας στην Ανατολική Μεσόγειο¹⁹⁹ χωρίς να χρειαστεί η διέλευση από τον Βόσπορο.²⁰⁰ Το ίδιο ισχύει για το κράτος της Βόρειας Μακεδονίας και για τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Από τα ελληνικά νησιά του Αιγαίου καθίσταται δυνατός ο έλεγχος της Μικρασιατικής Ακτής. Η Λήμνος ελέγχει την έξοδο των Δαρδανελίων, η Χίος επιτηρεί τη Χερσόνησο του Τσεσμέ και τη Σμύρνη και από το νησιωτικό σύμπλεγμα της Δωδεκανήσου υπάρχει επαρκής έλεγχος της εξόδου προς την λεκάνη της νοτιοανατολικής Μεσογείου. Η εγγύτητα των νήσων στη Μικρασιατική Ακτή εκτός από τα πλεονεκτήματα που προσφέρει τα κάνει αρκετά ευάλωτα σε πιθανές επιθετικές ενέργειες εξ Ανατολών. Είναι ιδιαίτερα απαιτητική υπόθεση η αποτελεσματική άμυνα ενός μεγάλου πλήθους νησιών και νησίδων, στη σύγκρουση με έναν αντίπαλο, που διαθέτει πληθώρα μέσων και προσωπικού όπως οι τουρκικές Ένοπλες Δυνάμεις.²⁰¹ Τούτο γνωρίζει καλά η Ελλάδα που επιδιώκει να έχει ικανή αμυντική οργάνωση δαπανώντας σημαντικό μέρος του ΑΕΠ σε εξοπλισμούς²⁰² και διατηρεί αξιόμαχο στρατεύμα και εγνωσμένων δυνατοτήτων Πολεμική Αεροπορία και Ναυτικό.

Το νησιωτικό σύμπλεγμα της Μέγιστης, αποτελεί βασικό στόχο της Τουρκίας στη διεκδίκηση θαλασσιών ζωνών στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.²⁰³ Το κύριο επιχείρημα της εστιάζει στο εύρος των τουρκικών ακτών, που βρίσκονται σε πολύ μικρή απόσταση και το μήκος των ακτών του Καστελόριζου που εμφανίζεται ως δυσανάλογο προκειμένου να αιτηθεί την απόδοση της αιγιαλίτιδας ζώνης.²⁰⁴ Στην πραγματικότητα το Δίκαιο της Θάλασσας αναγνωρίζει πλήρη δικαιώματα των νησιών στις θαλάσσιες οριοθετήσεις και επίσης η Ρόδος απέχει μόνο 60 ναυτικά μίλια από τη Μεγίστη.²⁰⁵ Στην ευρύτερη θαλάσσια ζώνη υπάρχει προβολή ακτών και άλλων νησιών όπως είναι η Κάρπαθος, η Κάσος και η Κρήτη. Η υπόθεση της «νήσου των όφεων» (Serpent) και η

¹⁹⁹ Ο.π. Πρεβελάκης, 1998.

²⁰⁰ Ο.π. Καρακωστανόγλου, 1994

²⁰¹ Ο.π. Ergan, 2017

²⁰² Διβάνη Λένα – Κωνσταντοπούλου Φωτεινή. «Δωδεκάνησος. Η μακρά πορεία προς την ενσωμάτωσή». Διπλωματικά έγγραφα από το ιστορικό αρχείο του Υπουργείου Εξωτερικών. Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1996

²⁰³ Σιούσιουρας, Π. Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο. Αθήνα:: Ι. Σιδέρης, 2015.

²⁰⁴ Ο.π. Στρατή, 2012.

²⁰⁵ Ο.π. Καρυώτης, 2014

σχετική νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου (ICJ) επιβεβαιώνει ότι ένα νησί πολύ μικρότερο από το Καστελόριζο, μπορεί να έχει χωρικά ύδατα 12 ναυτικών μιλίων.

Η Ολομέλεια των Προέδρων των Δικηγορικών Συλλόγων Ελλάδος διοργάνωσε στη Μέγιστη τον Σεπτέμβριο του 2020 σημαντική επιστημονική εκδήλωση²⁰⁶ με μεγάλη συμμετοχή του νομικού κόσμου της χώρας με θέμα «Η οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών στην Ανατολική Μεσόγειο. Νομικά ζητήματα και προκλήσεις» όπου αναπτύχθηκαν τα ζητήματα που αφορούσαν τις ελληνικές συμφωνίες ΑΟΖ και τα θαλάσσια σύνορα της χώρας. Όπως επισημαίνεται στα συμπεράσματα της παρούσης το Καστελλόριζο μπορεί να φιλοξενήσει επιστημονικά συνέδρια και κύκλους σπουδών για το Δίκαιο της Θάλασσας. Κυρίως όμως η Ρόδος μπορεί να αναδειχθεί σε κέντρο εξειδικευμένων νομικών σπουδών στον τομέα αυτό λόγω της Έδρας του «Ινστιτούτου Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου» και του Πανεπιστημίου Αιγαίου.

Εικόνα 35: Ο Ελληνικός στόλος στην Ανατολική Μεσόγειο το 2020 Πηγή, hellenicnavy.gr

Οριοθετήσεις ΑΟΖ από την πλευρά της Τουρκίας έγιναν στην περιοχή της Μάυρης θάλασσας που δεν σχετίζονται άμεσα με την Ελλάδα. Αυτή η οριοθέτηση επηρεάζει, θετικά τα συμφέροντα της Ελλάδας ως διαπραγματευτικό επιχείρημα.²⁰⁷ Πρέπει να

²⁰⁶ <https://www.dsa.gr>, μετάδοση από το Καστελόριζο της εκδήλωσης

²⁰⁷ Τσαρδανίδης Χαράλαμπος. (2013). Γιατί η Ελλάδα δεν μειονεκτεί έναντι της Τουρκίας. Η απομυθοποίηση ορισμένων παραδοχών. Από Foreign Affairs.gr. 19.04,2013 Ανακτήθηκε με τελευταία

επισημανθεί, ότι η χρήση «δύο μέτρων και δύο σταθμών» σχετικά με την επίλυση του ιδίου ζητήματος δεν είναι ορθή, από νομικής ή ηθικής άποψης. Το τουρκικό κράτος χωρίς να έχει προσχωρήσει στην σύμβαση του δικαίου της θάλασσας πραγματοποιεί επιλεκτική εφαρμογή, εξυπηρέτησης των συμφερόντων του. Η διμερής συμφωνία ανάμεσα στη Ρωσία και την Τουρκία το 1986 που αφορούσε την οριοθέτηση στη Μαύρη θάλασσα, συνομολογήθηκε μέσω της μεθόδου ανταλλαγής επιστολών και συμπεριλάμβανε, την οριοθετική γραμμή που είχε συμφωνηθεί από το 1976 για την υφαλοκρηπίδα. Εφαρμόστηκε ο κανόνας της μέσης γραμμής, αν και η Τουρκία ζήτησε να γίνει αναφορά στην αρχή της ευθυδικίας, ώστε στο μέλλον να την επικαλεστεί στην οριοθέτηση ΑΟΖ με την Ελλάδα.²⁰⁸

Το 1964, η κρίση στην Κύπρο, οδήγησε την Ελλάδα να λάβει μέτρα για την ασφάλεια και την άμυνα των νησιών. Έκτοτε η Τουρκία φέρνει στο διπλωματικό προσκήνιο την παραβίαση Συνθηκών από το ελληνικό κράτος. Το 1964 για πρώτη φορά υπήρχαν διαμαρτυρίες από την Τουρκία σχετικά με τις προσπάθειες που κατέβαλε η Ελλάδα για ενίσχυση της άμυνας των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου.²⁰⁹ Το δικαίωμα όμως της άμυνας εθνικών εδαφών από ξένη επιβουλή δίνει νόμιμο δικαίωμα στην Ελλάδα να υπερασπιστεί την επικράτεια της.

Ο εναέριος χώρος της Ελλάδας από το 1931 εκτείνεται συνολικά στα 10 ναυτικά μίλια όπου ασκεί διεθνή δικαιοδοσία και αρμοδιότητα για την ασφάλεια των πτήσεων. Το καθεστώς, έχει χαρακτηριστεί ως ανορθόδοξο και αντιτιθέμενο στη διεθνή πρακτική, όπου συμπίπτει ο εναέριος και ο θαλάσσιος χώρος. Η κατάσταση αυτή όμως, από το 1931 καθιερώθηκε και έγινε σεβαστή από όλους και για σημαντικό διάστημα από την Τουρκία²¹⁰ αν και μαχητικά αεροσκάφη της πραγματοποιούν παραβιάσεις του εναερίου χώρου, πρακτική που αποτελεί παραβίαση κυριαρχίας και απειλή.²¹¹ Σπουδαίο γεγονός στην κατεύθυνση διόρθωσης της παραδοξότητας αυτής διαφορετικού εύρους χωρικής θάλασσας και εναερίου χώρου αποτελεί το Νομοσχέδιο για την επέκταση από 6 σε 12 ναυτικά μίλια των ορίων των ελληνικών χωρικών υδάτων αλλά και του εναερίου χώρου από 10 ν.μ σε 12 ν.μ αντίστοιχα. Η αλλαγή αυτή δεν αναδείχθηκε έως τώρα στην αρθρογραφία αλλά μετά την ψήφιση του Ν/Σ τον Ιανουάριο του 2021 και την δημοσίευση

είσοδο στις 28.05.2020 από <https://foreignaffairs.gr/articles/69273/xaralampos-tsardanidis/giati-i-ellada-den-meionektei-enanti-tis-toyrkias?page=2>

²⁰⁸Ο.π. Καρυώτης, 2014

²⁰⁹ Συρίγος Άγγελος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, Εκδόσεις Πατάκη, 4η έκδοση, Αθήνα 2020

²¹⁰Ο.π. Strati, 2004

²¹¹Ντάλης Σ. Mare Nostrum. Μετατοπίσεις ισχύος στον Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου. Γεωπολιτικές και Γεωοικονομικές Προκλήσεις. Αθήνα (2020) Εκδόσεις Παπαζήση,

του ως Νόμο του Κράτους σηματοδοτείται η ελληνική προσπάθεια εξομοίωσης εναερίου και θαλάσσιου χώρου στο μέγιστο εύρος κατά το Διεθνές Δίκαιο.

4.2 Γεωγραφία, επίδειξη σημαίας και διαμάχες

Η Μεσόγειος συνδέεται με τον Ατλαντικό ωκεανό μέσω του πορθμού του Γιβραλτάρ και στο ανατολικό της μέρος με την Ερυθρά Θάλασσα μέσω της διώρυγας του Σουέζ. Το μέσο βάθος της είναι 1.500 μέτρα και το βαθύτερο σημείο βρίσκεται στο Ιόνιο πέλαγος στο φρέαρ το Οινουσσών. Το σημείο αυτό βρίσκεται κοντά στο νησιωτικό σύμπλεγμα των μεσσηνιακών Οινουσσών και φτάνει το συνολικό βάθος των 5.267m²¹². Από γεωγραφικής άποψης, αποτελεί μία σύνθεση θαλάσσιων περιοχών, που εκτείνεται από το Γιβραλτάρ μέχρι το Αιγαίο Πέλαγος και τη θάλασσα του Μαρμαρά μέχρι τις ακτές της Συρίας. Μεταξύ της Σικελίας και της Τυνησίας υπάρχει μία υποθαλάσσια οροσειρά η οποία αποτελεί και το διαχωριστικό σημείο της Μεσογείου και τη χωρίζει σε Δυτική και Ανατολική Μεσόγειο.²¹³ Συνολικά αντιπροσωπεύει το ποσοστό του 0,7% του συνόλου των θαλασσών σε παγκόσμια βάση.²¹⁴ Στη Μεσόγειο έχουν τις ακτές τους συνολικά 21 κράτη ενώ συμπεριλαμβάνει στην έκτασή της 13.500 τ.χλμ από νησιωτικά εδάφη. Το μεγαλύτερο μέρος των εδαφών αυτών ανήκουν στη Σικελία, στην Κύπρο, την Κορσική την Κρήτη και τη Σαρδηνία. Από τη συνολική Μεσόγειο, το πιο σημαντικό υποθαλάσσιο σύστημα αναπτύσσεται ανάμεσα στα παράκτια κράτη της ανατολικής λεκάνης της Μεσογείου και της Κύπρου και αυτό είναι το σύστημα που έχει το μεγαλύτερο εθνικό ενδιαφέρον.²¹⁵

Από το σύνολο των παράκτιων κρατών που βρίσκονται στη Μεσόγειο, η Ελλάδα έχει τη μεγαλύτερη ακτογραμμή που καταλαμβάνει συνολικά 13.676 km ενώ ακολουθεί η Τουρκία. Ένα στοιχείο που κάνει ακόμα πιο σπουδαία τη Μεσόγειο Θάλασσα είναι ο βυθός και το υπέδαφος της. Αυτό συμβαίνει διότι έχει διαπιστωθεί η ύπαρξη σημαντικών κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου και άλλων πηγών ενέργειας που μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό πεδίο αντιπαραθέσεων ανάμεσα στα παράκτια κράτη ως προς την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών Εθνικής δικαιοδοσίας και πιο συγκεκριμένα

²¹² Ο.π. Τσάλτας και Κλαδή - Ευσταθοπούλου, 2009

²¹³ Καρυώτης, Θ. Η ΑΟΖ της Ελλάδας. Αθήνα: Λιβάνης, 2014.

²¹⁴ Ο.π. Τσάλτας, 1985

²¹⁵ Ο.π. Καρεκλάς 2014

της υφαλοκρηπίδας. Αυτό ενισχύεται ακόμη περισσότερο και από το γεγονός ότι προηγούμενα κοιτάσματα υδρογονανθράκων που έχουν εντοπιστεί σε σχετικά μικρό βάθος και κοντά στις ακτές των κρατών. Κατά συνέπεια συμπεριλαμβάνονται στην υφαλοκρηπίδα.

Ο ορυκτός πλούτος έχει εντοπιστεί στα σημεία των υποθαλάσσιων περιοχών της νοτιοανατολικής Μεσογείου που βρίσκονται κυρίως μεταξύ της Αιγύπτου, του Ισραήλ της Κύπρου και του Λιβάνου. Εκτός από αυτά, κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών εκτιμάται ότι υπάρχουν ορισμένα μεγάλα κοιτάσματα υδρογονανθράκων σε περιοχές που βρίσκονται ανάμεσα στην Ελλάδα την Τουρκία και την Κύπρο. Πρέπει να σημειωθεί ότι, όπως αναφέρεται και από τη σχετική βιβλιογραφία, σε περίπτωση που ένα κράτος πραγματοποιήσει επενδύσεις στην έρευνα για τους «υδρίτες» είναι φυσικό ότι θα οδηγηθεί στην περαιτέρω ενδυνάμωση της διαπραγματευτικής του ικανότητας, εφόσον πρόκειται για μία νέα και σημαντική πηγή ενέργειας.²¹⁶

Στην Ανατολική Μεσόγειο, μεγάλο εύρος θαλασσιών συνόρων έχει η Ελλάδα.²¹⁷ Η σταθερότητα, η ειρήνη και η συνεργασία στην περιοχή που σήμερα αποτελεί πεδίο σύγκρουσης συμφερόντων, μπορεί να αποδώσει καρπούς σε όλα τα γειτονικά κράτη.²¹⁸

Εικόνα 36. ΑΟΖ στη Μεσόγειο. Πηγή, ANTI Κύπρου

²¹⁶ Ο.π. Τσάλτας και Κλαδή - Ευσταθοπούλου, 2009

²¹⁷ Ο.π. Καρεκλάς 2014

²¹⁸ Τσάλτας, Γ., & Αναγνώστου, Χ. Αιγαίο και Νοτιοανατολική Μεσόγειος Σύγχρονες προκλήσεις και προοπτικές εκμετάλλευσης υποθαλάσσιων ενεργειακών φυσικών πόρων. Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2014

Τα θαλάσσια σύνορα που χωρίζουν σήμερα την Ελλάδα με την Τουρκία, ορίζονται σε περίπτωση που η απόσταση μεταξύ του εδάφους της Ελλάδας και της Τουρκίας είναι μικρότερη των 6 ναυτικών μιλίων, στη μέση γραμμή. Όπου η απόσταση είναι μεγαλύτερη των 12 ναυτικών μιλίων, με τους κανόνες της ανοιχτής θάλασσας. Επί των ορίων αυτών το Πολεμικό Ναυτικό και γενικότερα οι ένοπλες δυνάμεις των δύο χωρών προβαίνουν σε «επίδειξη σημαίας» τονίζοντας την παρουσία και την κυριαρχία τους στις θαλάσσιες ζώνες.

Οι εμπλοκές που εμφανίστηκαν στη οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, ξεκίνησαν το 1973 όταν η κυβέρνηση της Τουρκίας παραχώρησε άδεια στην κρατική εταιρεία πετρελαίου για διεξαγωγή ερευνών στο Βόρειο Αιγαίο και προχώρησε στο χαρακτηρισμό υφαλοκρηπίδας μιας περιοχής που φτάνει τα 11 χλμ., περίπου ως τη μέση του Αρχιπελάγους, εγκλωβίζοντας τα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου στην κατά την κρίση της τουρκική υφαλοκρηπίδα. Η γραμμή που υποστηρίζει Ελλάδα, τοποθετείται ανατολικότερα, μεταξύ των νησιών και της απέναντι μικρασιατικής Ακτής με βάση τη μέση απόσταση. Η άποψη της Τουρκίας είναι ότι η οριοθέτηση θα πρέπει να γίνει με βάση τις αρχές της δίκαιης και συμφέρουσας λύσης και το ιδιαίτερο καθεστώς του Αιγαίου δηλαδή αυτό της «κλειστής θάλασσας».

Η Τουρκία²¹⁹ έχει αποδεχθεί κατά τη διάρκεια των εργασιών της 3^{ης} συνδιάσκεψης ότι αποτελεί κράτος που μειονεκτεί γεωγραφικά²²⁰ ως προς το ζήτημα των θαλασσιών ζωνών. Η κεντρική θέση που κατέχει η Μεγίστη και τα Δωδεκάνησα σε συνδυασμό με τις ανατολικές ακτές της Κρήτης και της Κύπρου, στο νοτιοανατολικό τμήμα της Μεσογείου φέρνουν την Τουρκία σε δυσχερή θέση παρεμποδίζοντας την προβολή των ακτών της στην ανοικτή θάλασσα. Αυτή η γεωγραφική πραγματικότητα και η ύπαρξη των νησιών οδηγεί στον περιορισμό των θαλασσιών συνόρων και της δυνατότητας επέκτασης της στη Μεσόγειο.²²¹ Για να ανατρέψει τους περιορισμούς που θέτει το Δίκαιο της Θάλασσας η Τουρκία δεν έχει προσχωρήσει στην Σύμβαση UNCLOS και αρνείται των δικαιωμάτων των ελληνικών νησιών, σε υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ.

²¹⁹ Ο.π. Καρεκλάς 2014

²²⁰ Ο.π. Τσάλτας, Γ., & Αναγνώστου, 2014

²²¹ Ο.π. Στρατή, 2012.

Εικόνα 37: Πιθανή οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών Ελλάδας – Κύπρου Πηγή: Τσάλτας

Ομοίως η Τουρκία αγνοεί τα αντίστοιχα δικαιώματα της Κύπρου σε ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδα, αποδίδοντας της μόνο χωρικά ύδατα στα δυτικά και διατυπώνει την θεωρία ανάπτυξης της θαλάσσιας ζώνης της σε μία νοητή μέση γραμμή μεταξύ της ίδιας και των ακτών της Αιγύπτου.²²²

Σύμφωνα όμως με την σχετική δήλωση της που καταχωρήθηκε στις εργασίες της επιτροπής για τη σύμβαση του ΔτΘ και βάσει του άρθρου 70 της σύμβασης το μειονεκτούν κράτος δεν απαιτεί δικαιώματα στις οριοθετήσεις των θαλασσιών ζωνών Εθνικής δικαιοδοσίας των παράκτιων κρατών που είναι γειτονικά, παρά μόνο μπορεί να απολαμβάνει ένα μέρος των πλεονασμάτων των αποθεμάτων αλίευσης τους. Αντίθετα όμως με την τότε παραδοχή μιας πραγματικής κατάστασης που διαμορφώνει η γεωγραφία, η Τουρκία πλέον διεκδικεί μία τεράστια θαλάσσια περιοχή στην νοτιοανατολική²²³ λεκάνη²²⁴ της Μεσογείου²²⁵ με το επιχείρημα ότι οι ακτές της που έχουν μέτωπο την Ανατολική Μεσόγειο, ξεκινούν από την Αττάλεια φθάνοντας μέχρι το Αιγαίο και έχουν μήκος 290 χιλιομέτρων. Στην Κύπρο, οι αντίστοιχες ακτές έχουν οι οποίες έχουν μέτωπο στην ίδια περιοχή φτάνουν τα 25 μίλια.²²⁶ Ο στόχος της Τουρκίας δεν είναι εύκολος καθώς έχει να αντιμετωπίσει εκτός από τις νομικές θέσεις που αργά ή γρήγορα θα συναντήσει ενώπιον του Διεθνούς Δικαστηρίου, την ισχυρή και

²²² Ο.π. Καρεκλάς 2014

²²³ Ο.π. Πουλάντζας, 2007

²²⁴ Ergan, G.P. Turkish Foreign Policy. Turkey: McMillan, 2017.

²²⁵ Ο.π. Καρεκλάς 2014

²²⁶ Ο.π. Ergan, 2017

συγκροτημένη αντίδραση χωρών της περιοχής και άλλων δυνάμεων όπως η Γαλλία που αναμφίβολα διαθέτουν αποτρεπτική ισχύ.

Μετα την κυβερνητική αλλαγή στις ΗΠΑ και την ορκωμοσία στις 20/01/2021 του νέου Αμερικανού Προέδρου θα διαπιστωθεί αν θα μεταβληθεί η θα συνεχιστεί στο ίδιο πλαίσιο η πορεία των Αμερικανοτουρκικών σχέσεων που δεν βρίσκεται στο καλύτερο σημείο της και η στάση της Υπερδύναμης απέναντι στα Τουρκικά σχέδια στη Μεσόγειο. Ήδη επί διακυβέρνησης Ντόναλντ Τραμπ παρά τις φημολογούμενες άριστες σχέσεις του Αμερικανού Προέδρου με τον Τούρκο ομόλογο του αποδείχθηκε ότι οι ΗΠΑ ασκούν την εξωτερική τους πολιτική με απαράβατες αρχές που διαμορφώνονται θεσμικά και αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους. Σε αντίθεση με την Ευρωπαϊκή Ένωση που τηρεί απέναντι στην Τουρκία στάση «ήξεις αφίξεις» οι Ηνωμένες Πολιτείες φέρθηκαν με αυστηρότητα που δεν επιτρέπει παρερμηνείες για την στάση τους και την ακολουθία λόγων και έργων. Απέβαλαν την Τουρκία όπως την είχαν προειδοποιήσει από το «πρόγραμμα» κατασκευής των μαχητικών αεροσκαφών F-35, απαγόρευσαν την παράδοση των αεροπλάνων που κατασκευάστηκαν κατόπιν τουρκικής παραγγελίας και επέβαλαν κυρώσεις που αφορούν την προμήθεια στρατιωτικού και τεχνολογικού υλικού εξ αιτίας της προμήθειας των προηγμένων ρωσικών αντιαεροπορικών και αντιβαλλιστικών συστημάτων S-400 που έχουν την δυνατότητα υποκλοπής ευαίσθητων πληροφοριών αμερικάνικων οπλικών συστημάτων. Οι επώδυνες και αυστηρές αυτές κυρώσεις με εμφανή στρατηγική αντανάκλαση στην ισορροπία στρατιωτικών δυνάμεων στην Ανατολική Μεσόγειο και το Αιγαίο, στην τεχνολογική αναβάθμιση των εταιρειών που συμμετείχαν και στην τουρκική οικονομία έγιναν απέναντι σε μια σημαντική για τις ΗΠΑ χώρα που αποτελεί μέλος του NATO και την οποία θέλουν να μην αλλάξει στρατόπεδο προσεγγίζοντας την Ρωσία. Υπερίσχυσε το συμφέρον των ΗΠΑ και οι απαίτηση τους για σεβασμό των θέσεων τους ιδιαίτερα από τους συμμάχους τους. Κάθε σύγκριση με όσα συμβαίνουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση όπου η Τουρκία ευκολά ξεπερνάει τις ανώδυνες προτροπές και τις παραινήσεις καθώς δεν αντιμετωπίζει αυστηρές κυρώσεις, προκαλεί μελαγχολία. Το δόγμα του απερχόμενου Προέδρου Τραμπ ήταν «Πρώτα η Αμερική». Το δόγμα που αναμένεται να ακολουθήσει ο νέος Πρόεδρος Τζο Μπάιντεν προβλέπεται ότι θα συμπεριλαμβάνει την «επιστροφή» των ΗΠΑ στην Μεσόγειο με ότι συνεπάγεται για τις τουρκικές θεωρίες και πρακτικές στα ζητήματα του δικαίου της θάλασσας και στη δημιουργία εστιών έντασης και συγκρούσεων στην περιοχή.

Μέσω της κήρυξης ΑΟΖ κατοχυρώνεται η σημαντική παρουσία της Ελλάδας στην Ανατολική Μεσόγειο, Αποκτά μεγαλύτερη ισχύ, καθώς το παράκτιο κράτος, ασκεί έλεγχο στο σύνολο σχεδόν των χρήσεων του θαλάσσιου χώρου. Επίσης, η δικαιοδοσία σε θέματα αλιείας εκτός των χωρικών υδάτων επεκτείνεται. Διασφαλίζεται και επεκτείνεται η δικαιοδοσία της σε θέματα έρευνας εκτός των χωρικών της υδάτων. Το γεγονός αυτό αποκτά ιδιαίτερη σημασία για την Ελλάδα μία χώρα κατεξοχήν ναυτική για την οποία οι αλιευτικές και τουριστικές δραστηριότητες αποτελούν ζωτικούς τομείς της εθνικής οικονομίας.²²⁷

Παρακάμπτονται τα επιχειρήματα των Τούρκων για τα γεωμορφολογικά στοιχεία του βυθού τα οποία θα υπήρχε δυνατότητα να συνδεθούν με την υφαλοκρηπίδα ως συνέχεια των μικρασιατικών ακτών. Τα επιχειρήματα αυτά ανατρέπονται στο καθεστώς της ΑΟΖ αφού εφαρμόζεται το κριτήριο της μέτρησης αποστάσεων από τις ακτές χωρίς να υπάρχει κάποια σύνδεση με τη φυσική προέκταση του εδάφους της ξηράς στη θάλασσα.²²⁸

Το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, στην απόφασή του στην υπόθεση Λιβύη-Μάλτα ισχυρίστηκε ότι «η υφαλοκρηπίδα και η αποκλειστική οικονομική ζώνη - συνδέονται μεταξύ τους στο σύγχρονο δίκαιο.²²⁹ Σε αντίθεση με την υφαλοκρηπίδα, η ΑΟΖ δεν υπάρχει *ipso facto*, αλλά πρέπει να διακηρυχθεί. Ένα αίτημα για οριοθέτηση της ΑΟΖ συνεπάγεται την οριοθέτηση και των δύο στοιχείων.

Εάν η διαμάχη για τις οριοθετήσεις στο Αιγαίο φτάσει τελικά στο Διεθνές Δικαστήριο, πρέπει να υποβληθεί αίτημα από την Ελλάδα για οριοθέτηση τόσο της υφαλοκρηπίδας όσο και της ΑΟΖ. Αυτή η προϋπόθεση πρέπει να τεθεί σε μια μελλοντική ατζέντα για την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, είτε μέσω διμερούς συμφωνίας, διαιτησίας είτε μέσω προσφυγής στη δικαιοδοσία των αντίστοιχων Διεθνών Δικαστηρίων. Με την αποδοχή ότι οι ελληνοτουρκικές διαφορές έχουν νομικό πλαίσιο - και αυτή είναι η πραγματικότητα - τότε, σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία και πρακτική, η διευθέτησή τους πρέπει να πραγματοποιηθεί ενώπιον Δικαστηρίου.

²²⁷ Ο.π. Στρατή, 2012.

²²⁸ Ο.π. Καρακωστανόγλου, 1994

²²⁹ Ντάλης Σ. *Mare Nostrum*. Μετατοπίσεις ισχύος στον Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου. Γεωπολιτικές και Γεωοικονομικές Προκλήσεις. Αθήνα (2020) Εκδόσεις Παπαζήση

Κεφάλαιο 5: Γεωπολιτικές και γεωοικονομικές προκλήσεις

5.1 Οι διεθνείς εξελίξεις και η ενταξιακή πορεία της Τουρκίας

Οι προκλήσεις και οι προοπτικές που ξεκινούν από τις οριοθετήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο και το σχέδιο της «Γαλάζιας Πατρίδας» είναι σημαντικές και πειστικές για την Τουρκία. Ποια θα είναι η στάση της απέναντι στην Ευρωπαϊκή της προοπτική εάν το Μάρτιο του 2021 ή μετέπειτα αντιμετωπίσει κυρώσεις για τη στάση της απέναντι σε Ελλάδα και Κύπρο. Θα υπερισχύσει ο νέο-οθωμανισμός της μακραίωνης προσπάθειας προσέγγισης και ένταξης στην Ευρώπη; Η Τουρκία θα βρεθεί μετά τη κατάσταση που διαμορφώθηκε από τις ίδιες τις επιλογές της στο δίλλημα της ισορροπίας μεταξύ ανατολής και δύσης ή της μετακίνησης σε μεγαλύτερο βαθμό προς τη μία πλευρά που θα μπορούσε να είναι η γειτονική της, Ρωσία, με την οποία όμως η συνεννόηση και η προσέγγιση στα πολεμικά μέτωπα της Συρίας και της Λιβύης δεν ήταν η καλύτερη αλλά αντίθετα της επιφύλαξε δυσάρεστες εκπλήξεις. Ο Αμερικανικός παράγοντας μετά τις 20 Ιανουαρίου 2021 και την προεδρική αλλαγή με την επικράτηση του Τζο Μπάιντεν έναντι του Ντόναλντ Τραμπ δημιουργεί πρόσθετα διλήμματα στην Τουρκία. Η υπόθεση των S-400 που προκάλεσε Αμερικανικές κυρώσεις και ψυχρότητα στις Αμερικανοτουρκικές σχέσεις αποτελεί μία ανοιχτή πληγή, επώδυνη για την Τουρκία. Η νέα αμερικανική κυβέρνηση προδιαγράφεται ότι θα στρέψει το ενδιαφέρον της στην ανατολική Μεσόγειο στην οποία θα «επιστρέψει» μετά την απομάκρυνση της περιόδου Τραμπ υπό το δόγμα «Πρώτα η Αμερική». Αυτό θα προκαλέσει πρόσθετα προβλήματα στην Τουρκία και μία επιπλέον πρόκληση για τη στάση που θα τηρήσει. Οι κινήσεις της στην Ανατολική Μεσόγειο διευκολύνθηκαν από το μειωμένο ενδιαφέρον των ΗΠΑ για τις εξελίξεις στο τμήμα αυτό της Υψηλίου. Η κυβέρνηση των Δημοκρατικών επιπροσθέτως θα θέσει την αντιπαράθεση με τη Ρωσία σε πρώτο πλάνο, σε αντίθεση με τη τακτική των Ρεπουμπλικάνων που καθόρισε μία ήρεμη περίοδο στις Αμερικανό-ρωσικές σχέσεις. Θα επιχειρήσει με βεβαιότητα να περιορίσει την εξάρτηση της Ευρώπης από το ρωσικό φυσικό αέριο με πιο πειστικό τρόπο από τη προηγούμενη κυβέρνηση που ομολογουμένως στο συγκεκριμένο θέμα ήταν επίσης αποφασιστική. Όλα τα παραπάνω προκαλούν και στο Τουρκικό κράτος την ανάγκη για λήψη δύσκολων αποφάσεων. Οι υπόλοιπες χώρες της περιοχής επηρεάζονται επίσης και αντιμετωπίζουν παράλληλες προκλήσεις αλλά και την προοπτική συνεργασίας στους τομείς της

οικονομίας και της ενέργειας μέσω της ολοκλήρωσης του καθορισμού αποκλειστικής οικονομικής ζώνης και θαλασσιών συνόρων. Αυτό θα μπορέσει να γίνει με απομόνωση της Τουρκίας παρά το δόγμα της τελευταίας «πως τίποτα δε μπορεί να γίνει στην ανατολική Μεσόγειο χωρίς εκείνην». Υπάρχει και το ενδεχόμενο να προσελκύσουν την Τουρκία σε μια μορφή συνεργασίας με προαπαιτούμενη την υποχώρηση και την άμβλυνση των θέσεων της, πλην όμως αυτό δεν φαντάζει πιθανό. Είναι βέβαιο ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση παρακολουθεί τις εξελίξεις όσο και αν την παρεμποδίζουν να ενεργήσει δραστικά τα στεγανά που προκαλούν τα επιμέρους συμφέροντα των κρατών-μελών και το οικονομικό μέγεθος της Τουρκίας καθώς και το εύρος των μεταξύ τους συναλλαγών. Η Τουρκία από την πλευρά της γνωρίζει πόσο σημαντικό και ζωτικής σημασίας είναι για την ίδια η οικονομική σύνδεση της με την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι εμπορικές συναλλαγές και η ενίσχυση της οικονομίας της που είναι προσανατολισμένη εξαγωγικά και παραγωγικά προς τη Δύση και τις μεγάλες αγορές των Ευρωπαϊκών χωρών.

Για το τουρκικό κράτος, η προσέγγιση στην Ευρώπη είναι στόχος που επιδιώκεται επί αιώνες. Το 1683, ο τρόπος επίτευξης του στόχου αυτού άλλαξε, όταν οι Αψβούργοι απέτρεψαν την άλωση της Βιέννης από τους Τούρκους. Έκτοτε με τη χρήση της διπλωματίας και της πολιτικής η Τουρκία προσπαθεί να ενσωματωθεί στο σύστημα κρατών της Ευρώπης.²³⁰

Από την εποχή που ξεκίνησε να εξαπλώνεται η οθωμανική αυτοκρατορία αλλά και μετέπειτα όταν επικράτησε ο Κεμάλ Ατατούρκ και ιδρύθηκε η Τουρκική Δημοκρατία, η Τουρκία αναζητά συνεχώς την πολιτική της ταυτότητα.²³¹ Λαμβάνοντας υπόψη τις δύο αντίρροπες τάσεις, του κεμαλισμού και του πολιτικού Ισλαμισμού, οι οποίες επικρατούν στη χώρα, το πολιτικό κατεστημένο, διατηρεί την πεποίθηση ότι η ένταξη στην Ευρωπαϊκή οικογένεια θα ολοκληρώσει το κοσμικό ιδεώδες και αποτελεί μία συνέχεια της θεωρίας του Κεμάλ ότι η Ευρώπη είναι η πρόοδος και η ανάπτυξη, αντιθέτως με το Ισλάμ που είναι οπισθοδρομικό.²³² Το εθνικιστικό πολιτικό Ισλάμ έχει διαφορετική αφετηρία και επιθυμεί την προσέγγιση στην Ευρώπη ότι εκτιμά ότι αυτό θα διευκολύνει

²³⁰ Γιαλουρίδης, Χ. Η Τουρκία στον 21ο αιώνα: ο μακρύς δρόμος προς την Ευρώπη. Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2004.

²³¹ Ζέπος, Κ. Το μέλλον της Ευρώπης και η Τουρκία. Αθήνα: Σάκκουλα, 2002.

²³² Καζάκος, Π, Π Λιαργκόβας, και Κ Μπότσιου. Η Ελλάδα και το Ευρωπαϊκό μέλλον της Τουρκίας. Αθήνα: Ι. Σιδέρης, 2001.

την οικονομικοπολιτική επέκταση, ενίσχυση και κυριαρχία της νεοοθωμανικής Τουρκίας.

Οι στρατιωτικές δυνάμεις της Τουρκίας αποτελούσαν έως πρόσφατα, στην προ Ερντογάν εποχή θεματοφύλακα του κεμαλισμού και παρενέβαιναν στις περιπτώσεις που θεωρούσαν ότι μία κυβέρνηση παρεκκλίνει. Μετά το έτος 2003 υπό την ηγεσία του Ταγίπ Ερντογάν, αρχικά ως Πρωθυπουργού και μετά το 2014 ως Προέδρου, η γειτονική χώρα πραγματοποιεί σταδιακή στροφή προς το πολιτικό Ισλάμ, τον νεοοθωμανισμό²³³ και τον μαξιμαλισμό²³⁴. Το στράτευμα στηρίζει το καθεστώς καθώς στην στρατιωτική ιεραρχία έχουν ανέλθει πρόσωπα του προεδρικού περιβάλλοντος και του ΑΚΡ²³⁵ αλλά πέραν τούτου το πολιτικό - ισλαμικό κατεστημένο που αναδύθηκε πανίσχυρο στην Τουρκία με την ανατολή του 21^ο αιώνα και εξακολουθεί να κυριαρχεί, έχει προσδιορίσει ως έναν από τους βασικούς άξονες της πολιτικής του την ενίσχυση, τον εξοπλισμό και την χρησιμοποίηση του στρατεύματος για την επίτευξη των γεωπολιτικών του στον στην περιοχή. Ταυτόχρονα επέβαλε με δημοψήφισμα²³⁶ ένα συγκεντρωτικό αμιγώς Προεδρικό πολιτειακό σύστημα. Η μετάβαση από τον Κεμαλισμό στο πολιτικό Ισλάμ χαρακτηρίζεται συχνά από ακραίες πολιτικές επιλογές όπως η μετατροπή του ιστορικού ναού της Αγίας Σοφίας²³⁷ που αποτελεί μνημείο του πανανθρώπινου πολιτισμού, σε τζαμί τον Ιούλιο του 2020 ενώ λειτουργούσε ως μουσείο από το έτος 1934.

Η προσέγγιση της Τουρκίας στην Ε.Ε θα της αποδώσει τεράστια οφέλη σε οικονομικό επίπεδο. Η διατήρηση λειτουργικής σχέσης με την Ευρώπη αποτελεί ζωτικό και στρατηγικό στόχο. Αυτό το κατανοούν απολύτως και οι δυο πλευρές, Κεμαλιστές και νέο-Οθωμανοί. Παραμένει όμως ζητούμενο, κατά πόσο η Τουρκία μπορεί να εκπληρώσει τα κριτήρια που θέτει η Ε.Ε για την αποδοχή της ακόμα και υπό το καθεστώς ειδικής σχέσης και όχι ένταξης. Η Τουρκία πάρα το γεγονός ότι θεωρεί την ένταξη βασικό στόχο, δεν έχει δείξει προθυμία για σεβασμό στις αξίες της Ε.Ε. Ορόσημο στην επιδίωξη στη Τουρκίας να ενταχθεί στην ενωμένη Ευρώπη ήταν ιστορική Σύνοδος της Κοπεγχάγης το 1993 όπου τέθηκαν τα ομώνυμα κριτήρια τα οποία δεν πληρεί η γειτονική χώρα.

²³³ Κωνσταντινίδης Στέφανος, *Νεο-οθωμανισμός στη σύγχρονη Ελλάδα*, Εναλλακτικές Εκδόσεις Αθήνα, 2009 σελ.9

²³⁴ Ο όρος χρησιμοποιήθηκε κατά κόρον το έτος 2020 σε Ελλάδα και Τουρκία για να περιγράψει η μια χώρα τις επιδιώξεις και τους στόχους της άλλης

²³⁵ The Justice and Development Party

²³⁶ Συνταγματικό Δημοψήφισμα (2017)

²³⁷ “Η Αγία Σοφία του Χριστιανισμού, του Ελληνισμού και της Οικουμένης”-Γιάννης Φλεβάρης, www.dimokratiki.gr,

Απαιτείται η μείωση του ρόλου του Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας της Τουρκίας που λαμβάνει κρίσιμες αποφάσεις σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και Ασφάλειας αλλά και η λειτουργία της δημοκρατίας, με τρόπο αντίστοιχο με τα υπόλοιπα Ευρωπαϊκά κράτη. Με εφαρμογή κριτηρίων σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των μειονοτήτων, το πρόβλημα των Κούρδων θα αναδειχθεί ακόμη περισσότερο. Το τουρκικό κράτος θα επιθυμούσε να ενταχθεί στην Ε.Ε με μία δημοκρατία τουρκικών δεδομένων, χωρίς να μεταλλάσσεται ο εθνικιστικός πυρήνας και το πολιτικό καθεστώς. Μετά τις συνεχόμενες προκλήσεις στο θαλάσσιο και εναέριο χώρο της Ανατολικής Μεσογείου, η Τουρκία έχει απομακρυνθεί από το Ευρωπαϊκό ιδεώδες, και δεν διαφαίνεται περιθώριο επανέναρξης διαπραγματεύσεων ένταξης.

Η επιθετική στάση της Τουρκίας, οι αξιώσεις της στα νερά της Ανατολικής Μεσογείου και η στρατιωτική ανάμειξη στις γειτονικές χώρες θέτουν οριστικά απροσπέλαστο εμπόδιο στην Ευρωπαϊκή της πορεία και όπως όλα δείχνουν τούτο θα αποδειχθεί το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα. Από την αρχή των διαπραγματεύσεων για την ενταξιακή πορεία της Τουρκίας, οι επιφυλάξεις ήταν πολλές. Οι περισσότερες από αυτές εστίαζαν στον αν η Τουρκία μπορεί να θεωρηθεί ευρωπαϊκή χώρα. Οι χριστιανοδημοκράτες της Ευρώπης είναι αρνητικοί. Εκτός των άλλων, σημαντικό εμπόδιο αποτελεί διαχρονικά το Κυπριακό ζήτημα, του οποίου την επίλυση έθεσε σαν όρο η Ε.Ε για την ολοκλήρωση της ενταξιακής διαδικασίας. Για να συμβεί αυτό θα πρέπει να απαλλαγεί από το εθνικιστικό κατεστημένο. Ο δρόμος προς την Ευρώπη αποτελεί μία επίπονη διαδρομή κατά τη διάρκεια της οποίας έχουν ήδη αντιμετωπιστεί πάρα πολλές προκλήσεις και εμπόδια και ακολουθούν περισσότερα. Το τέλος του δρόμου αυτού δεν είναι σήμερα ορατό καθώς η ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας φαίνεται ότι ναυαγεί στα βαθιά νερά της Ανατολικής Μεσογείου

Εικόνα 38: Η Αγία Σοφία μετατράπηκε επισήμως σε τζαμί το 2020. Πηγή Σκάι.gr

5.2 Ενίσχυση της θέσης της Ελλάδας στην Μεσόγειο.

Οι θαλάσσιες οριοθετήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο εκτός από γεωπολιτικές και γεωοικονομικές ανακατατάξεις προκαλούν αντίστοιχες προκλήσεις και προοπτικές. Για την Ελλάδα το έτος 2020 αποτελεί ορόσημο καθώς σηματοδοτεί την έναρξη καθορισμού των θαλασσίων ζωνών με τις διαδοχικές συμφωνίες ΑΟΖ με την Ιταλία και την Αίγυπτο. Ακολούθησε τέλος Δεκεμβρίου του ίδιου έτους η δημοσίευση του Προεδρικού Διατάγματος για την επέκταση της χωρικής θάλασσας στο Ιόνιο Πέλαγος από τα 6 στα 12 μίλια, γεγονός θεμελιακό ως προς την στρατηγική και τις πρωτοβουλίες της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής εντός της δεκαετίας που διανύουμε. Η βιβλιογραφία και η αρθρογραφία που υπήρχε σχετικά με τη χάραξη των θαλασσίων συνόρων επικεντρωνόταν σε συμπεράσματα που αφορούσαν την αδυναμία ή στη καλύτερη περίπτωση την ατομία της Ελλάδας να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα. Όλα αυτά αποτελούν πλέον παρελθόν και οι προοπτικές που ανοίγονται συνδέουν την οικονομία και την πολιτική σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο Διεθνές περιβάλλον. Τα πράγματα προδιαγράφονται για την Ελληνική πλευρά με συγκεκριμένο τρόπο αφού η αξιοποίηση της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης της στη Μεσόγειο μπορεί να αποφέρει πρόσθετους πόρους σε μια σειρά από κρίσιμους τομείς όπως η ενέργεια, η αλιεία και οι γένει εμπορικές συναλλαγές. Ο καθορισμός τμηματικής ΑΟΖ με την Αίγυπτο αποτελεί από μόνος του ένα σημαντικό επίτευγμα της ελληνικής διπλωματίας και περιέχει εκ προοιμίου την πρόκληση της ολοκλήρωσης της στο προσεχές μέλλον με δεδομένη την πολυεπίπεδη εμβάθυνση και σύσφιξη των διμερών σχέσεων. Τα κομμάτια του παζλ συμπληρώνονται γρήγορα καθώς μετά την αποτυχημένη εξέλιξη του 2009 στην οριοθέτηση με την Αλβανία έρχεται η επέκταση των 12 ναυτικών μιλίων και η καταρχήν συμφωνία με την Αλβανική πλευρά για προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο Δικαιοσύνης εάν δεν επιτευχθεί συμφωνία, εξέλιξη που εμπεριέχει την πρόκληση έκδοσης νομολογιακής απόφασης στο θέμα της επήρειας της Ηπειρωτικής ακτής και των νησιωτικών εδαφών που θα αποτελέσει περίπτωση Ad Hoc στην νομική και πολιτική αναμέτρηση με την Τουρκία που είναι διαρκής, εξελισσόμενη και με βεβαιότητα θα κορυφωθεί με αφορμή τις θαλάσσιες οριοθετήσεις αργά ή γρήγορα. Η σημαντικότερη ίσως πρόκληση για την Ελλάδα είναι η κατανόηση πως το Casus belli της Τουρκίας για τα 12 μίλια στο Αιγαίο πρέπει να ξεπεραστεί και πως η συμφωνία για τις ελληνοτουρκικές θαλάσσιες ζώνες θα αποτελέσει το τελευταίο κομμάτι του παζλ, το δυσκολότερο και το πλέον απρόβλεπτο. Τα πάντα μπορούν να συμβούν. Η Ελλάδα όμως μπορεί τμηματικά να επεκτείνει σε 12 τα χωρικά της ύδατα κυκλώνοντας τις ακτές της Δυτικά και Νότια. Στα Ανατολικά ή θα προχωρήσει στην ίδια πρακτική όταν νιώσει επαρκώς δυνατή και αυτοδύναμη με παράλληλη επίτευξη ισχυρών συμμαχιών σε συνδυασμό με την πορεία της

Ευρωπαϊκής Ένωσης προς μία πιο συμπαγή μορφή συνένωσης και αλληλεγγύης στην αργή και βασανιστική διαδρομή της προς την πολιτική ολοκλήρωση. Σαφώς η ελληνική πλευρά έχει τη δυνατότητα αν οι συνθήκες και η συγκυρία το επιτρέψουν να ενεργήσει συντομότερα και να διαψεύσει την τουρκική απειλή πολέμου επεκτείνοντας στα 12 ή συμβιβαζόμενη στα 10 ναυτικά μίλια θέσπιση ΑΟΖ από την Ελλάδα απαιτεί για τον έλεγχο και την προστασία της, επαρκή διοικητική και στρατιωτική οργάνωση με ισχυρές αεροναυτικές δυνάμεις αλλά και ένα σύστημα εποπτείας και αστυνόμευσης του συνόλου των δραστηριοτήτων που πρόκειται να λάβουν χώρα εντός των ορίων της θαλάσσιας ζώνης διότι τα ύδατα της ΑΟΖ δεν ανήκουν στην ανοιχτή θάλασσα. Μέσω της Ανατολικής Μεσογείου διακινείται ένα τεράστιο μέρος των ενεργειακών πόρων, κυρίως πετρέλαιο και φυσικό αέριο. Από την περιοχή διέρχεται ο μεγαλύτερος όγκος ενεργειακών πόρων των χωρών της Κασπίας θάλασσας και της Ρωσίας που αποτελεί σήμερα τον μεγαλύτερο προμηθευτή ενέργειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης²³⁸. Η Τουρκία θέλει να αναδειχθεί σε περιφερειακή δύναμη. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει λόγω της σύγκρουσης για τις θαλάσσιες οριοθετήσεις την ευκαιρία να την εκτοπίσει και να διεκδικήσει κυρίαρχο ρόλο στην περιοχή συνδυαστικά με την υποστήριξη δύο κρατών μελών της, της Ελλάδας και της Κύπρου²³⁹.

Ο προβληματισμός που προκαλεί η στάση της Τουρκίας αποτυπώθηκε τον Δεκέμβριο του 2020 στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στην Σύνοδο κορυφής των 27 όπου χρησιμοποιήθηκε αυστηρή ρητορική εναντίον των παράνομων ενεργειών της. Ενεργό ρόλο σε αυτό έπαιξε η ελληνική διπλωματία. Σε επίπεδο ήπιων κυρώσεων η Ευρωπαϊκή Ένωση διέυρνε τον κατάλογο διώξεων κατά φυσικών προσώπων που συμπράττουν με το τουρκικό κράτος στις έκνομες και προκλητικές του ενέργειες κατά της Κύπρου και της Ελλάδας.²⁴⁰ Διαμορφώθηκαν δυο ομάδες χωρών στη Σύσκεψη. Αυτές που επιζητούν σκληρή γραμμή και ουσιαστικές κυρώσεις όπως Γαλλία, Ολλανδία, Αυστρία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Σλοβενία, Ιρλανδία και Δανία. Ελλάδα και Κύπρος. Στον αντίποδα βρέθηκαν η Γερμανική Προεδρία με τα μεγάλα οικονομικά συμφέροντα στην παραδοσιακή της σύμμαχο Τουρκία και οι χώρες Ισπανία, Ιταλία, Πολωνία, Ουγγαρία, Μάλτα που τάχθηκαν ευθέως κατά των κυρώσεων. Η στάση αυτή στηρίζεται στις μεταξύ τους υφιστάμενες οικονομικές, εμπορικές και πολιτικές σχέσεις ως αιτιολογική βάση της ανεπίτρεπτα ήπιας γραμμής ετέθη η συμβολή της γειτονικής

²³⁸Ζέπος, Κ. (2002). Το μέλλον της Ευρώπης και η Τουρκία. Αθήνα: Σάκκουλα.

²³⁹Τσαρδανίδης Χ. GREECE'S CHANGING ROLE IN THE EASTERN MEDITERRANEAN. Από έκθεση PRIO, Η Νέα Γεωπολιτική της Ανατολικής Μεσογείου: τριμερείς εταιρικές σχέσεις και περιφερειακή ασφάλεια (κεφάλαιο 5).

²⁴⁰Ενέργειες που αυξάνουν την ένταση και προκαλούν κίνδυνο σύγκρουσης ή θερμού επεισοδίου αποτελούν οι Γεωτρήσεις εντός της Κυπριακής ΑΟΖ, η έξοδος του ερευνητικού σκάφους Oruc Reis και του τουρκικού στόλου, το άνοιγμα των Βαρωσίων.

χώρας στον έλεγχο των μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών και στο ρόλο της ως σημαντικού ετέρου της Δύσης, εντός του NATO.²⁴¹ Το βλέμμα είναι πλέον στραμμένο στην επόμενη Συνοδό κορυφής τον Μάρτιο του 2021 που σημειολογικά συμπίπτει με την επέτειο των 200 ετών από την Ελληνική Επανάσταση του 1821 για την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού. Εκεί πρέπει να ληφθούν πραγματικές κυρώσεις όπως εμπάργκο όπλων, ανάσχεση της πορείας των σχέσεων με την Τουρκία και εναρμονισμός επόμενων ενεργειών με την απόφαση ΚΕΠΠΑ 2019/1894 του συμβουλίου της 11ης Νοεμβρίου 2019 που αφορά περιοριστικά μέτρα μετά από τις παράνομες γεωτρήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο²⁴² αν η προκλητική και κυριολεκτικά παραβατική συμπεριφορά της Τουρκίας συνεχιστεί ή ενταθεί ανεβάζοντας το γεωπολιτικό θερμόμετρο σε ακόμα πιο επικίνδυνο ύψος.

Εικόνα 39: Το θωρηκτό «Αβέρωφ», Πίνακας, Αιμίλιος Προσαλέντης, Πηγή argolikivivliothiki.gr

Είναι ορατή δια γυμνού οφθαλμού η επιδίωξη της Ελλάδας να αναβαθμίσει την ικανότητα και το εξοπλιστικό επίπεδο των ενόπλων δυνάμεων και να αποκτήσει πολλαπλασιαστές στρατιωτικής ισχύος με απόκτηση σύγχρονων οπλικών συστημάτων με σύντομες διαδικασίες. Έχει ολοκληρωθεί η συμφωνία αγοράς 18 γαλλικών μαχητικών αεροσκαφών 4,5 γενεάς

²⁴¹Τα Νέα, <https://www.tanea.gr/2020/12/10/politics/stoltenmpergk-i-tourkia-einai-simantiki-symmaxos-sto-nato/> Είσοδος 11.12.2020 , Στη σημασία της Τουρκίας για τη συμμαχία του NATO, αναφέρθηκε ο Γενικός γραμματέας του NATO Γενς Στόλτενμπεργκ, την ώρα που ξεκινούσε στις Βρυξέλλες η Σύνοδος Κορυφής των ηγετών της ΕΕ

²⁴²<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019D1894&from=EN> Είσοδος 12.12.2020

Rafale F3²⁴³, ενώ διατυπώθηκε αίτημα ενδιαφέροντος (LoR) προς τις Αμερικανικές αρχές για απόκτηση μιας Μοίρας Αεροσκαφών stealth,²⁴⁴ 5^{ης} γενιάς, τύπου F-35. Σε εξέλιξη επίσης βρίσκεται το σημαντικό πρόγραμμα μετατροπής 84 συνολικά ελληνικών αεροσκαφών F-16 αμερικάνικης κατασκευής στην πλέον εξελιγμένη τεχνολογικά κατηγορία Viper. Το ελληνικό Πολεμικό Ναυτικό αναζητεί για άμεση ενίσχυση του Στόλου κατάλληλο τύπο τεχνολογικά εξελιγμένης Φρεγάτας με δυνατότητες αεράμυνας περιοχής επιδιώκοντας την απόκτηση 4 μονάδων + 2 ακόμα σκαφών ενδιάμεσης λύσης²⁴⁵ άμεσης παράδοσης. Παράλληλα τρέχουν πολλά εξοπλιστικά προγράμματα προμήθειας σύγχρονων όπλων και προγραμματίζονται προσλήψεις πολλών χιλιάδων επαγγελματιών στρατιωτικών για στελέχωση με εξειδικευμένο προσωπικό του Ελληνικού Στρατού.

Είναι σαφές ότι η προστασία των θαλασσιών ζωνών και των υδάτινων συνόρων απαιτεί ισχυρές ένοπλες δυνάμεις. Η γεωοικονομική προοπτική «καθόδου» της Ελλάδας στη Μεσόγειο μετά μακρό χρονικό διάστημα απουσίας, ξεδιπλώνεται μπροστά της.

²⁴³Με δυνατότητες μεταφοράς υποστρατηγικών όπλων μακρού πλήγματος AM39/SCALP EG/MICA

²⁴⁴Χαμηλής παρατηρησιμότητας - δύσκολα ανιχνεύσιμα από τα εχθρικά ραντάρ

²⁴⁵Έως την κατασκευή, παράδοση και πλήρη επιχειρησιακή ένταξη των νεότευκτων πολεμικών πλοίων

Συμπεράσματα

Η κατάσταση στην Ανατολική Μεσόγειο δείχνει να έχει ομοιότητες με αυτήν που είχε διαμορφωθεί κατά την έναρξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, όταν η τότε αναθεωρητική Ιταλία (1940) ζήτησε από την Ελλάδα την διέλευση των στρατευμάτων της και των έλεγχο στρατηγικών περιοχών.²⁴⁶ Είναι γνωστά όσα ακολούθησαν. Οι συνειρμοί που προκαλεί ο «διάδρομος» του Μνημονίου Τουρκίας – Λιβύης δια μέσου της ελληνικής υφαλοκρηπίδας είναι αντίστοιχοι. Απαιτείται ετοιμότητα, δυναμική στάση και ύπαρξη αποτρεπτικής ισχύος για να μην δραστηριοποιηθούν τουρκικά γεωτρήματα ανοικτά των ακτών της Ρόδου και της Κρήτης όπως συνέβη στην Κύπρο.²⁴⁷

Η Ελλάδα αντιμετώπισε πολύ μεγαλύτερες δυσκολίες από όσες ίσως υπολόγιζε στις οριοθετήσεις των θαλασσιών συνόρων της. Αρχικά το θέμα της προσβολής και του de facto περιορισμού των δικαιωμάτων της από την Τουρκία και γενικότερα της κυριαρχίας της στο Αιγαίο και την Ανατολική Μεσόγειο δεν αναδείχτηκε, ούτε αντιμετωπίστηκε με αποτελεσματικό τρόπο.²⁴⁸ Η διαρκής προσπάθεια αναθεωρητισμού της Τουρκίας, συνεχώς εφευρίσκει νέα πεδία αντιπαράθεσης, εξαιτίας της συνολικής στρατηγικής που εφαρμόζει σε συνδυασμό με σφάλματα στην τακτική της Ελλάδος, κυριότερο των οποίων είναι η μη επέκταση των χωρικών της υδάτων στα 12 ν.μ. ή στα 10 ν.μ. εγκαίρως ή έστω κατά τις πρώτες δεκαετίες της Μεταπολίτευσης όταν τα περιθώρια ενεργειών της Τουρκίας ήταν περιορισμένα λόγω του Κυπριακού. Μπορεί το λάθος αυτό να αμβλυνθεί όπως δείχνουν οι ορθές κινήσεις στο Ιόνιο αλλά η Ελλάδα οφείλει να προετοιμαστεί κατάλληλα για να ξεπεράσει και να αντιμετωπίσει επαρκώς τις τουρκικές απειλές περί casus belli που δεν μπορεί να ανέχεται επ' αόριστόν μια κυρίαρχη και ανεξάρτητη ευρωπαϊκή χώρα, μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του NATO, από γειτονική χώρα, μέλος επίσης της Ατλαντικής Συμμαχίας και στενά συνδεδεμένη με την ενωμένη Ευρώπη.²⁴⁹ Άλλως σταδιακά θα καταστεί κράτος - δορυφόρος περιορισμένης κυριαρχίας και θα είναι αναγκαίο να αναζητήσει διαφορετική

²⁴⁶Τελεσίγραφο Ιταλίας 28ης Οκτωβρίου 1940, Μακεδονικό Πρακτορείο Ειδήσεων, ανακτήθηκε 12.12.2020 http://www.hri.org/MPA/gr/other/28_10/telesigrafo.html

²⁴⁷Tzionis, T. (2019). Recent developments in the continental shelf/EEZ of the Republic of Cyprus. Ministry of Foreign Affairs Republic of Cyprus.

²⁴⁸Charles Ellinas. «ISRAEL, CYPRUS, AND EGYPT: THE COMMERCIAL AND POLITICAL CONTEXT FOR GAS DEVELOPMENT. Report Title: Hydrocarbon Developments in the Eastern Mediterranean Report.06.2020 από <https://www.prio.org/Publications/Publication/?x=9193>

²⁴⁹Ρεπαντής, Γ., (2018). Αναλύοντας τη Ναυτική Στρατηγική της Τουρκίας στο περιβάλλον ασφαλείας της Ανατολικής Μεσογείου, Ι.ΔΙ.Σ.: Τομέας Αμυντικών Θεμάτων (Τμήμα Ναυτικής Στρατηγικής-Θαλάσσιας Ασφάλειας), Αθήνα.

προσέγγιση και ισορροπία στις σχέσεις με την Τουρκία. Μια τέτοια πιθανότητα δεν διαφαίνεται σήμερα καθώς η θέση της Ελλάδας στο ευρύτερο γεωπολιτικό περιβάλλον και οι συμμαχίες που διαμορφώνονται με αφορμή της θαλάσσιες οριοθετήσεις και τις αντιδράσεις απέναντι στην στρατηγική της Τουρκίας, οδηγεί σε διαφορετική στάση, αντιπαράθεσης ή σύγκρουσης με τον τουρκικό επεκτατισμό. Αυτό καταγράφηκε το έτος 2020 με την σθεναρή αντίδραση στην εργαλειοποίηση του μεταναστευτικού ζητήματος στον Έβρο,²⁵⁰ στην έξοδο του τουρκικού στόλου και του ερευνητικού σκάφους Oğuz Reis στο Αιγαίο και στην ανοικτή θάλασσα.²⁵¹

Ημερομηνία ορόσημο αποτελεί για την Ελλάδα, τα όρια της κρατικής της υπόστασης και της γεωπολιτικής της σημασίας, η υπογραφή στις 10 Φεβρουαρίου 1947, της Συνθήκης Ειρήνης των Παρισίων με την οποία επετεύχθη η ενσωμάτωση της Δωδεκάνησου και η επέκταση της στο Αιγαίο και την Μεσόγειο. Ζητούμενο παραμένει έως σήμερα η πλήρης αξιοποίηση, ενίσχυση και ανάδειξη του ρόλου της Δωδεκάνησου στην Μεσόγειο. Του στόχου αυτού, προηγείται η αναβάθμιση της θέσης της Ρόδου και ολόκληρου του νησιωτικού συμπλέγματος στα πλαίσια του Ελληνικού Κράτους. Ενώ η προσφορά στην εθνική οικονομία, στη βιομηχανία του τουρισμού, στην ύπαρξη φυσικών πόρων και σε πλήθος από επιμέρους τομείς είναι ανεκτίμητη εντούτοις αυτό δεν καταγράφεται επαρκώς στον σχεδιασμό και τις ενέργειες της ελληνικής Πολιτείας. Κρίσιμοι τομείς πρέπει να υποστηριχθούν και να ενισχυθούν. Αρνητικό δεδομένο αποτελεί η άστοχη πολιτική απόφαση, μη ορισμού της Ρόδου ως Έδρας της Αυτοδιοικητικής Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου που περιλαμβάνει τη Δωδεκάνησο και τις Κυκλάδες. Την κοντόφθαλμη αυτή κρατική στάση ακολούθησαν εξεζητημένες και στερούμενες λογικής επιμέρους ενέργειες, όπως η μεταφορά σημαντικών Διευθύνσεων και Υπηρεσιών από τη Ρόδο, το πραγματικό πολιτικοοικονομικό, πληθυσμιακό,

²⁵⁰ Στις 28 Φεβρουαρίου 2020 η Τουρκία αντιδρώντας στις σοβαρές δυσκολίες στην εισβολή της στη βόρεια Συρία, από την αντεπίθεση των συριακών δυνάμεων με υποστήριξη της Ρωσίας στην περιοχή Ιντλίμπ, ανακοίνωσε ότι ανοίγει τα σύνορά της με την Ελλάδα για να κινηθούν ελεύθερα προς την Ευρώπη πρόσφυγες και μετανάστες. Δεκάδες χιλιάδες μετανάστες με τουρκική ενθάρρυνση και διευκόλυνση μετακίνησης άρχισαν να κατευθύνονται στα Ελληνοτουρκικά σύνορα. Η ελληνική κυβέρνηση ενεργοποίησε σχέδιο αποτροπής, ενίσχυσε τις ελληνικές στρατιωτικές και αστυνομικές δυνάμεις και διέκοψε τη λειτουργία του Τελωνείου στις Καστανιές. Χιλιάδες άνθρωποι από την τουρκική πλευρά των συνόρων, εμποδίστηκαν να εισέλθουν στην Ελλάδα το Σάββατοκύριακο 29/02-01/03, όπως ανέφερε το Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών. Η Ελλάδα αποφάσισε ότι δεν θα δεχθεί αιτήσεις ασύλου για ένα μήνα. «Για άλλη μια φορά, μην επιχειρήσετε να εισέλθετε παράνομα στην Ελλάδα - θα γυρίσετε πίσω», δήλωσε την Κυριακή 01/03/2020 ο πρωθυπουργός της Ελλάδος Κυριάκος Μητσοτάκης.

²⁵¹Το καλοκαίρι του 2020, απέναντι στον τουρκικό στόλο και το Oğuz Reis, παρατάχθηκε ο ελληνικός στόλος και ισχυρές αεροναυτικές δυνάμεις με τον κίνδυνο θερμού επεισοδίου και ενοπλησ σύγκρουσης να ελλοχεύει διαρκώς.

συγκοινωνιακό και διοικητικό κέντρο, εθνικής και διεθνούς εμβέλειας στην σημαντική διοικητικά Σύρο, έδρα του νομού Κυκλάδων και πλέον της Περιφέρειας που όμως εξ αντικειμένου δεν μπορεί να ανταπεξέλθει γεωπολιτικά σε αντίστοιχο ρόλο στην Ανατολική Μεσόγειο. Παρά το γεγονός αυτό, πιθανολογείται ότι η Ρόδος στο πλαίσιο ισχυροποίησης της παρουσίας της Ελλάδας στη Μεσόγειο, σταδιακά θα ανακτήσει τον κεντρικό διοικητικό ρόλο που διαχρονικά κατείχε άλλοτε ως πρωτεύουσα νησιωτικού ή αρχιπελαγικού κράτους,²⁵² άλλοτε ως σημαντικό περιφερειακό κέντρο και πάντοτε ως χώρος ιδιαίτερης στρατηγικής σημασίας και σπουδαιότητας. Τούτο δεν αποτελεί ζήτημα τοπικού πατριωτισμού αλλά αφορά το γενικό συμφέρον του ελληνικού κράτους. Η ενίσχυση της θέσης της Ελλάδας στην μπορεί να πραγματοποιηθεί με ανεξάντλητη σειρά δραστηριοτήτων σε καίρια σημεία του νησιωτικού συμπλέγματος. Η επαρκής χρηματοδότηση κρίσιμων θεσμών όπως η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, το Πανεπιστήμιο Αιγαίου, το Ινστιτούτο Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και Ναυτικού Δικαίου, η λήψη νομοθετικών και φορολογικών κινήτρων και μέτρων στο πλαίσιο της νησιωτικότητας μπορούν να συμβάλουν δραστικά στην επίτευξη του στόχου.

Η θέση της Μεγίστης στο διοικητικό σύμπλεγμα της Δωδεκάνησου προσδίδει τεράστια και πολλαπλά οφέλη στην Ελλάδα που αφενός μεν εξακολουθεί να βρίσκεται στις ακτές της Μικράς Ασίας και της εγγύς Ανατολής, αφετέρου δε προβάλλει την παρουσία της στην ανοικτή θάλασσα της Μεσογείου. Δυνάμει των διατάξεων του Δικαίου της θάλασσας διαθέτει ισχυρή νομική βάση επιχειρημάτων εξ αιτίας μιας σημαντικής και κατοικημένης από τους αρχαίους χρόνους νήσου, με έντονη οικονομική δραστηριότητα που αφορά πολλούς τομείς, αεροδρόμιο και μεγάλο φυσικό λιμάνι. Εξαιρετικά δύσκολο θα είναι το έργο του νομικού επιτελείου της Τουρκίας να υποστηρίξει ότι μια νήσος με αυτά τα χαρακτηριστικά δεν διαθέτει υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ. Η Ελλάδα οφείλει να αξιοποιήσει στο έπακρο τα πλεονεκτήματα που της προσφέρει το Καστελλόριζο, να τα «Μεγιστοποιήσει»²⁵³ και να ενισχύσει με κάθε τρόπο, τις υποδομές, τη δυνατότητα επενδύσεων αλλά και εκπαιδευτικές ή πολιτιστικές δραστηριότητες διεθνούς ενδιαφέροντος. Είναι επίσης αναγκαίο να προχωρήσει άμεσα σε μεταρρυθμίσεις και τροποποιήσεις της νομοθεσίας με άξονα την νησιωτικότητα προς υποστήριξη των στόχων της και άμβλυνση γραφειοκρατικών στρεβλώσεων που δεν διαχωρίζουν τις προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας επιχείρησης ή αναπτυξιακής μονάδας που υπάγεται στην βιομηχανική νομοθεσία αφού τα δεδομένα στο

²⁵² Berthold, Richard M. *Η Ρόδος στην ελληνιστική εποχή*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2010

²⁵³ Ο όρος «Μεγιστοποίηση» εισάγεται με την παρούσα εργασία στη συζήτηση για τις ελληνικές θαλάσσιες οριοθετήσεις αντί του όρου «Καστελοριζοποίηση» που δεν είναι εύηχος ούτε εύχρηστος.

Καστελλόριζο ή σε άλλο μικρό αλλά πολύ σημαντικό νησί είναι διαφορετικά από αυτά που ισχύουν στην Αθήνα, τη Θεσσαλονίκη ή την Κρήτη.

Πρόταση στην κατεύθυνση αυτή αποτελεί η αύξηση της χρηματοδότησης και η προβολή του έργου του «Ινστιτούτου Αιγαίου του Δικαίου της Θάλασσας και του Ναυτικού Δικαίου» που εδρεύει στη Ρόδο και η λειτουργία θερινών τμημάτων διεθνών μεταπτυχιακών φοιτητών στην Μεγίστη καθώς κτηριακές εγκαταστάσεις υπάρχουν και μπορούν εύκολα να εκσυγχρονιστούν με τεχνολογία αιχμής. Το Δίκαιο της Θάλασσας αποτελεί στήριγμα και έπαλξη της Ελλάδας που μπορεί να εμβαθύνει και να διαδώσει τη γνώση του. Το ίδιο ισχύει και για τα προπτυχιακά και μεταπτυχιακά προγράμματα του Πανεπιστήμιου Αιγαίου.

Η Άγκυρα φροντίζει έμπρακτα να αναδεικνύει και να προβάλλει ότι «καμία εξέλιξη δεν πρόκειται να λάβει χώρα στην Ανατολική Μεσόγειο χωρίς συμμετοχή ή ανάμειξη της Τουρκίας»²⁵⁴ και αποτελεί πλέον κοινή διαπίστωση και παραδοχή όλων των δρώντων στην περιοχή ότι επιχειρεί να επιβάλει τη θέση αυτή. Ως εκ τούτου η Ελληνική εξωτερική πολιτική είναι εκ των πραγμάτων υποχρεωμένη να έχει πειστική απάντηση και τρόπους αντίδρασης που περιλαμβάνουν κάθε αποτελεσματικό μέσο ήπιας ή σκληρής ισχύος. Για να επιτευχθεί ο στόχος αυτός απαιτείται σύνθεση δυνάμεων στο εσωτερικό και αλλαγή προσανατολισμού και προτεραιοτήτων στην ελληνική κοινωνία.

Το σχέδιο κατασκευής του East Med και δημιουργίας του αντίστοιχου φόρουμ, αποτελεί κίνηση στην σκακιέρα της διπλωματίας και της διεθνούς πολιτικής και όχι μόνο στο ενεργειακό πεδίο. Δια της εφαρμογής του Δικαίου της θάλασσας που υποστηρίζει την πόντιση αγωγών, με διακρατικές συμφωνίες που στοχεύουν στην πραγματοποίηση του σχεδίου, με εξεύρεση πόρων και χρηματοδότησης και με πολιτική προσέγκυσης και ένταξης της Ιταλίας²⁵⁵ και άλλων χωρών μπορεί να αλλάξει τα δεδομένα όχι μόνο ως προς τις θαλάσσιες οριοθετήσεις αλλά ταυτόχρονα στην εξωτερική πολιτική και στην οικονομία.²⁵⁶ Η επιτυχής πραγματοποίηση του σχεδίου θα αποτελέσει γέφυρα λειτουργικής, οικονομικοπολιτικής και ενεργειακής σύνδεσης των βόρειων και των

²⁵⁴ Ministry of Foreign Affairs Cyprus (2016) Territorial Sea

²⁵⁵ Cariotis, Th., (2017, 22 October). The Greek-Italian tragedy of the EEZ.

²⁵⁶ Charles Ellinas. «ISRAEL, CYPRUS, AND EGYPT: THE COMMERCIAL AND POLITICAL CONTEXT FOR GAS DEVELOPMENT. Report Title: Hydrocarbon Developments in the Eastern Mediterranean Report Subtitle: The Case for Pragmatism Report Author(s): Καρακάσης Βασίλειος. Energy Security and the Cyprus Question: "Securitization" of Energy in the Eastern Mediterranean

νότιων ακτών της Μεσογείου,²⁵⁷ που θα αποτελεί πρότυπο σε επίπεδο ΕΕ και γεγονός ευρύτερης και υψίστης σημασίας.

Οι «τριμερείς συνεργασίες» με συμμετοχή της Ελλάδος και της Κύπρου, με Ισραήλ και Αίγυπτο και περαιτέρω η ισχυροποίηση αμυντικής συνεργασίας,²⁵⁸ με την Γαλλία, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα μετά και την υπογραφή ρήτρας αμοιβαίας αμυντικής συνδρομής, τη Σαουδική Αραβία, την μακρινή Ινδία²⁵⁹ που επιδεικνύει ενδιαφέρον για την περιοχή και άλλες σημαντικές χώρες, αναβαθμίζουν σαφώς τον διεθνή τους ρόλο.²⁶⁰ Απαιτείται να εμβυθισθούν, να διευρυνθούν και να εξελιχθούν πολυεπίπεδα προκειμένου να αποδώσουν περισσότερα και καλύτερα αποτελέσματα. Η ολοκλήρωση του καθορισμού θαλασσίων συνόρων μεταξύ Ελλάδος και Αιγύπτου μετά την πολύ σημαντική τμηματική οριοθέτηση σε συνδυασμό με την διεθνή συγκυρία, τις καλές σχέσεις και την κινητικότητα της ελληνικής πλευράς που είναι πλέον η επισπεύδουσα μετά την εμφάνιση του ανατρεπτικού μνημονίου Τουρκίας – Λιβύης αποτελεί το ζητούμενο της προσεχούς χρονικής περιόδου.

Οι συμμαχίες στην Ανατολική Μεσόγειο θα κριθούν εκ του αποτελέσματος στους τομείς της ενέργειας, της οικονομίας, της τεχνολογίας και της συνεργασίας στην εκπαίδευση, τον Πολιτισμό και κυρίως της ασφάλειας εν γένει. Δεν περιλαμβάνουν έως σήμερα συμφωνίες ευθείας προβολής στρατιωτικής ισχύος, παρά το στρατηγικό τους αποτύπωμα, όμως τούτο αποτελεί ορατή πιθανότητα εάν συντελέσει σε αυτό σοβαρή αφορμή ή σχετική συγκυρία. Παρά τον υψηλό βαθμό δυσκολίας του στόχου ίσως το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα υπάρξουν εξελίξεις σε συνδυασμό με την διαπίστωση ότι η ελληνική διπλωματία εμφανίζει ασυγκρίτως μεγαλύτερη πλαστικότητα και ευελιξία από ότι στο παρελθόν υπό το βάρος των νέων δεδομένων.

Υποστηρίχθηκε²⁶¹ ότι η ενέργεια φέρνει πιο κοντά τα κράτη, αυτό όμως δεν αποδεικνύεται ιστορικά και οι ανακαλύψεις φυσικού αερίου στην περιοχή δεν φαίνεται να αποτελούν παράγοντα σταθερότητας αλλά απεναντίας συντελούν στη δημιουργία ανταγωνισμών και εντάσεων στην Ανατολική Μεσόγειο καθώς οι υδρογονάνθρακες

²⁵⁷ Ντάλης Σωτήρης-Μανώλης Στεφανάκης, Επετηρίδα Μεσογειακών Σπουδών 2020, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2020, Μιχάλης Ατταλίδης, σελ 38

²⁵⁸ Ισχυρή συμμαχία Ελλάδας – ΗΑΕ, kathimerini.gr/politics/ischyri-symmachia-elladas-iae

²⁵⁹ Αντιδρώντας στην αμυντική συνεργασία Τουρκίας - Πακιστάν

²⁶⁰ Γιαλουρίδης, Χ. (2004). Η Τουρκία στον 21ο αιώνα: ο μακρύς δρόμος προς την Ευρώπη. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.

²⁶¹ Θεωρία της διπλωματίας των αγωγών

μπορούν να αποτελέσουν «δυνητική αιτία²⁶² διακρατικών συγκρούσεων».²⁶³ Η διπλωματία των αγωγών οδηγεί σε γεωπολιτικές ανακατατάξεις. Η ύπαρξη αποθεμάτων από υδρίτες μεθανίου, υδροθερμικά πεδία και ηφαίστεια ιλύος, δηλαδή πιθανούς ενεργειακούς πόρους του μέλλοντος, είναι ένας ακόμα λόγος αντιπαράθεσης των δρώντων στην Ανατολική Μεσόγειο πέραν του φυσικού αερίου και του πετρελαίου.

Ως προς το ζήτημα των θαλασσιών οριοθετήσεων, η Τουρκία με «μαξιμαλιστικές»²⁶⁴ απόψεις δεν επιδιώκει την ανάδειξη του ενεργειακού πλούτου των χωρών της Ανατολικής Μεσογείου αλλά την ενίσχυση του γεωστρατηγικού της ρόλου στην περιοχή. Διατηρεί σημαντική πρωτοβουλία κινήσεων και έχει πέτυχει την αναγνώριση της ως υπολογίσιμου δρώντος στις περιφερειακές συγκρούσεις και διενέξεις στην Ανατολική Μεσόγειο (Συρία, Λιβύη, Κύπρος, Ελληνοτουρκικά) και πέραν αυτής (Ναγκόρνο Καραμπάχ) λόγω της γεωπολιτικής και στρατιωτικής ισχύος²⁶⁵ που προβάλλει.²⁶⁶ Διαθέτει υπολογίσιμο τακτικό πλεονέκτημα στην στρατιωτική βιομηχανία στην οποία έχει επενδύσει κατασκευάζοντας μεταξύ άλλων σύγχρονων οπλικών συστημάτων, στρατιωτικά μη επανδρωμένα αεροσκάφη που χρησιμοποιεί στις πολεμικές συγκρούσεις που αναμειγνύεται. Τα τουρκικά UAVs μεταφέρουν αποτελεσματικό οπλισμό και επηρεάζουν την έκβαση μαχών χωρίς ανθρώπινες απώλειες για τους Τούρκους. Επιπλέον επηρεάζει άμεσα τις εξελίξεις στην πορεία του Κυπριακού και γενικότερα σε ολόκληρη την περιοχή,²⁶⁷ με ανεξάντλητη ατζέντα παλαιών και νέων διεκδικήσεων που περιλαμβάνουν ανατρεπτικές θαλάσσιες οριοθετήσεις, «άνοιγμα» των Βαρωσίων στην Κύπρο, έρευνες σε περιοχές εκτός δικαιοδοσίας της, εργαλειοποίηση του μεταναστευτικού και ασύμμετρες απειλές. Εναλλάσσει με δεξιοτεχνία το προσώπειο του κράτους που είναι πρόθυμο για διάλογο και επανέναρξη των διερευνητικών επαφών²⁶⁸ με το πραγματικό πρόσωπο της αναθεωρητικής δύναμης. Μπορεί να προβάλλει αξιώσεις για οτιδήποτε ακόμα και αν αυτό φαντάζει αδιανόητο. Αποτελεί στοίχημα και

²⁶² Θ. Τσακίρης 2018

²⁶³ Γιαλουρίδης, Χ. (2004). Η Τουρκία στον 21ο αιώνα: ο μακρύς δρόμος προς την Ευρώπη. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.

²⁶⁴ Ο όρος αυτός καθιερώθηκε εκατέρωθεν στην Ελληνοτουρκική διαμάχη για τις θαλάσσιες οριοθετήσεις στην Ανατολική Μεσόγειο για να χαρακτηρίσει η μία πλευρά τις θέσεις της άλλης

²⁶⁵ Τα Νέα, *Ο άγνωστος πόλεμος των drones σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο*, <https://www.tanea.gr/2020/11/20/greece/o-agnostos-polemos-ton-drones-se-aigaiο-kai-anatoliki-mesogeio/>

²⁶⁶ Βαληνάκης, Γιάννης. (2020). Ελλάς επί τέσσερα – Η Ελλάδα των τεσσάρων θαλασσών, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2020, Η Ελλάδα που δεν διεκδικεί έγινε ουραγός στις θαλάσσιες ζώνες, σελ 305

Θεωρία της διπλωματίας των αγωγών

²⁶⁷ Τζήμητρας Χ. (1997) Η υφαλοκρηπίδα των νησιών στη διεθνή νομολογία. Εκδότης: ANT. Ν. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ

²⁶⁸ Διακόπηκαν το έτος 2016

διακύβευμα για όσες χώρες πλήττονται να αποφασίσουν αν μπορούν να αντιδράσουν ή θα αποδεχθούν τετελεσμένα.

Έως σήμερα επικρατούσε το φαινόμενο της κριτηρίου της «Μεγίστης»²⁶⁹ στις Ελληνικές διαπραγματεύσεις θαλασσιών οριοθετήσεων που θα μπορούσε να οριστεί ως η προκαθορισμένη, πάγια και στρατευμένη προσπάθεια της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής και διπλωματίας να αποδοθεί στην νήσο Μεγίστη και γενικότερα στο νησιωτικό σύμπλεγμα του Καστελλορίζου πλήρης επήρεια. Λόγω του συγκεκριμένου κριτηρίου δεν είχε προχωρήσει πριν το 2020 σε συμφωνίες ΑΟΖ. Είναι βέβαια άδικο να κατηγορηθεί συλλήβδην η Ελληνική εξωτερική πολιτική για την μη επίτευξη συμφωνιών με γειτονικά κράτη καθώς μετά το τουρκικό memorandum με τη Λιβύη, όλα τα δεδομένα ανατράπηκαν με «ροκέ»²⁷⁰ στην γεωπολιτική σκακιέρα της Μεσογείου καθώς ο «Βασιλιάς» με τον «Πύργο» άλλαξαν θέσεις. Έτσι στη θέση της Λιβύης βρέθηκε η Τουρκία, αφηνιάζοντας και εκπλήσσοντας τους πάντες. Η αντικειμενική αυτή διαπίστωση δεν αποτελεί «άφεση αμαρτιών» της ελληνικής διπλωματίας καθώς μπορούσαν να οροθετηθούν θαλάσσια σύνορα εγκαίρως. Υπήρχαν άλλωστε οι πληροφορίες²⁷¹ «κινητικότητας» της Τουρκία με τη Λιβύη,²⁷² χωρίς να υπάρχει η εικόνα ότι θα μοίραζαν μεταξύ τους την Ανατολική Μεσόγειο δυο μη γειτονικά κράτη. Η τουρκική ανάμειξη στις ελληνικές οριοθετήσεις είχε αποδειχθεί στην περίπτωση της Αλβανίας δη από το έτος 2009 και αποτελούσε δεδομένο που η αγνόηση του δε δικαιολογείται. Στην άποψη αυτή συνηγορεί και η εκτίμηση ότι θαλάσσια οριοθέτηση με την Τουρκία του «casus belli» των «γκρίζων ζωνών», των υπερβατικών «μνημονίων», της «άρνησης» του Δικαίου της θάλασσας και της «Γαλάζιας Πατρίδας» δεν προβλέπεται στο ορατό μέλλον. Η Ελλάς επιβάλλεται να ολοκληρώσει τις οριοθετήσεις με όλες τις υπόλοιπες χώρες. Στο Αιγαίο αν αποκτήσει την απαιτούμενη αποτρεπτική

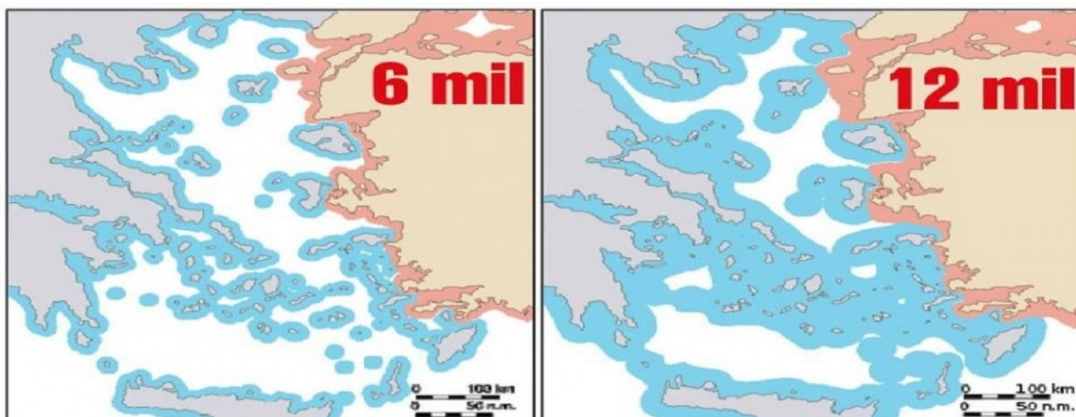
²⁶⁹Σύμφωνα με μερίδα ειδικών των διεθνών σχέσεων υπάρχει «Καστελοριζοποίηση» των ελληνικών οριοθετήσεων αφού οι αποφάσεις λαμβάνονται με κριτήριο του μη αρνητικού προηγούμενου στην ελληνική επιδίωξη για πλήρη επήρεια στο Καστελλόριζο.

²⁷⁰Το ροκέ είναι κίνηση στο σκάκι που συμμετέχουν ο βασιλιάς και ένας από τους δυο πύργους. Πραγματοποιείται με τη μετακίνηση του βασιλιά δύο τετράγωνα προς τον πύργο και την μετακίνηση του πύργου στο τετράγωνο ανάμεσα στην αρχική και τελική θέση του βασιλιά. Είναι η μοναδική κίνηση που ο παίκτης μπορεί να μετακινήσει ταυτόχρονα δύο πιόνια.

²⁷¹ Πανεπιστημιακές παραδόσεις Ιωάννη Στριμπί, β εξάμηνο έτους 2020 στο ΠΜ Σ «Διακυβέρνηση, Ανάπτυξη και Ασφάλεια στη Μεσόγειο»

²⁷²Το θέμα δεν είναι ευρύτερα γνωστό όμως η Λιβύη αναφέρθηκε με υπόμνημα της στον ΟΗΕ στην άρνηση της Ελλάδας για οριοθέτηση με πλήρη επήρεια της Κρήτης και αγνόηση της Γαύδου.

ισχύ ή διαμορφωθούν κατάλληλες συνθήκες εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης,²⁷³ θα καταστεί δυνατόν να ασκήσει το δικαίωμα επέκτασης των χωρικών υδάτων έως 12 μίλια.

Εικόνα 40: Η Ελλάδα με χωρικά ύδατα 6 ν.μ. και 12 ν.μ.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση υποχρεούται να βαδίζει συντομότερα προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Οι παλινδρομήσεις, οι «μη κυρώσεις» για την παράνομη συμπεριφορά της Τουρκίας απέναντι στην Ελλάδα και την Κύπρο και η αναποφασιστικότητα της αποτελούν εύκολο ανάγνωσμα για την Άγκυρα που γνωρίζει ότι η εξακολούθηση της παραβατικής της στάσης δεν θα έχει για την ίδια σοβαρές συνέπειες. Έτσι θα συνεχίσει να προκαλεί και να ναρκοθετεί τις θαλάσσιες οριοθετήσεις γνωρίζοντας πως ουσιαστικά η Αθήνα και η Λευκωσία θα βρεθούν μόνες απέναντι της με ζητούμενο την αυτοδύναμη και αποτελεσματική αντιμετώπιση της. Εκμεταλλευόμενη αυτή την κατάσταση ελίσσεται μεταξύ λόγων και έργων, καλώντας σε διάλογο, διερευνητικές επαφές και ειρηνική επίλυση των διάφορων ενώ στην πράξη κινείται αποφασιστικά και επιθετικά για να πραγματοποιήσει τις επιδιώξεις της. Θα συνεχίσει να εξοπλίζεται με ευρωπαϊκά όπλα και προϊόντα τεχνολογίας χωρίς να έχει σημασία αν είναι Γερμανικά, Ισπανικά ή Ιταλικά και θα συνεχίσουν να υπάρχουν πρόθυμοι υποστηρικτές της στις Συνόδους Κορυφής. Όσο η Ε.Ε. λειτουργεί ως ενιαίος οικονομικός χώρος και ως οικονομική δύναμη αλλά όχι ως αντίστοιχη πολιτική ένωση, η Τουρκία θα μπορεί να τον διασπά για να παρεισφρήσει στα κέντρα λήψεως αποφάσεων. Γνωρίζει ότι κάθε χώρα ασκεί και υποστηρίζει τη δική της εξωτερική πολιτική και συμφέροντα, αποδυναμώνοντας την ενιαία ευρωπαϊκή έκφραση και δυναμική.

²⁷³ Ντάλης Σωτήρης (2018). Η «δύσκολη» Ευρώπη. Σε αναζήτηση της νέας ευρωπαϊκής αλληλεγγύης.

Υπάρχει όμως η προσδοκία ότι η Ευρώπη δεν θα περιοριστεί στο διηνεκές σε ρόλο παρατηρητή ή «τρίτου» στην διένεξη των μελών της με την Τουρκία για τις (δικές της) θαλάσσιες ζώνες και το Δίκαιο της Θάλασσας στο οποίο έχει προσχωρήσει²⁷⁴ και θα ενεργήσει όχι ως ήπια αλλά ως ισχυρή θιγόμενη δύναμη έχοντας στην φαρέτρα τις ουσιώδεις κυρώσεις και μέσα εξαναγκασμού για την διαφύλαξη ιδίων δικαιωμάτων στην Μεσόγειο που ιστορικά και γεωπολιτικά δεν είναι απλά μία θάλασσα αλλά η «διαδοχή θαλασσών»²⁷⁵ από το Γιβραλτάρ ως το Αιγαίο που αποτελεί διαχρονικά τον ζωτικό της χώρο.

Η Ενωμένη Ευρώπη στο νέο διεθνές σύστημα ισχύος που διαμορφώνεται θα επιβεβαιώσει τις αξίες της²⁷⁶ μόνο αν απαντήσει στις προκλήσεις της Ιστορίας. Ο τουρκικός παράγοντας εξ αίτιας του επεκτατικού του σχεδίου στην Ανατολική Μεσόγειο, κατέστη άθελα του καταλύτης εξελίξεων και διαδικασιών που ενδεχομένως στραφούν τελικά εναντίον του. Οι οριοθετήσεις θαλασσιών ζωνών στην περιοχή θα συνεχιστούν με συνακόλουθες γεωπολιτικές και γεωοικονομικές ανακατατάξεις. Ο σταθερός προσανατολισμός προς την ιδέα της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και η πραγματική δυνατότητα της Ελλάδας να αποτελέσει γέφυρα των ακτών της Μεσογείου μπορούν να γίνουν η γεωπολιτική της πυξίδα.

Η Ελλάδα έχοντας μονομερώς το ενδιαφέρον της στραμμένο επί μακρόν σε άλλα περιφερειακά υποσυστήματα, εγκατέλειψε τον φυσικό της χώρο στον οποίο με αφορμή τις θαλάσσιες οριοθετήσεις, επανέρχεται δυναμικά και ταχέως επαναπροσδιορίζοντας τη θέση της από χώρα της Βαλκανικής χερσονήσου σε χώρα της Ανατολικής Μεσογείου.

²⁷⁴ Ως ενιαία πολιτική οντότητα

²⁷⁵ Braudel Fernand, LA MEDITERRANEE, L' ESPACE ET L' HISTOIRE, (translation) Alexandria Athens 1990

²⁷⁶ Ντάλης Σωτήρης, Επετηρίδα Μεσογειακών Σπουδών 2020, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2020, Ποια κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας και άμυνας; σελ 62

Βιβλιογραφία

Ξένη βιβλιογραφία – Αρθρογραφία

Aydin M. – Yfantis K., *The security dilemma in Aegean* – Εκδόσεις Routledge, Λονδίνο – N.Y. 2004

Abboud Samer, Syria. Hot Spots in Global Politics, Gutenberg 2020

Barker, T., Dagoumas, A. & Rubin, J. (2009). The macroeconomic rebound effect and the world economy, *Energy Efficiency*, 2 (4), 411-427

Berthold, Richard M. Η Ρόδος στην ελληνιστική εποχή, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2010

Bireseglioglou Mehmet Efe. Clashing Interests in the Eastern Mediterranean: What About Turkey

Braudel Fernand, *La MEDITERRANEE, L' ESPACE ET L' HISTOIRE*, Athens 1990 Alexandria

Buchan, D. (2010). The rough guide to the energy crisis, Rough Guides, London: The Penguin Group.

Cariotis, Th., Kassini, S., Lugerou, N., & Kikilia, B. (2011). EEZ: Exclusive Economic Zone from the Strategic Movement to Financial Solution. Athens: Kastaniotis S.A.

Ergan, G. (2017). Turkish Foreign Policy. Turkey: McMillan.

Godthab, A. & Witte, J., M. (2010). Global Energy Governance. The New Rules of the Game, Berlin: Global Public Policy Institute.

Grigoriadis, I., N. (2014). Energy Discoveries in the Eastern Mediterranean: Conflict or Cooperation. *Middle East Policy*, 21, 124-133.

Gürel A. & Le Cornu L. Can Gas Catalyse Peace in the Eastern Mediterranean?

Hazakis J.K. The role of economic diplomacy on energy projects: the exploration of natural gas resources at Cyprus exclusive economic zone

Inbar, E. (2014). The New Strategic Equation in the Eastern Mediterranean. The Begin- Sadat Center for Strategic Studies. *Mideast Security and Policy Studies*, (109). Bar Ilan University.

Kapsi, K.A. (2019). The Greek exclusive economic zone. (Διπλωματική εργασία). Πανεπιστήμιο Πειραιώς, Πειραιάς.

Kutluk, E. (2018). Actual perspectives on Lausanne: some predominantly discussions in Turkish political atmosphere and media on current international relations. *Journal of International Social Research* (11), σ. 61.

Leal-ArcasFilis and R. Legal Aspects of Inter-State Maritime Delimitation in the Eastern Mediterranean Basin.

Manousogiannakis, S. (2014, 28 January). Political situation and crisis handling.

Ministry of Foreign Affairs Cyprus (2016) Territorial Sea http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2016.nsf/mfa84_en/mfa84_en?OpenDocument (29/3/2020, 16:15).

Natalino, P. (1989). The Aegean Demilitarization, Greek Turkish Relations and Mediterranean Security. *The Aegean Issues: Problems and Prospects*, pp. 295-297.

Pascual, C. & Elkind, J. (2009). *Energy Security: Economics, Politics, Strategies, and Implications*, Washington, Brookings Institution Press.

Patuzi, D. (2015). The concept of the Economic Exclusive Zone. *Academic Journal of Business, Administration, Law and Social Sciences*, 1(1), 149-159.

Rumelili, B. (2004). The European Union's Impact on the Greek-Turkish Conflict. *The European Union and Border Conflicts* (12), σσ. 1-23.

Shaffer, B. (2013). Natural Gas Supply Stability and Foreign Policy, *Energy Policy*, 56, 120-22.

Strati, A. (2004). *The Exclusive Economic Zone*. Athens: Sideris
The maritime boundaries and natural resources of the republic of Lebanon. (2014). United Nations Development Programme.

Tsakiris, T. (2014). Greece and the energy geopolitics of the eastern Mediterranean. IDEAS reports-Strategic Updates, SU14.1. LSE IDEAS, London School of Economics and Political Science.

Tsakiris, T. Cyprus's Natural Gas Strategy: Geopolitical and Economic Preconditions.

Tziarras Z. CYPRUS'S FOREIGN POLICY IN THE EASTERN MEDITERRANEAN ANDTHE TRILATERAL PARTNERSHIPS: A NEOCLASSICAL REALIST APPROACH # 0160309

Tzimitras H. and Moran G. A. Cyprus Energy hopes and political troubles

Tzionis, T. (2019). Recent developments in the continental shelf/EEZ of the Republic of Cyprus. Ministry of Foreign Affairs Republic of Cyprus.

Ulmani, A., Saad, A., Zylich, K., Pauly, D. & Zeller, D. (2015). Reconstruction of Syria's fisheries catches from 1950–2010: Signs of overexploitation. *Acta Ichthyol. Piscat.* 45 (3), pp 259-272. doi: 10.3750/AIP2015.45.3.05

Ελληνική βιβλιογραφία – Αρθρογραφία

Αβέρωφ Ευάγγελος, *Κυπριακό. Ιστορία χαμένων ευκαιριών*, εκδόσεις Εστία, Αθήνα 1982

Βαληνάκης, Γιάννης, *Ελλάς επί τέσσερα – Η Ελλάδα των τεσσάρων θαλασσών*, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 2020

Βασιλείου Γιώργος, *Κύπρος – Ευρωπαϊκή Ένωση*, Εκδόσεις Καστανιώτης, Αθήνα 2004

Βενιζέλος Ευάγγελος, *Οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών και ελληνοτουρκικές σχέσεις*, Εκδόσεις Παπαδόπουλος, Αθήνα 2020

Βενιζέλος Κώστας, Ιγνατίου Μιχάλης, Μελέτης Νίκος – Συλλογικό έργο, *Σχέδιο Ανάν. Το Μυστικό Παζάρι*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα 2005

Γεωργής, Γ., Κύπρος, Η., & Γιωργαλλής, Κ. (2017). *Λωζάννη 1923: Διαχρονικές προσεγγίσεις και εκτιμήσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.

Γιαλουρίδης, Χ. (2004). *Η Τουρκία στον 21ο αιώνα: ο μακρύς δρόμος προς την Ευρώπη*. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.

Γιανναράς Χ. (2020). Όταν όλοι τα ξέρουμε όλα. Καθημερινή. Ανακτήθηκε_από.08/06/2020.<https://www.kathimerini.gr/1081637/opinion/epikairothta/politikh/otan-oloi-ta-zeroyme-ola>

Γκίζας, Γ. Ε. (2019). Οι διεκδικήσεις της Τουρκίας στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο, το Διεθνές Δίκαιο και ο ρόλος του Καστελόριζου. (Διπλωματική εργασία). Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη.

Δαφνής, Γ. *Η Ελλάδα μεταξύ δύο πολέμων 1923-1940*. Αθήνα 1997 Κάκτος.

Διβάνη Λένα – Κωνσταντοπούλου Φωτεινή. «Δωδεκάνησος. Η μακρά πορεία προς την ενσωμάτωση». *Διπλωματικά έγγραφα από το ιστορικό αρχείο του Υπουργείου Εξωτερικών*. Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 1996

Ευρωπαϊκή Πολιτεία (2009) Συλλογικό έργο. Εκδόσεις Σαβάλας. Ξενάκης Δημήτρης, Χρυσόχου Δημήτρης, Τσινισιζέλης Μιχάλης,

Ζέπος, Κ. (2002). Το μέλλον της Ευρώπης και η Τουρκία. Αθήνα: Σάκκουλα.

Ιωάννου Κ. & Στρατή, Α. (2013). Δίκαιο της Θάλασσας. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη

Ιωάννου Γρηγόρης, *Ο Ντενκτάς στον Νότο. Η κανονικοποίηση της διχοτόμησης στην ελληνοκυπριακή πλευρά*, β έκδοση, Εκδόσεις Ψηφίδες Θεσσαλονίκη 2019

Καζάκος, Π., Λιαργκόβας, Π., & Μπότσιου, Κ. (2001). Η Ελλάδα και το Ευρωπαϊκό μέλλον της Τουρκίας. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.

Καραγιάννης. Μ., (2012). Η ενεργειακές εξελίξεις στην Ανατολική Μεσόγειο και τα νέα γεωπολιτικά δεδομένα, Κέντρο Ευρωπαϊκών και Διεθνών Υποθέσεων, Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, Λευκωσία Ανακτήθηκε από https://cceia.unic.ac.cy/wp-content/uploads/policy_paper_1_2012.pdf

Καρακωστανόγλου, Β. (1994). Δικαιώματα Παράκτιων Κρατών στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη: Προκλήσεις και Προοπτικές για το Αιγαίο Πέλαγος. Το Αιγαίο Πέλαγος και το Νέο Δίκαιο της Θάλασσας. Ρόδος.

Καρακάσης Β. Energy Security and the Cyprus Question: “Securitization” of Energy in the Eastern Mediterranean

Καρεκλάς, Ι. (2014). Διεθνές Δίκαιο: Με έμφαση στο Δίκαιο του Πολέμου. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Καρυώτης, Θεόδωρος (2014). Η ΑΟΖ της Ελλάδας. Αθήνα: Λιβάνης.

Καρακωστανόγλου, Β. (1994). Δικαιώματα Παράκτιων Κρατών στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη: Προκλήσεις και Προοπτικές για το Αιγαίο Πέλαγος. Το Αιγαίο Πέλαγος και το Νέο Δίκαιο της Θάλασσας. Ρόδος.

Καρυώτης Θεόδωρος "Η ΑΟΖ της Ελλάδας" Εκδοτικός Οίκος Α. Α. Λιβάνη, Αθήνα 2014

Κιτσίκης Δημήτρης, *Συγκριτική Ιστορία Ελλάδος και Τουρκίας στον 20ο αιώνα* - Αθήνα, εκδόσεις Εστία, 1978, 3η έκδοση: Εστία1998.

Κυριάκου Νικά. “10+1 μύθοι για το Κυπριακό, Εκδόσεις Ψηφίδες, Θεσσαλονίκη 2020

Κωνσταντινίδης Στέφανος, *Νέο-οθωμανισμός στη σύγχρονη Ελλάδα*, Εκδόσεις Εναλλακτικές, Αθήνα, 2009

Μανιάτης Γ. (2019), Ο Ενεργειακός ρόλος της Ελλάδας στην Ανατολική Μεσόγειο, Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, Τετραμηνιαία Πολιτική και Οικονομική Επιθεώρηση τεύχος 46-47, Αθήνα, Εκδόσεις Παπαζήση

Μαρής Γιώργος, *Ο νομιζόμενος κόσμος της Ευρωπαϊκής Ένωσης*. Εκδόσεις Προπομπός, Αθήνα 2020

Νταβούτογλου Αχμέτ, *Το στρατηγικό βάθος: Η διεθνής θέση της Τουρκίας*. Μετάφραση Νικόλαος Ραπτόπουλος, Επιμέλεια Νεοκλής Σαρρής Εκδόσεις Ποιότητα (2010)

Ντάλης Σωτήρης (2018). Η «δύσκολη» Ευρώπη. Σε αναζήτηση της νέας ευρωπαϊκής αλληλεγγύης. Παπαζήσης

Ντάλης Σωτήρης. *Mare Nostrum*. Μετατοπίσεις ισχύος στον Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου. Γεωπολιτικές και Γεωοικονομικές Προκλήσεις. Αθήνα (2020) Εκδόσεις Παπαζήση

Ντάλης Σωτήρης-Μανώλης Στεφανάκης, *Επετηρίδα Μεσογειακών Σπουδών 2020*, Συλλογικό Έργο, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2020,

Παπαρηγόπουλος Κωνσταντίνος – Καρολίδης Π. «Η ιστορία του Ελληνικού Έθνους», Εκδόσεις Καρακούσης, Αθήνα (2000)

Περράκης, Σ. & Τσάλτας, Γ. (2006). Ασφάλεια και Πειρατεία στην ανοιχτή θάλασσα. Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρη.

Πουλάντζας, Ν. Το Δίκαιο της Θάλασσας. Αθήνα 2007, εκδόσεις Σταμούλης.

Πρεβελάκης, Γ. (1998). Γεωπολιτική της Ελλάδας. Αθήνα: Libro.

Ροζάκης Χρήστος, *Το Δίκαιο της Θάλασσας και η διαμόρφωση του από τις διεκδικήσεις των παρακτίων κρατών*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1976

Ροζάκης, Χ. (2013). Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο. Αθήνα: Παπαζήση

Ρολάνδης Ν. (2019) Ματιές στη ζωή και την ιστορία. Εκδόσεις Η. Επιφανίου

Σαββαΐδης Γ. Εισήγηση στις 15 Νοεμβρίου 2019 στα Σεμινάρια του Κύκλου της Ρόδου με θέμα «Προετοιμασία και Διεξαγωγή Διαπραγματεύσεων επί Ζητημάτων Εθνικού Ενδιαφέροντος», Μονάδα Έρευνας για την Ευρωπαϊκή και Διεθνή Πολιτική, Εκδόσεις Παπαζήση.

Σακκάς Γιάννης Δ. «Η Ελλάδα, το Κυπριακό και ο αραβικός κόσμος, 1947 – 1974», Εκδόσεις Πατάκη 2012

Σακκάς Γιάννης Δ. *Οι δύο όχθες τα Μεσογείου*, Εκδόσεις Bookstars-Free Publishing, Αθήνα 2020

Σέρμπος, Σ. (2008). Τουρκία και Ευρωπαϊκή Ένωση : Ο ρόλος της εσωτερικής πολιτικής και του διεθνούς παράγοντα στον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της Τουρκίας. Αθήνα: Σάκκουλας.

Σιούσιουρας, Π. (2015). Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο. Αθήνα.: Ι. Σιδέρης.

Στρατή Α. & Κρατερός, Ι. (2013). «Το δίκαιο της θάλασσας». Νομική βιβλιοθήκη.

Στρατή Γ. (2012). Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες και οριοθέτηση με γειτονικά κράτη. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Στριμπής, Ιωάννης Δ.*Η λήψη αποφάσεων στον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας Ευξείνου Πόντου*, Εκδόσεις Παπαζήση (2009) Διεθνές Κέντρο Μελετών Ευξείνου Πόντου (ΔΙΚΕΜΕΠ)

Συρίγος Άγγελος, Ελληνοτουρκικές Σχέσεις, Εκδόσεις Πατάκη, 4η έκδοση, Αθήνα 2020.

Συρίγος Άγγελος (2005). Σχέδιο Ανάν, οι κληρονομίες του παρελθόντος και οι προοπτικές του μέλλοντος . Εκδόσεις Πατάκη

Τζήμητρας Χ. (1997) Η υφαλοκρηπίδα των νησιών στη διεθνή νομολογία. Εκδότης: ANT. N. ΣΑΚΚΟΥΛΑΣ

Τσακίρης Θ. Ο γαλάζιος χρυσός, Οι ρωσο-ουκρανικές σχέσεις και η ευρωπαϊκή στρατηγική φυσικού αερίου, Αθήνα 2011 Εκδόσεις Παπαζήσης.

Τσακίρης Θ. (2018) Ενεργειακή ασφάλεια και διεθνής πολιτική. Η γεωπολιτική του "μαύρου χρυσού" από την ανακάλυψη πετρελαίου στη Μέση Ανατολή έως τη σχιστολιθική επανάσταση (1908-2018) Εκδόσεις Παπαζήση.

Τσακίρης, Θ. (2018). Η Ελληνική Ενεργειακή Γεωπολιτική από τη Βαλκανική έως τη Νοτιοανατολική Μεσόγειο. Αθήνα: Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής & Εξωτερικής Πολιτικής

Τσάλτας, Γ., & Αναγνώστου, Χ. (2014). Αιγαίο και Νοτιοανατολική Μεσόγειος Σύγχρονες προκλήσεις και προοπτικές εκμετάλλευσης υποθαλάσσιων ενεργειακών φυσικών πόρων. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.

Τσάλτας, Γ. (1985). Το Καθεστώς της Ηπειρωτικής Υφαλοκρηπίδας σύμφωνα με τη Νέα Σύμβαση (1982) για το Διεθνές Δίκαιο της Θάλασσας και τα Ελληνικά Συμφέροντα. Διεθνές Δίκαιο και Διεθνής Πολιτική(9).

Τσάλτας, Γ. & Κλαδή - Ευσταθοπούλου, Μ. (2009). Το διεθνές καθεστώς των θαλασσών και των ωκεανών, Διεθνής πολιτική- Διεθνές δίκαιο – Διεθνής οργάνωση. Αθήνα: Ι. Σιδέρης.

Χαρίτος Γαβριήλ, Κύπρος το γειτονικό νησί, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2018

Ηλεκτρονικές Πηγές

Cariotis, Th., (2017, 22 October). The Greek-Italian tragedy of the EEZ. Ανακτήθηκε από <https://www.mikrometoxos.gr/Η-ελληνο-ιταλική-τραγωδία-της-ΑΟΖ/>. Ανακτήθηκε 3.11.2020

Charles Ellinas. «ISRAEL, CYPRUS, AND EGYPT: THE COMMERCIAL AND POLITICAL CONTEXT FOR GAS DEVELOPMENT. Report Title: Hydrocarbon Developments in the Eastern Mediterranean Report Subtitle: The Case for Pragmatism Report Author(s): <https://css.ethz.ch/> Ανακτήθηκε 14/09/2020

Καρακάσης Βασίλειος. Energy Security and the Cyprus Question: “Securitization” of Energy in the Eastern Mediterranean Ανακτήθηκε 05.12.2020 από <https://www.prio.org/Publications/Publication/?x=9193>

Encyclopedia. (Treaty of Lausanne (1923). Ανάκτηση από Encyclopedia of the Modern Middle East and North Africa: <http://www.encyclopedia.com/history/modern-europe/turkish-and-ottoman-history/treaty-lausanne> Ekinci, E. (2016, July 29). Ανακτήθηκε 09/12/2020

Faustmann H., Gürel A., Reichberg M. G., Κυπριακοί Υπεράκτιοι Υδρογονάνθρακες, Περιφερειακή πολιτική και κατανομή του πλούτου. Ανακτήθηκε στις 30.05.2020 από <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/zypern/10656.pdf>

Treaty of Lausanne: Triumph or loss? Συνθήκη της Λωζάννης: Θρίαμβος ή απόλεια; Ανακτήθηκε 11/12/2020 από Daily Sabah Feature: <http://www.dailysabah.com/feature/2016/07/29/treaty-of-lausanne-triumph-or-loss>

Κασίνης, Σ., (2012). Δραστηριότητες Έρευνας Αποθεμάτων Υδρογονανθράκων εντός της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης της Κυπριακής Δημοκρατίας, 17ο Εθνικό Συνέδριο Ενέργειας, IENE, Αθήνα, Ίδρυμα Ευγενίδου Ανακτήθηκε 26/12/2020 από <https://www.iene.gr/energy-development2012/articlefiles/session4/Kasinis-power-point.pdf>

Μαργαρίτης Γ. Ο "Γκρίζος Λύκος" γίνεται πανίσχυρος λόγω των ελληνικών παραισθήσεων 02/06/2020, ανακτήθηκε στις 07/06/2020 από [https://slpress.gr/Νικολάου, Κ. \(2019\).](https://slpress.gr/Νικολάου, Κ. (2019).)

Έρευνες υδρογονανθράκων στην Κύπρο: Μετά τον “Γλαύκο” και μετά τις τελευταίες εξελίξεις τι. Ανακτήθηκε από <https://energypress.gr/news/ereynes-hydrogonanthrakon-stin-kypro-meta-ton-glayko-kai-meta-tis-teleytaies-exelixeis-ti>

Νικολάου, Ν. (2015). Υδρογονάνθρακες: Τα πραγματικά δεδομένα και τα διδάγματα από την εμπειρία της Κύπρου. Ανακτήθηκε 10.10.2020 από

<https://energypress.gr/news/ydrogonanthrakes-ta-pragmatika-dedomena-kai-ta-didagmata-apo-tin-empeiria-tis-kyproy>

Ortolland, P. (2009, 04 10). The Greco-Turkish dispute over the Aegean Sea: a possible solution? Ανάκτηση 05/09/2020 από La revue geopolitique: <https://www.diploweb.com/The-Greco-Turkish-dispute-over-the.html>

Παμπορίδης Π.Γ. Οι υδρογονάνθρακες της Κυπριακής Δημοκρατίας. <https://www.offlinepost.gr/2020/01/23/%CE%BA%CF%8D%CF%80%CF%81%CE> (2012) Ανακτήθηκε 21/11/2020

Παναγούλης, Θ. (2018). Η ακτινογραφία των κοιτασμάτων στα οικόπεδα της Κύπρου – Γιατί πήρε «φωτιά» η Ν.Α. Μεσόγειος. Ανακτήθηκε 11/11/2020 από <https://energypress.gr/news/i-aktinografia-ton-koitasmaton-sta-oikopeda-tis-kyproy->

Παπαβαρνάβα, Ε. (2020). Κύπρος και φυσικό αέριο: Μία αναδρομή από το 1980 έως σήμερα. Ανακτήθηκε 07/06/2020 από <https://www.offlinepost.gr>

Ρεπαντής, Γ. (2018). Αναλύοντας τη Ναυτική Στρατηγική της Τουρκίας στο περιβάλλον ασφαλείας της Ανατολικής Μεσογείου, Ι.ΔΙ.Σ.: Τομέας Αμυντικών Θεμάτων (Τμήμα Ναυτικής Στρατηγικής-Θαλάσσιας Ασφάλειας), Αθήνα. Ανακτήθηκε από <http://www.idis.gr/?p=4842> 21/10/2020

Republic of Cyprus (2016) Territorial Sea Exclusive Economic Zone http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2016.nsf/mfa86_en/mfa86_en?OpenDocument&print (28/3/2020)

Sansal, B. (2016, 06 25). Treaties of Sevres and Lausanne Available. Ανάκτηση από All About Turkey 01/10/2020: <http://www.allaboutturkey.com/antlasma.htm>

Safuogloy, M. (2018, 01 26). Turks still debate whether Treaty of Lausanne was fair to Turkey. Ανάκτηση από trtworld: <https://www.trtworld.com/magazine/turkey-still-debates-whether-treaty-of-lausanne-was-a-fair-peace-deal-14632> Ανακτήθηκε 14/08/2020

Τσάλτας, Γ. (2012). Η παγίδα των ΑΟΖ, Γιατί το «κλειδί» είναι η υφαλοκρηπίδα. Ανακτήθηκε 20.09.2020 Foreign Affairs: <http://www.foreignaffairs.gr/articles/68746/grigoris-i-tsaltas/i-pagida-ton-aoz?page=show>

Τσαρδανίδης Χ. GREECE'S CHANGING ROLE IN THE EASTERN MEDITERRANEAN. Από έκθεση PRIO, Η Νέα Γεωπολιτική της Ανατολικής Μεσογείου: τριμερείς εταιρικές σχέσεις και περιφερειακή ασφάλεια (κεφάλαιο 5). Ανακτήθηκε <https://www.prio.org/Publications/Publication/?x=11329> 05/10/2020

Τσαρδανίδης Χαράλαμπος (2013). Γιατί η Ελλάδα δεν μειονεκτεί έναντι της Τουρκίας. Από ForeignAffairs.gr. 19.04,2013 Ανακτήθηκε 28.11.2020 από <https://foreignaffairs.gr/articles/69273/xaralampos-tsardanidis/giati-i-ellada-den-meionekei-enanti-tis-toyrkias?page=2>

Φίλης, Κ. (2020). Τι σηματοδοτεί η συμφωνία Ελλάδας και Αιγύπτου ΤΑ ΝΕΑ. Διαθέσιμο στο: <https://www.tanea.gr/2020/08/06/politics/ti-simatodotei-i-symfonia-elladas-kai-aigyptou-gia-aoz/>

Χαρίτος, Γαβριήλ. (2016). Ο άξονας Κύπρου-Ισραήλ-Ιορδανίας, Μια ιστορία των ευαίσθητων ισορροπιών στην Μέση Ανατολή. Ανακτήθηκε 10/10/2020 από <http://www.foreignaffairs.gr/articles/70993/gabriil-xaritos/o-aksonas-kyproy-israil->

World Ocean Review. (2010, 07 07). Methane hydrates. Ανάκτηση από <http://worldoceanreview.com/en/wor-1/energy/methane-hydrates/>

Παράρτημα 1 Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1. Θαλάσσιες συμφωνίες (Geneva Convention on the High Seas (1958), Geneva Convention on the Cont. Shelf (1958), Law of the Sea Convention (1982)) 13

Παράρτημα 2 Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1. Σχηματική παράσταση και ορολογία Δικαίου της Θάλασσας	16
Εικόνα 2. Η θέση της Κύπρου στην Ανατολική Μεσόγειο	18
Εικόνα 3: Τουρκικά πλωτά γεωτρύπανα	23
Εικόνα 4: Η σπουδαιότητα της Μεγίστης στις θαλάσσιες οριοθετήσεις	29
Εικόνα 5. Η τουρκική υφαλοκρηπίδα σύμφωνα με την ελληνική άποψη	30
Εικόνα 6. Χάρτης της Σεβίλλης Η αντίληψη της Ελλάδας για την ΑΟΖ	31
Εικόνα 7: Ελληνικά και Αιγυπτιακά μαχητικά αεροσκάφη στις Πυραμίδες	32
Εικόνα 8: Η τμηματική συμφωνία Ελλάδας – Αιγύπτου	34
Εικόνα 9: Αιγυπτιακά άρματα μάχης στα σύνορα με την Λιβύη	36
Εικόνα 10: Η διώρυγα του Σουέζ ταυτίζεται με την σύγχρονη Αίγυπτο	37
Εικόνα 11: Ο Πόλεμος των 6 ημερών	40
Εικόνα 12: Χάρτης Υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ του Νόμου 4001/2011	41
Εικόνα 13: Ανδρέας Παπανδρέου και Μουαμάρ Καντάφι	43
Εικόνα 14: Συνάντηση στην Ελούντα Παπανδρέου, Μιτεράν και Καντάφι	44
Εικόνα 15: Το σύμφωνο Τουρκίας – Λιβύης.	46
Εικόνα 16: Χάρτης υφαλοκρηπίδας και ΑΟΖ με την Λιβύη / ΜοU με Τουρκία	52
Εικόνα 17 : Πιθανή οριοθέτηση Συρίας – Κυπριακής Δημοκρατίας	53
Εικόνα 18 : Το καθεστώς Άσαντ στη Συρία	55
Εικόνα 19: Η τρομακτική έκρηξη της 4ης Αυγούστου 2020	57
Εικόνα 20: Η παρουσία της οργάνωσης Χεζμπολλάχ στο Λίβανο	59
Εικόνα 21: Οι θαλάσσιες ζώνες και τα τεμάχια της ΑΟΖ του Λιβάνου	60
Εικόνα 22. Χάρτης αντιπαράθεσης Λιβάνου – Ισραήλ για θαλάσσιες ζώνες	61
Εικόνα 23: Α. Παπανδρέου – Γ. Αραφάτ	61

Εικόνα 24: Le Isole Italiane Dell' Egeo	64
Εικόνα 25: Μεγίστη.	65
Εικόνα 26: Ρόδος, το Διοικητήριο	65
Εικόνα 27: Ρόδος, 7 Μαρτίου 1948. Ενσωμάτωση Δωδεκανήσου	68
Εικόνα 28: Θαλάσσιες Ζώνες Ελλάδας – Ιταλίας	70
Εικόνα 29: Χάρτης ΑΟΖ Ελλάδας – Ιταλίας	70
Εικόνα 30: Χάρτης Παραχωρούμενων Περιοχών για Έρευνα στο Ιόνιο	73
Εικόνα 31: Ο Ελευθέριος Βενιζέλος	74
Εικόνα 32: Νησιά του Αιγαίου πελάγους Πηγή Ν. Λυγερός	77
Εικόνα 33: Τουρκικά σύνορα με τη Συνθήκη της Λωζάννης	80
Εικόνα 34: Γεωστρατηγική θέση του Αιγαίου	81
Εικόνα 35: Ο Ελληνικός στόλος στην Ανατολική Μεσόγειο	82
Εικόνα 36. ΑΟΖ στη Μεσόγειο	85
Εικόνα 37: Πιθανή οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών Ελλάδας – Κύπρου	87
Εικόνα 38: Η Αγιά Σοφιά	93
Εικόνα 39: Το θωρηκτό «Αβέρωφ», πίνακας Αιμίλιος Προσαλέντης	96
Εικόνα 40: Η Ελλάδα με χωρικά ύδατα από 6 ν.μ. στα 12 ν.μ.	105